

Лемківський календар

2021

Ось вона, дідівська земля

Леся Зарицька, Олія, полотно, 112х86, 2012 р.

«...В родині зберігалась давня світлина – вид з високої гори на рідну хату в Андріївці. З неї Дідусь намалював велику картину із зображенням милого серцю лемківського краю. Леся створила свою версію «Втраченого краю» та ще багато картин на лемківську тему» (стор 124).

Примітка: Село Андріївка розляглося на березі Попраду, який, пробиваючись через гори, тече до Дунайця. Попрад окреслює західну межу Лемківщини, східна ж її межа, з деяким наближенням, пролягла по Сяну (1-ша стор. обкладинки).

ВСЕУКРАЇНСЬКЕ ТОВАРИСТВО «ЛЕМКІВЩИНА»

**ЛЬВІВСЬКА ОБЛАСНА ОРГАНІЗАЦІЯ
ВСЕУКРАЇНСЬКОГО ТОВАРИСТВА «ЛЕМКІВЩИНА»**

**ФУНДАЦІЯ ДОСЛІДЖЕННЯ ЛЕМКІВЩИНИ
У ЛЬВОВІ**

Бібліотека Лемківщини. Ч. 71

**ЛЕМКІВСЬКИЙ КАЛЕНДАР
2021 РІК**

**Львів
2020**

УДК 082 (477) (059)
Л 44

Лемківський календар на 2021 рік
Львів, Фундація дослідження Лемківщини, 2020.- 152 с.

Викладено хроніку подій з життя української та світової лемківської спільноти у 2020 році, поміщено цікаві дописи про історію, духовність, культуру Лемківщини. Своєрідно висвітлено тему депортації. Приділено увагу ювілярам та тим, хто свого часу активно долучився до лемківських справ, але нині вже не з нами. Презентуються нові книжки на лемківську тематику.

Календар адресується широкому колу читачів.

Редакційна Андрій ТАВПАШ, Марія ГОРБАЛЬ
колегія: Михайло СМЕРЕКАНИЧ

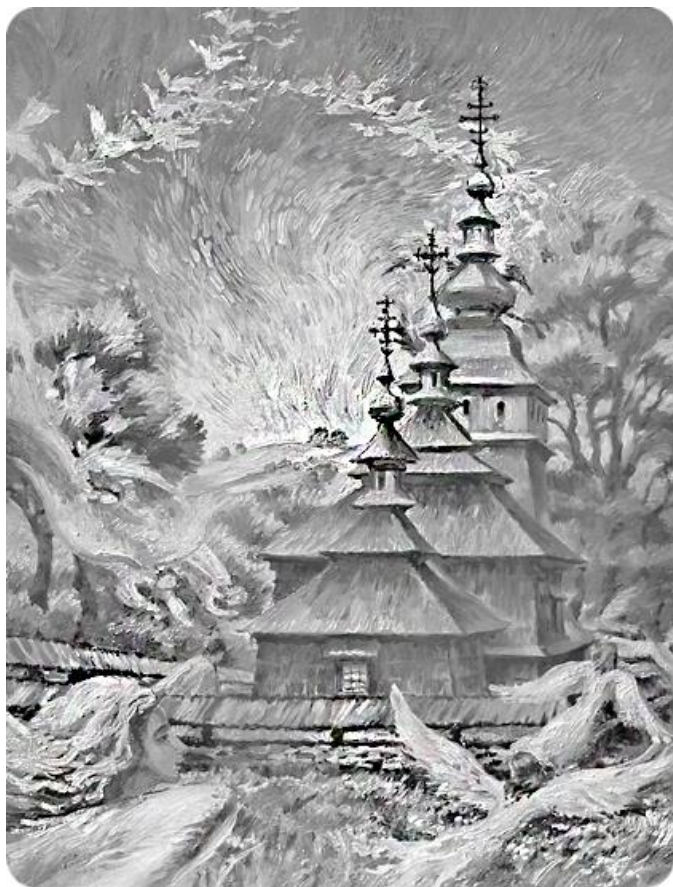
Редактор випуску	Володимир ЧАБАН
Упорядник	Марія ГОРБАЛЬ
Відповідальний за випуск	Михайло СМЕРЕКАНИЧ

© Львівська обласна організація
Всеукраїнського товариства «Лемківщина», 2020
© Фундація дослідження Лемківщини у Львові, 2020
© ТзОВ «Галицька видавнича спілка», 2020

Опис обкладинки диви на сторінках 151-152.

ISBN 978-617-7809-56-1

**КОРОТКИЙ
ЦЕРКОВНИЙ КАЛЕНДАР
2021**

*Там душі лемківські витають
Картина Анни Кирпан*

СІЧЕНЬ

- 1 Пт. Мч. Боніфатія. Новий Рік (за н. ст.)**
- 6 Ср. Навечір'я Різдва (Святвечір), мчц. Євгенії**
- 7 Чт. РІЗДВО ХРИСТОВЕ**
- 8 Пт. Собор Пресв. Богородиці**
- 9 Сб. Св. першомученика архидиякона Стефана**
- 13 Ср. Прп. Меланії Римлянки**
- 14 Чт. Обрізання І.Х., свт. Василя В., Новий Рік**
- 18 Пн. Навечір'я Богоявлення, освяч. води,
Щедрий вечір (піст). Пр. Михея**
- 19 Вт. БОГОЯВЛЕННЯ, ХРЕЩЕННЯ Г.Н.І.Х.**
- 20 Ср. Собор пророка Іоана Хрестителя**

ЛЮТИЙ

- 12 Пт. Трьох святителів: Василя Великого,
Григорія Богослова, Іоанна Золотоустого**
- 15 Пн. СТРИТЕННЯ Г.Н.І.Х.**

БЕРЕЗЕНЬ

- 7 Нд. М'ясопусна. Мч. Маврикія, гл. 6**
- 14 Нд. Сиропусна, Прощенна. Примчц. Євдокії, гл. 7**
- 21 Нд. 1-а В. П. Торжество Православ'я, гл. 8**
- 28 Нд. 2-а В. П. Прп. Григорія Палами, гл. 1**

КВІТЕНЬ

- 4 Нд. 3-я В. П., Хрестопоклінна. Мч. Василя, гл. 2**
- 7 Ср. БЛАГОВІЩЕННЯ БОГОРОДИЦІ**
- 11 Нд. 4-а В. П. Прп. Іоанна Ліствичника, гл. 3**
- 18 Нд. 5-а В. П. Прп. Марії Єгипетської, гл. 4**
- 25 Нд. 6-а, Вербна, освячення лози. Прп. Василя**
- 26 Пн. Страсний тиждень. Мч. Артемона**
- 27 Вт. Свт. Мартина, Мч. Антонія.**
- 28 Ср. Велика. Апп. Аристарха, Пуда і Трофима**
- 29 Чт. Великий. Утренья Страстей. Мч. Леоніда**
- 30 Пт. Велика. Винос Плащаниці. Сщмч. Симеона**

ТРАВЕНЬ

- 1 Сб. Велика. Мч. Віктора. Освячення пасок**
- 2 Нд. ВОСКРЕСІННЯ ХРИСТОВЕ, ПАСХА**
- 3 Пт. Світлий. Прп. Теодора, свт. Григорія**
- 4 Вт. Світлий. Сщмч. Януарія, мч. Ісакія**
- 5 Ср. Світла. Прп. Теодора, прп. Віталія**
- 6 Чт. Світлий. Вмч. Юрія, мчч. Олександри**
- 7 Пт. Світла. Мч. Сави Страт., прп. Олексія**
- 8 Сб. Світла. Ап. і єв. Марка**
- 9 Нд. 2-а, Провідна. Антипасха. Ап. Томи, гл. 1**
- 16 Нд. 3-я, Жінок-Мироносиць.
Мч. Тимотея, гл.2**

ЧЕРВЕНЬ

- 6 Нд. 6-а, Про сліпого. Прп. Симеона, гл. 5**
- 10 Чт. ВОЗНЕСІННЯ Г.Н.І.Х. Прп. Микити**
- 19 Сб. Троїцька поминальна. Прп. Вісаріона**
- 20 Нд. ДЕНЬ СВ.ТРИЙЦІ, П'ЯТИДЕСЯТНИЦЯ**
- 21 Пн. СВЯТОГО ДУХА. Вмч. Феодора**
- 27 Нд. 1-а. Всіх святих. Пр. Єлисея, гл. 8**
- 28 Пн. Поч. Петрового посту. Пр. Амоса**

ЛИПЕНЬ

- 7 Ср. Різдво Іоанна Хрестителя**
- 12 Пн. Свв.апп. Петра і Павла, закінчення посту**

СЕРПЕНЬ

- 14 Сб. Винесення Хреста, мчч. Маккавеїв.
Хрещення України.
Початок Успенського посту.**
- 19 Чб. Преображення Г.Н.І.Х, освячення плодів**
- 28 Сб. Успіння Пресвятої Богородиці**

ВЕРЕСЕНЬ

- 21 Вт. Різдво Пресвятої Богородиці**
27 Пн Воздвиження Чесного Хреста,

ЖОВТЕНЬ

- 14 Ср. Покрова Пресвятої Богородиці,**
прп. Романа

ЛИСТОПАД

- 8 Пн. Вмч. Димитрія Солунського, мч. Луппа**
22 Нд. 22-а. Собор Архистратига Михаїла, гл. 5
28 Нд. 23-я. Мчч. Гурія, Самона, Авива, гл. 6,
початок Різдвяного посту (Пилипівка)

ГРУДЕНЬ

- 4 Сб. Введення в Храм Богородиці**
19 Нд. 26-а. Свт. Миколая Чудотворця, гл.1
22 Ср. Зачаття прав. Анною Пресв. Богородиці
25 Сб. Католицьке Різдво.

Багатоденні пости:

Великий піст - 15 березня – 1 травня

Петрівка – 28 червня – 11 липня

Успенський піст(Спасівка) – 14 – 27 серпня

Різдвяний піст (Пилипівка) – 28 листопада – 6 січня

Одноденні пости:

Середа і п'ятниця протягом року, окрім загальниць

Навечір'я Богоявлення – 18 січня

Усікновення голови Іоанна Предтечі – 11 вересня

Воздвиження Чесного Хреста Господнього - 7 вересня

Загальниці:

Різдвяні – 7 – 17 січня

Митаря і фарисея – 21 – 27 лютого

Сирна – 8 – 14 березня

Пасхальна – 2 – 8 – травня

Троїцька – 21 – 27 – червня

Час для вінчань:

20 січня – 4 березня

9 травня – 27 червня

12 липня – 13 серпня

29 серпня – 27 листопада

ХРОНІКА ПОДІЙ 2020-го РОКУ З УКРАЇНИ

На Прикарпатті 2020-й рік проголосили Роком пам'яті депортацій українців у XX столітті

*Я. Галик та О. Данилів
на засіданні обласної ради*

Це рішення ухвалили 14 грудня 2019 р. на пленарному засіданні 33-ї сесії Івано-Франківської обласної ради. Івано-Франківщина стала першою областю, яка таким чином вшанувала пам'ять про трагедію депортації українців із їхніх етнічних земель.

Захід ініціювали голова СФУЛО Ярослава Галик та голова Івано-Франківської ОО ВУТЛ «Лемківщина» Оксана Данилів.

СФУЛО висловлює щирі подяку голові облради Олександрі Сичу, голові комісії з гуманітарних питань Юрію Черневому, його заступнику професору Сергію Адамовичу та всім депутатам за підтримку.

Джерело: https://www.facebook.com/groups/sfulo/?multi_permaLinks

Ярослава Галик нагороджена знаком народної пошани «За збереження історії»

30 січня 2020 р. Ярославі Галик - дослідниці, авторці тритомника «Книга пам'яті Лемківщини. 1944-1946», члену національної спілки краєзнавців України, голові СФУЛО – за багаторічну плідну працю, спрямовану на збереження національних традицій, розвиток української культури та збереження історії краю, вручено нагороду – **Знак народної**

Вручення нагороди

пошани «За збереження історії». Ініціатором нагородження виступила громадська організація «Яремчанське літературно-мистецьке об'єднання «Згарда».

Джерело: <https://www.facebook.com/groups/sfulo/>

Вшанування 205-ї річниці від дня народження отця Михайла Вербицького

4 березня 2020 р. громадськість м. Львова вшанувала пам'ять автора музики Державного Гімну України «Ще не вмерла України...» о. Михайла Вербицького.

В урочистостях взяли участь представники влади, суспільно-культурних товариств та інших громадських організацій. До пам'ятника о. Вербицькому поклали квіти достойники: голова міжобласного Об'єднання товариств депортованих українців «Закерзоння» Володимир Середа, голова товариства «Лемківщина» Степан Майкович, голова товариства "Любачівщина" Богдан Парадовський, голова товариства "Надсяння" Соломія Риботицька, заступник голови товариства "Холмщина" Олександр Волошинський.

Джерело: Ярослав Данило, <https://www.facebook.com/>

Про визнання депортації

6 травня 2020 р. на засіданні Комітету Верховної Ради України з питань прав людини, деокупації та реінтеграції тимчасово окупованих територій національних меншин і міжнаціональних відносин (голова Дмитро Лубінець) було розглянуто та майже одногосно (1 утримався) підтримано проєкт Закону № 2038 про визнання депортованими громадян України, які у 1944-1951 рр. були примусово переселені з території Польської Народної Республіки. Комітет рекомендував ВРУ прийняти законопроект за основу у першому читанні. Законопроект зареєстрував народний депутат В'ячеслав Рубльов.

Примітка.: Великий вклад у вирішення цієї дуже важливої для депортованих проблеми внесла Голова СФУЛО Ярослава Галик.

Засідання президії СФУЛО

25 липня 2020 р. відбулося онлайн-засідання Президії СФУЛО під головуванням Ярослави Галик, у якому взяли участь члени Президії Федерації від усіх Суб'єктів організації, інші запрошені й гості. На засіданні підведено підсумки діяльності СФУЛО за минулий рік (липень 2019-липень 2020), внесено зміни до планів роботи на наступне півріччя у зв'язку карантинном через пандемію, розглянуто низку організаційних

питань. Обговорено стан справ в умовах активізації політичного неорусинства в країнах Східної Європи та способи протидії.

Джерело: <https://www.facebook.com/groups/sfulo/>

Зимноводівці для XXI Міжнародного фестивалю «Дзвони Лемківщини»

1-го серпня 2020 р. Сільська рада Зимноводівської ОТГ та організатори фестивалю «Гомін Лемківщини» у с. Зимна Вода записали для всієї лемківської спільноти музичне привітання. Керівники закладів культури Зимноводівської ОТГ підготували відео для XXI Міжнародного фестивалю «Дзвони Лемківщини» у Монастириську, який цього року проходив онлайн.

На Тернопільщині запалили лемківську ватру

3 серпня 2020 у Монастириськах запалили ватру XXI Міжнародного фестивалю лемківської культури “Дзвони Лемківщини”, який цього року проходив в онлайн-режимі. Втім, до урочища Бичова приїхали представники лемківської спільноти та артисти.

“Уже вдруге лемківська спільнота відповідально поєднує своє та загальноукраїнське – нині через пандемію. У 2014 році, коли Росія розпочала з нами війну, лемки поставили всеукраїнську трагедію вище своїх справ – відмовилися проводити фестиваль. Епідемія мине, війну ми виграємо, але за будь-яких обставин лемківська варта горітиме в Монастириськах як символ незнищенності лемківського духу та гарту”, – зазначив голова Монастириської ОТГ Андрій Старух.

У програмі фестивалю – виступи представників самобутньої культури зі спогадами, концерти художніх колективів, молитва, традиційне запалення ватри. За перебігом фестивального дійства можна було стежити онлайн,

Джерело: <https://galas.te.ua/2020/08/>

Привитаня голови СФУЛО Ярославля Галик до XXI Медженародового фестивалю лемківской культуры «Дзвони Лемківщыны» г Монастирских

**Дорога лемківска українска
родино! Дорогы
організаторы і учасники
фестивалю!**

Сьвітова федерація українських лемківських об'єднань і я особисто сердечно вітаме Вас з урочыстым одкрытьом XXI Медженародового фестивалю лемківской культуры «Дзвони Лемківщыны» в Монастирских!

Аж ся не вірит, же тамтого рока на Ватряним полю г Монастирську не было де стати чловеку, же тисячи лемків-українців з цілого світа ішли величном численном урочыстом процесийом... Але таке жытя. І в тим році през тоту світову біду маме Ватру онлайн, през телевізію і засоби новий комунікації.

Прото ЖИВА Лемківска Ватра в Лемківскым Селі буде запалена, і організаторы барз ся старают, жебы приблизити нас хоц віртуально до того ясного ватряного огніска і поєднати щыром лемківском бесідом, прекрасном ридном сьпіванком, нашым давнім звичайом і традицийом. За то їм вельке лемківске Боже заплат!

Гірко нам гнеска, але си припомнийме, же наш нарид преживав іщы тяжчы часи того страшного вигнання, коли нас вирвали з кореньом і розшмарили по цілим сьвіті, але мусіли зме ся підняти до жытя і не пропасти. Бо маме вельку силу духа, тримаеме ся свого роду і своей пам'яти.

І хоц наша кривда навет за 75 років іщы не признана, але не тратчу надію, же дочекаме ся того дня, коли Верховна Рада

України проголосує закон о депортації і гісторична правда восторжествує.

А тепер вітаю Вас щиро і жучу Вам найперше міцного здоров'я, а тіж щирого єднання лемківської української громади задля одродження і заховання нашої прекрасної культурної материзни, жучу злагоди г Ваших рідинах, миру в наший державі і в цілым світі!

До стричи на Ватри в Монастирских на друге літо!

І найнигда не гасне оген нашої любови до рідного краю!

Слава Лемківщині і слава Україні!

З пошаном Ярослава Галик, Голова СФУЛО

Десять років пам'ятнику у Калуші

У Калуші відзначили десятую річницю відкриття пам'ятника депортації українців з їх етнічних територій у Польщі. Пам'ятник урочисто освячено 21 серпня 2011 р. Ініціатором і організатором спорудження пам'ятника був голова Калуської міської ГО ВУТ «Лемківщина» Федір Лабик. Автор композиції та її виконавець – талановитий лемківський скульптор і різьбяр Богдан Коваль, який народився на Лемківщині в с. Щавне.

В основу композиції лягла історія долі його сім'ї. На пам'ятнику зображений маленький Богдан на плечах у мами, позаду старенька бабуся. Зображення батька немає - він був старшиною УПА і загинув у 1944 році. У верхній частині лівої грані зображена чаша з терновим вінцем, що символізує муки й терпіння. На тильній стороні

зображено Матір Божу, покровительку і заступницю – в пам'ять про ту, що об'явилася на горі Явір у Висовій. Викарбувано також перелік закерзонських повітів, виселенці з яких проживають у Калуші.

Науковий круглий стіл

12 вересня 2020 року відбувся науковий круглий стіл у вигляді відеоконференції на тему: « **Депортація українців найзахідніших етнічних земель у 1945 році: Характер, методи, наслідки**». Захід приурочено 76-м роковинам депортації українського населення з території Лемківщини, Надсяння, Холмщини, Підляшшя та Західної Бойківщини та 75-м роковинам примусового виселення 1945 року.

Організатори круглого столу: Світова федерація українських лемківських об'єднань; Всеукраїнське товариство «Лемківщина»; Київське товариство «ЛемКиїв»;

Модератор заходу: Дмитро Байкєніч

Вступне та заключне слово виголосила голова СФУЛО Ярослава Галик

У роботі круглого столу взяли участь і виступили з доповідями:

Ярослава Галик, голова СФУЛО;

Володимир Кіцак, к.і.н., доцент кафедри історії України, археології та спеціальних історичних дисциплін Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка;

Ігор Любчик, к.і.н., доцент кафедри українознавства і філософії Івано-Франківського національного медичного університету, м. Івано-Франківськ;

Роман Кабачій, к.і.н., м. Київ;

Дмитро Байкєніч, к.і.н., с.н.с. Інституту дослідження Голодомору, м. Київ;

Юлія Артимишин, к.і.н., м.н.с. Інституту українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України, м. Львів;

Богдан Сиванич, ЛМГО «Молода Лемківщина», м. Львів
Віра Дудар, директор Монастириського обласного комунального музею лемківської культури і побуту;
Сергій Адамович, д.і.н., професор Прикарпатського національного університету ім. Василя Стефаника.

*Джерело: Голова СФУЛО Ярослава Галик,
<https://www.facebook.com/groups/sfulo/>*

Львівська обласна ГО "Лемківщина" має нового Голову Правління

12 вересня 2020 року відбулися звітно-виборні збори Львівської обласної громадської організації «Лемківщина». Новим Головою Правління організації обрано Володимира Шуркала. Голова СФУЛО Ярослава Галик, побажала п. Володимиру цікавих ідей, починань, успіхів та здобутків у діяльності організації.

Вшанування Дня Пам'яті депортації українців із території Закерзоння:

У Тернополі 13 вересня 2020, у другу неділю місяця, вшановували пам'ять трагічних подій 1944-1951 років. Загалом під час депортації вивезли близько 500 тисяч корінних мешканців Закерзоння.

Люди зібралися, щоби помолитись за тисячі безневинних вигнанців, які були змушені покинути свої домівки, щоби більше ніколи не повернутися до них.

На Львівщині урочистості проходили у с. Сокільники.

О 13.00 відбулося віче біля монумента «Без вини покарані», встановленого у пам'ять про депортацію українців з їх предковічних земель на Закерзонні. В урочистостях прийняли участь обласні товариства: «Надсяння», «Холмщина», «Лемківщина», «Любачівщина», «Бойківщина», «Устрики».

Організатори заходу: Департамент внутрішньої та інформаційної політики Львівської ОДА, Сокільницька сільрада.

Джерело: <https://www.facebook.com/groups/sfulo/>

Богдан-Ігор Антонич

5-го жовтня 2020 р. виповнилось 111 років від дня народження

видатного українського поета, прозаїка, перекладача, літературознавця, громадського діяча Богдана-Ігоря Антонича. Із цієї нагоди у музеї-садибі Антоничів у Бортятині та у Львові відбулися урочистості.

*Зліва направо:
заступник голови Львівської ОДА
Іван Собко,
директор Музею-садиби Антонича
Ольга Дядинчук,
голова Львівської обласної
організації ВУТЛ «Лемківщина»
Володимир Шуркало*

Біля пам'ятника Поетові, що під Свято-Юрським пагорбом, зібралися представники громадськості, творчої інтелігенції Львова, представники Музею-садиби Антоничів, обласного товариства «Лемківщина». Сказане промовцями можна узагальнити словами заступника голови Львівської ОДА Івана Собка: «Вплив творчості і таланту Антонича на збереження та подальший розвиток традицій важко переоцінити».

https://galinfo.com.ua/news/lvivshchyna_vidznachaie_111tu_richnytsy_u_vid_dnya_narodzhennya_bogdanaigorya_antonycha_352580.html

Довідка:

Музей-садиба родини Антоничів розташований на території колишньої греко-католицької плебанії у с. Бортятин, де й мешкала сім'я Антоничів і куди приїжджав Богдан-Ігор Антонич.

До сторіччя від дня народження поета плебанію повністю відновлено і 25 жовтня 2009 року відбулось урочисте відкриття Музею. Експозиція музею розмістилася у п'яти просторих кімнатах.

Джерело: <http://www.museum.lviv.ua/filii-muzeiu/muzei-sadyba-antonychiv/148-muzei-sadyba-rodyny-antonychiv>

ХРОНІКА ПОДІЙ 2020-го РОКУ З-ЗА КОРДОНУ

101-ша річниця проголошення

Східно-Лемківської Республіки

8 листопада 2019 р. в Команьчі (Сяноцький повіт) відзначили 101-у річницю проголошення Східно-Лемківської республіки та 1-у річницю встановлення тут пам'ятної дошки на каплиці УГКЦ. Була відправлена служба Божа, яку очолив парох Команьчі отець Андрій, та вперше за століття відправлено панахиду по загиблих

захисниках Республіки. Отцю Андрію співслужили о. Богдан з Мокрого та о. Мирон Михайлишин. На урочистість прибули представники лемківської громади Львівщини: Володимир Шуркало, Ігор Дропа, Петро Антонів, яких сердечно прийняли місцеві лемки на чолі з солтисом п. Петром Скоциком.

Довідка:

1-го листопада 1918 року у Львові проголошено утворення Західно-Української Народної Республіки (ЗУНР). Цей акт знайшов широкий відгосок на Лемківщині. Вже 4-го листопада у селі Вислік Нижній відбулися збори представників лемківських сіл Сяноцького повіту. Збори проголосили створення Східно-Лемківської Республіки. У грудні було прийнято рішення про приєднання Республіки до ЗУНР, на що ново-відроджена Польща відповіла агресією. Лемківська республіка була придушена. За місцем останнього бою (біля села Команьчі) її ще називають Команьчанською, або Команецькою.

Редактор

Різдвяні зустрічі з лемківськими громадами в Польщі

7-9 січня 2020 р. голова СФУЛО Ярослава Галик разом із релігійно-фольклорним дитячим ансамблем «Лемчатко» з Калуша (організатор Олена Ліщинська) перебували на північно-західних землях Польщі й вітали з Різдвом Христовим лемків у Шпротаві, Гудзіце, Фалковіце, Лігниці, Любіні, Вроцлаві (Польща).

Діти виступали з вертепом і колядою, з поезією А. Ядловського про Лемківщину. У Вроцлаві діти колядували в катедрі УГКЦ на запрошення Преосвященнішого Владики Володимира Ющака, який уділив їм свої благословення. У Любіні чудова зустріч і коляда відбулися в храмі св. ап. Петра і Павла УГКЦ. Завдяки старанням лемка Яна Ющака, солтиса Гудзіце, відбулася також спільна коляда української греко-католицької громади з польською римо-католицькою громадою.

Ярослава Галик, <https://www.facebook.com/groups/sfulo/>

Вшанування 205-ї річниці від дня народження отця Михайла Вербицького

*7 березня 2020 р., село Млини.
Вшанування пам'яті о. М. Вербицького*

7 березня 2020 р. чисельна делегація з України та Перемишльщини (Республіка Польща) вшанувала пам'ять творця музики Державного Гімну – о. Михайла Вербицького з нагоди 205-ї річниці від дня його народження. Поминальну панахиду відправив Перемишльський декан о. протоієрей Іван Тарапакський у супроводі священників Української Греко-Католицької Церкви з Польщі та України.

У вшануваннях взяли участь: голова Львівської облдержадміністрації Максим Козицький, голова Львівської обласної ради Олександр Ганущин, народні депутати України Софія Федина та Олег Синютка, Голова відділення ОУП в Перемишлі Ігор Горків, голова Львівського регіонального суспільно-культурного товариства "Надсяння" Соломія Риботицька.

Ярослав Данило, <https://www.facebook.com/>

«Лемківська Ватра» – 2020 у Ждині

17-19 липня у Ждині 38-й раз відбувся щорічний етнографічний фестиваль «Лемківська Ватра», і вперше – онлайн.

З огляду на пандемію, в період Ватри на території фестивалю була дозволена присутність лише певних категорій осіб, зокрема, артистів, спеціалістів з відео- та фотозйомки, обслуговуючого персоналу. Вони віртуально створили прекрасні картини рідної Лемківщини, передали емоції та лемківський дух і показали, наскільки важ-

лива і дорога Ватра.

Один із учасників фестивалю Володимир Павук (Новосибірськ, див. стор.24) розповів у соцмережі, чому вважає важливим для лемків та їхніх нащадків збиратися на Ватру: «У ці дні ті, хто дожив до того часу, а в більшості їхні діти та онуки, щорічно звідусіль збиралися на священну для кожного лемка Ватру, щоб вклонитися Рідній Землі, щоб передати молодому поколінню історію своїх предків, щоб продемонструвати красоту української лемківської культури. На Ватру приїжджають потомки лемків зі всього світу: з Європи, США, Канади, Аргентини, Австралії, Нової Зеландії... І я, з Сибіру, неодноразово. Важко передати словами почуття, коли ти там знаходишся...».

У рамках зустрічі відбулося розпалення ритуальної ватри, пройшли виступи лемківських фольклорних колективів із США, Польщі, України, Сербії, Словаччини тощо, онлайн-презентація збірки репортажів, віртуальна дискусія, перегляд фільмів тощо.

Візит голови СФУЛО Ярослави Галик до США і Канади

4-16 березня 2020 року голова СФУЛО відвідала США для участі у XXXI-му Крайовому з'їзді Організації Оборони Лемківщини, а також Канаду з метою участі в заходах Об'єднання Лемків Канади із вшанування жертв депортацій етнічних українців Закерзоння у 1944-1951 роках.

З'їзд ухвалив Звернення до найвищих гілок державної влади України про невідкладний розгляд законопроекту №2038 і ухвалення відповідного законодавчого акту про визнання депортацією репресивних акцій комуністичних режимів СРСР і більшовицької Польщі впродовж 1944-1951 років з тотального виселення українців-автохтонів з їх одвічних земель та про встановлення статусу депортованих як жертв політичних репресій.

Ярослава Галик мала важливу зустріч з Президентом Світового Конгресу Українців (СКУ) Павлом Гродом та виконавчим директором СКУ Марією Купріяною, а також низку ділових зустрічей.

Також у результаті візиту голови СФУЛО до Канади українські громадські організації Канади: Об'єднання Лемків Канади, Ліга Українців Канади, Організація Українців Закерзоння в Канаді – вирішили ухвалити спільне Звернення до найвищих гілок влади України про підтримку відновлення прав етнічних українців Закерзоння, депортованих за національною ознакою.

У ході візиту пані Ярослава разом із подружжям Ротків відвідала найбільший у Канаді Український цвинтар св. Володимира в містечку Оуквілл поблизу Торонто. Заснований некрополь у 1984 році, і на даний час налічує 4 500 поховань.

Тут спочиває багато визначних українських політичних та культурних діячів, серед них – останній Президент УНР в екзилі Микола Плав'юк, письменник Улас Самчук

Споживає також немало вихідців з Лемківщини: Михайло Федак з Роп'янки, Марія Баюс-Федак з Пантни, Стефан Копина з Полян, Володимир Стецько Білан з Полонної, Стефан Баб'як з Репеді та багато інших.

Є дві спеціалізовані секції поховань ветеранів Визвольних змагань: Української повстанської армії (УПА) та 1-ї Української дивізії "Галичина".

Джерело: <https://www.facebook.com/groups/sfulo/>;
https://litopysupa.com/ua/news_and_events/warriors-of-upa-which-got-to-the-west-fedak/

Монумент воякам УПА

На цоколі гасло:
*«Здобудеш Українську
 державу або згинеш у
 боротьбі за неї»*

Пам'ятник Тарасові Шевченку у Новосибірську

*В. Павук та його втілена мрія –
пам'ятник Тарасові Шевченку*

29 вересня 2020-го виповнилась п'ята річниця від дня урочистого відкриття пам'ятника Тарасові Шевченку в Новосибірську. Щорічно у цей день українські активісти приходять до Кобзаря з квітами, щоби знову згадати його добрим словом.

Споруджений у 2015-му році у розпалі антиукраїнської істерії у російських ЗМІ, не зважаючи на тиск і погрози місцевих радикалів, українці Новосибірська прославили ім'я Тараса Шевченка на теренах Сибіру. В цьому велика заслуга Володимир Павук, лемка, який пам'ятає, «хто ми, і чий ми діти». Значна частка населення цього регіону – українці за походженням, то ж пам'ятник по праву зайняв належне йому місце.

У 2012 р. Володимир Павук звернувся в мерію міста з ініціативою побудови пам'ятника. Наступного року питання винесли на розгляд сесії міської ради, яка вирішила його позитивно. Було оголошено конкурс, і кращим визнано проект архітектора Олександра Скоробагатька та художника Олександра Крутікова. Завдяки грантовій підтримці, пожертвам городян, та коштам самого Володимира Федоровича Павука, пам'ятник Тарасові Шевченку в Новосибірську постав.

Довідка: У 1989 р. в Новосибірську засновано первинне відділення Всеукраїнської «Просвіти». 1992-го на його базі створено «Товариство української мови імені Т. Г. Шевченка «Громада», яке у 1998 р. реорганізовано у Місцеву Національно-Культурну Автономію Українців Новосибірська. В Павук – Заступник Голови організації, за професією геолог, у Новосибірськ прийшов зі Львова.

ПОДІЇ

Виставка, присвячена пам'яті Юліана Тарновича

Київське товариство «ЛемКиїв» організувало виставку картин Олени Тарнович (внучки) та Уляни Кондратюк (правнучки), присвячену пам'яті відомого українського лемківського громадського діяча, журна-

ліста, публіциста, етнографа, історика та письменника Юліана Степановича Тарновича (1903-1977 рр). Відкриття виставки відбулося 15 грудня 2019 р. у Храмі Святого Василя Великого УГКЦ в Києві. «На жаль, так склалася доля, що ні я, ні моя мама ніколи не бачили нашого прадіда і дідуся, – розказала Уляна Кондратюк. – Але ми виконуємо його заповіт: любити Україну і не втрачати історичного зв'язку із землею наших пращурів, яку дуже любимо. Малюючи картини про цю прадавню землю, ми разом із мамою намагаємося продовжити справу Юліана Тарновича – зберігати для нащадків історичну пам'ять про лемків, їхні традиції і звичаї».

Сам Юліан Тарнович малювати любив і намалював олією біля трьохсот чудових лемківських церков, що зберігаються в музеї його імені в Торонто, яким опікується Максим Маслей. Одну з таких картин, чудову родинну реліквію, має внучка Юліана Тарновича пані Олена, яку представила під час презентації виставки, так само як і «Ілюстровану історію Лемківщини» свого дідуся. Книжка була перевидана у Львові в Інституті народознавства НАН України у 1998 році.

«Зберігати для нащадків історичну пам'ять про лемків, їхні традиції і звичаї» – критерій нащадків Юліана Тарновича, критерій усіх вигнанців з Лемківщини.

Довідка:

Юліан Тарнович-Бескид – один із найвидатніших лемківських народних діячів, народився 2 січня 1903 р. в селі Ростайне неподалік Дуклі у родині парафіяльного священника. Із 1921 р. вчився у Львові в Українському підпільному університеті, активно включився в діяльність українського студентства, став членом Української Військової Організації.

У 1933 р. поступив на філософський факультет Львівського університету. У 1934 р. став редактором часопису «Наш Лемко», який друкували у видавництві Івана Тиктора, надав йому українського патріотичного характеру. Заснував «Бібліотеку Лемківщини», в якій надруковано сім його книжок. Перша з них – «Ілюстрована історія Лемківщини» (1936), яка дотепер не втратила своєї цінності. За переконання й активну патріотичну діяльність на Лемківщині його постійно переслідувала поліція, а згодом був ув'язнений і тривалий час просидів у Березі Картузькій.

Від 1944 р. Тарнович змушений жити на еміграції. У 1946 р. у Регенсбурзі (Німеччина) заснував часопис «Українське Слово», розбудував велику друкарню, в якій видано багато українських літературних творів загальним обсягом понад 350 тисяч друкарських аркушів, а також матеріалів й підручників для українських шкіл.

У 1948 р. переїхав до Торонто (Канада). Від вересня 1949 р. до 1956 р. редагував двотижневик «Лемківщина», у 1957-1962 рр. – «Український Робітничик», від 1965 по 1970 – «Лемківські Вісті», видав ряд тематичних календарів.

Помер 28 вересня 1977 р. далеко від рідної Батьківщини. Його заслуги для лемківської та загальноукраїнської культурної спадщини неоцінні. Назавжди залишився зразком українського патріота, істориком Лемківщини.

Редактор

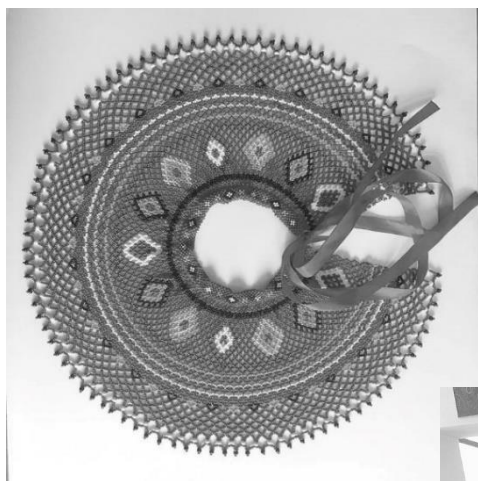
I Всеукраїнський конкурс дитячої та юнацької творчості «ЛемЦвіт»

1 червня 2020 р. відбувся дистанційний I Всеукраїнський конкурс дитячої та юнацької творчості «ЛемЦвіт», проведення якого ініціювало ГО «Київське товариство «ЛемКиїв», а партнерами виступили «Всеукраїнське товариство «Лемківщина» (ВУТЛ) та Інститут мистецтвознавства, фольклористики та етнології ім. Максима Рильського НАН України.

Окрім дітей та юнацтва, свою високу професійність презентували відомі майстри художнього слова, лемківські писанкарі та виконавці. Таким чином, конкурс об'єднав учасників від 4 до 82 років. Конкурсанти захищали честь навчальних та мистецьких закладів Київщини, Вінниччини, Львівщини, Тернопільщини, Закарпаття, Чернівецьчини, Житомирщини, Черкащини, Полтавщини, Харківщини та Дніпра.

Метою конкурсу було відродження культурної спадщини лемків, ознайомлення з історією та духовною культурою краю. До оргкомітету надійшло чимало анкет, з яких було відібрано 100 конкурсних робіт у номінаціях «вокальний жанр», «інструментальний жанр», «театральний жанр», «хореографічний жанр», «образотворче та прикладне мистецтво». Кожен з учасників представив цікаву і неповторну конкурсну програму. Серед пісень прозвучали добре знамі давні лемківські співанки «Ой верше мій, верше», «Полетів бим на край світу», «Цне мі ся за тобом», «Під облачком», «Ішло дівча лучками та інші.

Для оцінювання конкурсних робіт було запрошене компетентне журі, до складу якого увійшли Софія Федина, Микола Горбаль, Олесь Журавчак, Неля Шейко-Медведєва, Олена Суботіна, Наталія Грищенко, Тетяна Чернета, Мар'яна Грабовська, Віра Дудар-Дидина, Віктор Кириченко, Тетяна Федосенко, Олег Копильчак.

Захоплення та симпатію глядачів отримали жіночі лемківські прикраси з бісеру, знані на Лемківщині здавна як «кривульки» або «кризи», на зразок давніх бабусиних прикрас.

У номінації прикладне та образотворче мистецтво представлено неймовірну кількість неповторних зразків лемківської писанки, з орнаментикою та кольоровою гамою, притаманною лемківському краю.

Досвідчені майстри-писанкарі, які понад 30 років вивчають це мистецтво, залюбки

ділилися своїми знаннями та досвідом із вихованцями місцевих гуртків – дітьми та молоддю.

Серед інших робіт – дитячі та юнацькі малюнки на лемківську тематику: «Великдень», «Лемківська церква», «Лемківський янгол-охоронець», «Маленьке лемківське село», «Дерево лемківського роду» та ін. У лемківський одяг вбрано Ляльку Параску, подано витинанки та інші роботи у техніці наївне малярство, сухе валяння, ліплення, викладення картини із подрібненого листа тощо.

«Інструментальний жанр» охопив виконавців на фортепіано, сопілках, цимбалах,

бандурі, які представили лемківські твори в обробках.

«Хореографічний жанр» засяяв «Закарпатською веселкою», «Плескачем та притупами» у виконанні двох дитячих хореографічних колективів.

Наповнені болем спогади про депортацію лемківських родин зазвучали в номінації «театральний жанр» від дорослих виконавців – уродженців Лемківщини, а також поезія Богдана-Ігора Антонича в дитячому виконанні.

Підсумовуючи проведений захід, висловлюємо подяку викладацькому складу за співпрацю, високу професійну майстерність і значний внесок у справу популяризації лемківської культури серед дітей та молоді, конкурсантам – за достойну підготовку до конкурсу, батькам – за збереження зв'язку між поколіннями. Всім зичимо міцного здоров'я, творчих успіхів та перемог!

Катерина ЧАПЛИК,
лемкознавець, етномузиколог

10 вересня Світова федерація українських лемківських об'єднань привітала поета, політика, дисидента, громадського діяча Миколу Горбала, якому виповнилося 80 років.

Голова СФУЛО Ярослава Галик розмістила вітання у Фейсбуці:

«Світова федерація українських лемківських об'єднань сердечно вітає зі славним 80-літнім ювілеєм Миколу Горбала, невтомного лемківського діяча, активного учасника Конгресів СФЛ і СФУЛО, співорганізатора III Конгресу СФУЛО, члена Президії СФУЛО, першого голову Київського товариства «Лемківщина», організатора та учасника чоловічого вокального гурту «Лемки Києва», натхненника багатьох справ і починань задля відродження й утвердження лемківської справи в Україні та в світі. Пишаємося Вами, сильною, незламною духом і волею Людиною, добрим сином Лемківщини, який у великій любові до України зберіг у своєму серці й щиро любов до рідного лемківського краю.

Шануємо Ваш високий подвиг дисидента-шестидесятника, багатолітнього політв'язня жорстоких радянських таборів, котрий гідно витримав тяжкі випробування.

Гордимось Вами, великим і гідним Лемком, котрий ніколи не забував про своє лемківське коріння та про біль свого вигнаного люду», - зазначили в СФУЛО.

За значний внесок у діяльність світової української лемківської спільноти та з нагоди славного 80-літнього ювілею, рішенням Президії СФУЛО від 25 липня 2020 року Микола Горбаль нагороджений Почесним ювілейним іменним нагрудним знаком СФУЛО «Миколі Горбалу – 80».

Джерело: <https://www.ukrinform.ua/rubric-diaspora/3097234-u-svitovij-federacii-ukrainskih-lemkivskih-obednan-privitali-mikolu-gorbala-z-80riccam.html>

Святкування ювілею Миколи Горбала у Києві.

Святкування відбулось 13 вересня 2020 року у Національному музеї народної архітектури та побуту України. Через карантин святкову програму довелось обмежити. Привітати ювіляра прийшли друзі, артисти, Київське Товариство «ЛемКиїв», яке організувало і провело свято.

Щира подяка усім, хто долучився до організації та проведення заходу. Найперше дякуємо ювілярові Миколі Горбалу, що у цей день згуртував нас довкола себе. Нашій дорогій краянці Оксані Старак-Пов'якель, директорці Музею, дякуємо за надання майданчика для зустрічі, який хтось із гостей лагідно і жартома назвав stodолою. Направду, було дуже комфортно!

Потішив ювіляра своїм виступом і жіночий ансамбль «Розмарія», який заснувала і так невтомно опікується ним Катруся Чаплик. А діти так зворушливо читали вірші із збірки Миколи Горбала, написаної у засланні для сина «Коломийки для Андрійка».

Грунтовну монографію про життєвий шлях ювіляра представила Наталя Пуряєва – науковий співробітник НАН України. Невтомний борець за правду, народний депутат України, співачка Софія Федина щиро привітала ювіляра і заспівала «Хоц у нас біда - не поїду в Гамерицкий край!» Учасниця гурту «Лемки Києва», заснованого нашим ювіляром ще у 90-х роках минулого століття, Ганна Солонична заспівала авторських пісень Миколи Горбала.

Привітали ювіляра його друзі, сподвижники – Василь Овсієнко, Богдан Тернопільський, Неля Даниленко, Михайло Гументик, Михайло Ратушний.

Голова СФУЛО Ярослава Галик за дорученням Президії нагородила Миколу Горбала Почесним ювілейним іменним нагрудним знаком СФУЛО, який виготовлено в одному екземплярі спеціально для нього ...

Гостину готували Оксана Старак-Повякель (варила куліш), все інше Люба Товарницька, Марина Дрозд, Ірина та Сергій Касянчуки, Ірина Ковтун. Було дуже смачно...

У лемківській Церкві Покрови Пресвятої Богородиці, де були присутні ювіляр і гості, відслужили службу Божу отці Роман Ільницький та Богдан Чурило. Вони також привітали ювіляра.

Ведучою свята люб'язно погодилась бути Заслужена артистка України, теле- та радіоведуча, громадська діячка Оксана Стебельська, яка чудово справилася з відповідальним завданням. Вона ще заспівала для ювіляра лемківських пісень.

Щира подяка за фінансову підтримку свята незмінному нашому спонсору Василю Колдрі та родині Коротушаків з товариства «ЛемКиїв», Михайлові Гументіку, спонсорам зі Львова Володимирові Шуркалу та Ігорю Дропі.

Тепер чекаємо продовження – фільму про нашого славного ювіляра! Михайло Городецький та Володимир Сінцов записали все для історії та майбутніх поколінь на відео ...

Стелла МИРОНЧЕНКО
Голова товариства «ЛемКиїв»

Українка з Донецька відкрила в Техасі крамницю української вишиванки.

Донеччанка Олена Джейкобз, яка емігрувала до США, перетворила власне захоплення вишивкою в прибутковий бізнес та відкрила в теха-ському Далласі крамницю української вишиванки, прикрас та майстерню вишиванки, популяризуючи українську культуру серед американців. Усе почалося коли Олена, вирішила замовити вишивані сорочки. Виявилось, що це досить непросто – дуже дорого коштує, займає довгий час, доставка ненадійна.

Олена Джейкобз з синами

Тоді вона замислилась, чому б їй не створити свій онлайн-магазин. Остаточним поштовхом для втілення ідеї у життя став Євромайдан: «Переживала, пропустила через себе, це була дуже значна подія в моєму житті. І я вирішила, що будь-яка справа, яку я розпочну, має бути пов'язана з Україною, щоб я могла допомагати українським підприємцям», - розповіла жінка.

Наступним кроком стало створення вебсайту українського одягу. За п'ять років роботи сайту український одяг купували українські діаспори США, Канади, Японії, Мексики. Гроші Джейкобз часто віддавала на допомогу волонтерам. Також корінна донеччанка повністю відмовилась від російської мови й почала підтримувати українські традиції у власній сім'ї.

Згодом жінка вирішила, що треба популяризувати українську культуру й серед американців. Тому за зароблені гроші з інтернет-продажів відкрила традиційний магазин і майстерню вишивки. Хоча сюди і навідуються українці, головними клієнтами крамниці є американці.

Власниця магазину стверджує, що найбільш популярною українська вишивка є серед вихідців із Мексики. Адже вони бачать схожість культур.

Окрім одягу в її крамниці є кераміка, прикраси, рушники.

Зараз Олена поряд з продажем речей українського виробництва й сама вишиває на замовлення. Жінка вважає, що це її місія — просувати українську культуру у світ.

Джерело: <https://www.ukrinform.ua/rubric-diaspora/3111246-ukrainka-z-donecka-vidkrila-v-tehasi-kramnicu-ukrainskoi-visivank.html>

СТОРІНКИ ІСТОРІЇ

Родом з Руси.

У Сяноці на розі вулиць Ленартовича і Яна III Собеського перед будинком міської бібліотеки стоїть пам'ятник. На постаменті напис: «Grzegorz z Sanoła 1406 – 1477» (Григорій з

Сянока). Цим іменем названа і одна з вулиць міста. Є такі вулиці також у Кракові, Щеціні, Гданську, Перемишлі, була в між-воєнний період і у Львові. Свого часу про нього написано історичну повість, став персонажем телевізійного серіалу. Ким же був і чим заслужив таку шану цей чоловік? Та перш, ніж говорити про нього, варто познайомитися з краєм, де він народився й ріс. Офіційно місцем його народження вважають Сянік, хоча сучасник та біограф Калімах говорить про невеличке село над

Вислоком. У всякому випадку, він син Сяніцької землі.

У епоху зміни суспільних формацій з племінної на державницьку землі північніше Карпатського хребта, званого тут Бескидами, увійшли до складу Київської Русі. У літописі Нестора «Повість врем'яних літ» ця подія датована 991 роком. До цього край ніколи не належав до інших державних утворень. Розкопане у Сяноці руське городище відносять до 1150 року, а замок був закладений галицько-волинськими князями одночасно з львівським. У 1339 р., тобто до захоплення Галичини польським королем Казимиром III, Сянік отримав Магдебурзьке право з рук галицько-волинського князя Юрія II - правнука Данила Галицького. Документи, які збереглися,

свідчать, що у XV ст. поляків тут було не більше 15 відсотків. У XVI ст. у Сяніцькій землі налічувалось 203 церкви та 58 костелів. Місцева сяноцька шляхта майже на 100 відсотків була руською. До 1433 р. вся офіційна документація велася руською мовою, а основою судочинства було «Руське право». То ж зрозуміло, що від початку край був заселений русинами.

Григорій ріс у шляхетній родині, отримав непогану освіту, але через суворе ставлення батька у 12 років пішов з дому. Десять років мандрував Польщею та Німеччиною, заробляв на життя переписуванням книг, співом та музикою. У 22 роки вступив до Краківського університету, отримав ступінь бакалавра, викладав в університеті, був вихователем синів краківського воєводи, а згодом і синів короля. Перейшов у латинську віру, отримав капланські свячення і у 1437 р. поїхав у Рим, де три роки працював у папській канцелярії та продовжував освіту. В Італії познайомився з ідеями Відродження, став переконаним гуманістом. Додому повернувся з великою бібліотекою, очолив парафію у Велічці біля Кракова. Згодом доля закинула його в Угорщину, де прожив шість років.

Повернувся до Польщі у 1451 р. і з волі короля, свого колишнього вихованця, став латинським архієпископом Львова. У Дунаєві поблизу Львова облаштував свою резиденцію, де організував перший на українських землях та й у всій Польщі гуманістичний гурток. Сюди приїздило немало видатних діячів культури з усієї Європи. Пропагував рівність людей перед Богом, цінував фізичну працю, яку зневажала феодалська верхівка, говорив про важливість усіх верств населення – селян, ремісників, купців, які «приносять своєю працею користь суспільству». Особливу увагу надавав суті людини як істоти, що поєднала у собі тілесну й духовну природу.

Як справжній гуманіст, розумів значення мови у розвитку суспільства, зокрема, у формуванні монолітної етнічної спільноти. На той час у Польщі в сферах освіти, культури, релігії та інших панувала латинська мова, незрозуміла

простолюдинам, які складали основу населення країни. І саме Григорій підказав королеві Софії¹ перекласти Біблію польською мовою². «Біблія королеви Софії», як її називають, стала першою польськомовною книгою і спричинилася до духовного та культурного злету польського національного життя.

Діяльність цих двох видатних людей зробила з поляків, які до цього не мали власної літературної мови та писемності, повноцінну європейську націю, перешкодила процесу їх германізації чи надмірної латинізації. Читаючи Святе Письмо рідною мовою, вони змогли більш осмислено сприйняти ідеї християнства. Відтоді почали розвиватися рідною мовою освіта, наука, культура, які стали доступними для багатьох, а не лише для вузького кола аристократів та кліриків.

Небезпідставно вважають, що переклад Біблії здійснено у Сяноку, де згодом виникла школа перекладачів та переписувачів. Для цього мали б існувати певні передумови, усталені традиції. Саме з Сянока походив Михайло Васи́лієвич, який переклав Євангеліє з давньоруської живою українською мовою. Це Євангеліє, відоме як «Пересопницьке», є українською національною реліквією. На ньому присягають новообрані Президенти України.

Все сказане тут про Григорія з Сянока можна дізнатися з різних польськомовних джерел. Та деяку суттєву інформацію вони, як правило, замовчують і, найголовніше, те, що він був русином. Цього Григорій ніколи не приховував, навіть тоді, коли став латинським архієпископом. Його родове ім'я – Григорій Стременчук, син Петра.

Із відстані часу і сьогоденних реалій бачимо, якою потужною зброєю є мова у битві за буття народу, усвідомлюємо неоцінімий вклад у становлення польської нації, який зробили Григорій з Сянока і королева Софія – люди руського походження.

Битву за українську мову, а значить, за українську націю, нам ще належить виграти. Зробити це мусимо самі, рішуче,

безкомпромісно, нікого не принижуючи. Мети досягнемо тоді, коли на нашій землі стане престижно бути українцем, – так свідчить досвід інших народів.

¹ **Софія Гольшанська** (1405 – 1461) – русько-литовська княжна, народилася у Києві, охрещена за східним обрядом. Із 1422 р. королева Польщі, четверта й остання дружина короля Владислава II Ягайла. Оскільки у перших трьох шлюбах Ягайло не мав наслідника трону, династія Ягеллонів своєму продовженню завдячує саме Софії – королями Польщі стали два її сини, чотири онуки та правнук.

² На той час Біблія вже була перекладена руською мовою.

Володимир ЧАБАН

Замок – свідок історії, хранитель скарбів.

Однією з найбільш відомих пам'яток давнини Сянока є Королівський замок. Враховуючи близькість міста до столичного Кракова, тут часто бували вельможні персони, включно з вінценосними особами. 2 травня 1417 року у замку

святкував свій третій шлюб король Владислав II Ягайло. У 1422-24 роках він бував тут доволі часто з четвертою дружиною Софією Гольшанською. У 1424 році Сянік разом із замком був відписаний у власність королеви. 3

вересня 1434 року – після смерті Ягайла – замок на 26 років став для Софії резиденцією. Надалі він входив до маєтностей, призначених для утримання королев.

Із 1934 року у замкових палатах розміщувалася експозиція Музею Саноцької Землі. Сьогодні тут знаходиться колекція сакрального мистецтва – одна з найкращих у Польщі.

Найцінніші колекції містять понад 200 ікон з Лемківщини.

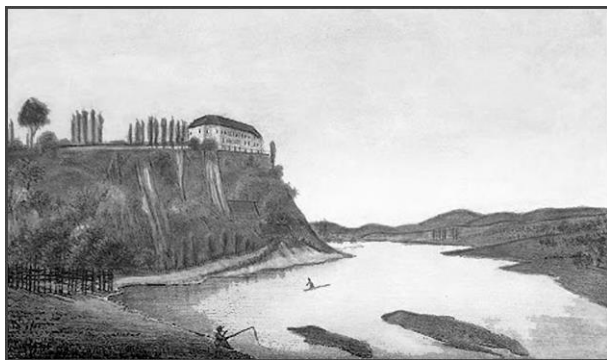
Одного разу, будучи у Сяноку, я зайшов у музей. Мою увагу привернули ікони. Переходячи від одної до іншої, у підписах до них знаходив знайомі назви сіл. І раптом мене, мов струмом, прошило – під іконою Богородиці Одигітрії (1) підпис: «Друга половина XV століття, село Долина»... Перед цією іконою молилися мій батько, мої діди, прадіди, я народився там. Збуджений, неуважно додивився експозицію та вийшов на вулицю. Дорогою додому перед очима весь час стояла «моя Богородиця».

Наступного разу я прихопив своє фотоприладдя. Освітлення не сприяло, та все ж я відзняв дорогоцінний кадр. Незвична благодать зійшла на мене. Озирнувся навкруги, глянув на ікону, що висіла вище Одигітрії, і остовпів: «Христос Пантократор, Новосільці» (2) - звідти моя мама...

Тепер «Богородиця з Долини» є у мене вдома. Молюся до неї за здоров'я близьких, за упокій душ тих, хто вже не з нами, за Україну. Будете у Сяноці, зайдіть у музей, можливо, зустрінете ікону, яка так довго чекає на вас.

Володимир ЧАБАН

*Вид на замок
зі сторони Сяну.
Рисунок 1846 р.*

Пересопницьке Євангеліє: Як починалася українська літературна мова Євангеліє закінчили писати у серпні 1561 року

Книга, на якій Президенти України складають присягу. Цей рукопис — найдавніший переклад канонічного євангельського тексту книжною українською мовою

Перші переклади євангельського тексту церковно-слов'янською зроблено ще до Володимирового хрещення: Кирило та Мефодій переклали з грецької окремі тексти Святого Письма. Згодом з'явилися переклади Євангелій - Галицького (1144 рік), Холмського (13 ст.), Луцького (14 ст.), Волинського (1581р.), Крехівський Апостол —16 ст та інші, які мають риси говорів давньоукраїнської народності.

Від серпня 1556 р. над рукописом Пересопницького Євангелія працювали у монастирі в селі Двірець неподалік від Заслава (сучасний Ізяслав) на Хмельниччині. Після перерви роботу продовжили у монастирі містечка Пересопниця. Основний текст новим українським уставом писав Михайло Васи́лівич – син протопопа сяноцького, про якого згадують приписи, та ще один невідомий писець. Пояснення до тексту разом з Михайлом Васи́лівичем писав архімандрит Григорій, який день і ніч молився, «аби Господь сподобив його видіти діла свого кінець».

Працю над Євангелієм завершили 29 серпня 1561 року. Книга написана на пергаменті, має 482 аркуші, в палітурці розміром 380 x 240 мм та важить 9,3 кг. Його мова – це унікал у національній культурі. Створене Пересопницьке Євангеліє коштом волинської княгині Анастасії Заславської. Ця книга стала визначальним чинником утвердження живої староукраїнської мови, спротиву експансії католицизму та колонізації українських земель.

Пересопницьке Євангеліє задокументувало мову, якою читали проповіді в українських церквах у XVI столітті. Це була перша спроба внормувати писемно-літературну мову. На подібні переклади деякі народи ще довго чекали, зокрема росіяни свій отримали лише через триста років, а іспанці почали молитися рідною у XX столітті.

Деякі десятиліття рукопис перебував у Пересопницькому монастирі. Від 1600 до 1701 року історія його побутування невідома, доки Іван Мазепа 16 квітня 1701 року не подарував манускрипт до Вознесенського собору у Переяславі. Від 1799 року він зберігався у бібліотеці Переяславської семінарії. При переведенні семінарії до Полтави (1862) рукопис надалі зберігався там. 1941 року пам'ятка була евакуйована на Схід. По війні її передали до Києво-Печерської лаври, а у кінці 1947 року у відділ рукописів Національної бібліотеки України імені В. Вернадського, де зберігається дотепер.

Як бачимо, історія Пересопницького Євангелія охоплює ареал від Сяну до Дніпра та Лівобережжя, а факт, що нині це Святиня, на якій складають присягу Президенти України, переконливо свідчить про реальну Соборність нашої Держави. І це той корінь, який так настирно намагаються підрубати наші недруги. Нам нав'язують тезу, що ми різні. Ми не різні, ми різмаїті, але єдині. Ми віти одного потужного дерева, ім'я якому Русь-Україна, що вже друге тисячоліття росте на своїй, Богом даній, Землі.

Андрій ТАВПАШ

Пересопниця

На берегах невеликої річки Стубазки – притоки Горині, із прадавніх часів стоїть Пересопниця. Її заснування датують 1149 роком. У XI–XIII століттях – одне з двох головних міст Погорини – окремої території, за яку конфліктували волинські та київські князі. Від середини XII століття Погорина належала виключно до Волинського князівства. У Пересопниці знаходився монастир Різдва Пресвятої Бого-родиці, де й було створено унікальний рукопис, який, як стверджує його нинішня хранителька Ольга Степченко, об'єднує науковців, політиків та релігійних діячів.

Сьогодні Пересопниця – невелике село у Рівненській області з населенням близько 140 осіб, але про нього знають не лише в Україні. Йому судилося стати колискою винят-кового твору, нашої національної Святині. На честь цієї події

Вид на музей з висоти пташиного лету

тут споруджено **музей Першокниги – Пересопницького Євангелія**, урочисте відкриття якого відбулося наприкінці серпня 2011 р.

Це цілий комплекс – «Культурно-археологічний центр "Пересопниця"». До його складу входять музей, що знаходиться в споруді у вигляді вежі, муляж садиби та фортифікаційної споруди XII – XIII ст., конференц-зал, бібліотека і фондо-сховище. Неподалік музейного комплексу, який розташований на двох поверхах вежі, відтворено садибу княжого дружинника, майданчик для ярмарків та сцену, а через дорогу

біля старовинної дерев'яної церкви св. Миколая розміщений музей давньоруської зброї та обладунків.

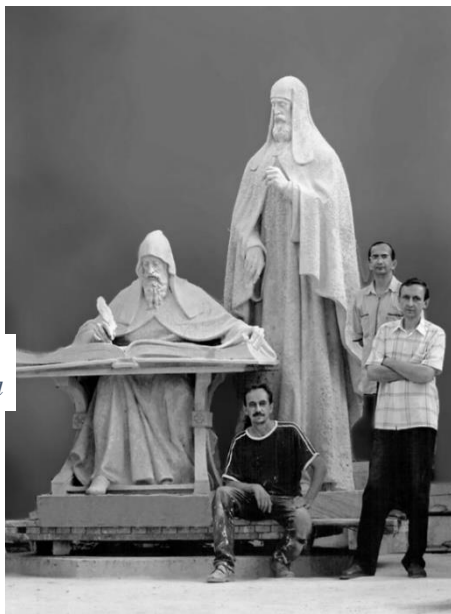
Найважливішим експонатом у музеї є визначна рукописна пам'ятка староукраїнської мови та мистецтва – Пересопницьке Євангеліє (факсимільна копія). Тут можна побачити оригінали інших старовинних книг. Зовсім недавно, 2014 р., у Пересопниці знайдено княжу печатку XI ст. із тризубом, на її звороті викарбувано хрест.

*Пам'ятник творцям
Пересопницького Євангелія*

творців Михайла Васи́лієвича та Архімандрита Григорія. Як відомо, Михайло Васи́лієвич родом із Сянока, тобто – він син Лемківської землі. Це фантастично – ми, лемки, яких наші сусіди часто представляли неосвіченим, малокультурним етносом, здатні творити шедеври епохального значення! Подібних прикладів можна знайти немало, і наше завдання – відкривати забуті імена широкому загалу та, перш за все, собі.

Над входом у комплекс встановлено скульптурну композицію яка відображає працю над Євангелієм її

*Автори: Володимир (сидить) та
Андрій Сухорські,
Володимир Стасюк (справа)
біля моделі пам'ятника*

Сухорські – відоме прізвище. Так, Володимир і Андрій – сини Андрія Петровича Сухорського, знаного лемківського різьбяр з Вільки. Троє його синів успадкували талант батька та діда Петра. Син Богдан – майстер різьби по дереву.

Ось так через віки поєдналася історія Пересопницького Євангелія з талантом синів Лемківщини.

Андрій ТАВПАШ, Володимир ЧАБАН

Увіковічені у бронзі

Ремарка: Мені поталанило бачити оригінали робіт видатних скульпторів різних епох. Вражає здатність митця одухотворити камінь чи метал. Тільки великому Таланту під силу народжувати подібні шедеври.

Пересопницька скульптура є творінням саме такого класу.

Редактор

НАША ДУХОВНІСТЬ

Архієпископ Перемишльський і Новосанчівський Адам (Дубець)

До 95-ліття від дня народження
та 5-ліття з дня смерті

*«Але в церкві волю п'ять
слів зрозумілих сказати,
щоб інших навчити,
аніж десять тисяч слів
чужою мовою»*

(1Кор. 14,19)

Цей допис мав би міститися у розділі «Пам'ятаємо», у якому згадано тих, хто за життя вагомо долучився до буття лемківської спільноти, але вже не є з нами. Владика Адам був постаттю особливою...

Пам'ятаємо Євангельське: «Спочатку було слово ...», знаємо Шевченкове: «І на сторожі біля них поставлю слово ...». Відходячи у вічність, Владика полишив нам СЛОВО, слово пастиря і патріота.

Переказ біографії мало додав би до розуміння вагомості його земної місії. Набагато більше усвідомимо, почувши його живе СЛОВО. Концентрацією думки, настанов, які він намагався донести до мирян та духовенства, були його Пастирські Послання. Одне з них пропонуємо увазі читачів Лемківського календаря. Слід узяти до уваги, що своє служіння Владика провадив в умовах держави, мало толерантної до української меншини. Він багато доклався до пошуку шляхів міжконфесійного та міжнаціонального порозуміння.

Редактор

Церква і рідна мова

У Промислі Божому заздалегідь було передбачено, що Слово Боже треба проповідувати народам їх рідною мовою. Ісус Христос, посилаючи Апостолів на проповідь, сказав: «Ідіть навчаєте всі народи, хрестячи їх во Ім'я Отця, і Сина, і Святого Духа...» (Мф. 28,19), а щоби проповідь була плодотворною, в День П'ятидесятниці Апостоли отримали благодатний дар володіння різними мовами (Діян. 2,4). І вийшовши в День П'ятидесятниці на вулиці міста Єрусалима, почали проповідувати людям Розіп'ятого Христа їх рідною мовою (Діян. 2,6-11).

Апостол поган, як називають св. ап. Павла, у Послані до Коринтян (1Кор. 14,2-27) виразно вияснив, в чому полягає важливість і значення рідної мови в Церкві, та яким є значення мови для правдивого християнського зростання у вірі. Принцип цей, як дар Святого Духа, утримано в Східній Православній Церкві, яка в своїй різноманітності зберігає цілковиту догматичну єдність.

Але було, на жаль, і так, що Церква пізніше забула про цю спасенну Павлову глибоку науку, забула на велику собі шкоду. Забула, бо сильні того світу накидали в Церкві покореним народам, проти Волі Божої, свою мову та свої звичаї.

Наші предки вже від VII ст., а може, і скоріше, мали широкі контакти з Візантією, з Греками. Але християнство не поширювалося між Слов'янами аж до тої пори, поки місіонери Свв. Рівноапостоли Кирило та Мефодій почали проповідувати науку Спасителя рідною слов'янською мовою, а Богослужіння відправляти живою тоді слов'янською мовою.

Сьогодні в наших умовах віра і рідна мова так міцно зв'язалися між собою, що зміна одної незабаром буде тягнути (та й тягне) за собою зміну другої. Прив'язання до рідної мови вказує і на прив'язання до віри та народу. Це вже давнє правдиве спостереження: що хто міцно прив'язаний до рідної мови, той буде і міцно прив'язаний до своєї прадідівської віри. А хто легко мовно винародовлюється, тому не трудно і віру батьків змінити. Прикладів у наш час, на жаль, аж надто багато.

Отож, найкращим способом на збереження батьківської віри є плекання рідної мови. Так розуміючи проблему, треба собі відкрито сказати, яке велике завдання стоїть не тільки перед Батьками, але й перед Церквою. Церква, як Духовна організація, повинна всеціло задбати про плекання рідної мови своїх вірних, починаючи від катехитичних наук для наймолодших.

На жаль, сьогодні багато з нас, зарівно і Родичі, як і духовенство, не розуміють належно глибокої науки ап. Павла про рідну мову в Церкві, а тим самим і збереження своєї тожсамості. Хтось скаже, що християнство в своїй істоті є наукою інтернаціональною, але не забуваймо, що способи його поширення поміж людей незаперечно національні. Сам культ християнства потребує широко розвиненого обряду, що в кожного народу завжди є трохи відмінний, тому що Церква пристосовується до національної культури народу, створюючи відповідні обряди й практики. Найважливіша підвалина кожної духовної культури – то рідна мова. Коли Церква забуває про рідну мову своїх вірних, то родиться питання: хто Вона? Мати чи мачуха? Тим більше, що така поведінка Церкви є далекою від науки ап. Павла і практики древньої Церкви.

З цього випливає, що великим обов'язком Церкви є пильно зберігати і належно плекати рідну мову своїх вірних. Церква повинна це робити у своїм інтересі, щоби не розгублювати своїх духовних дітей. Мовне винародовлення звичайно тягне за собою легкий відхід від батьківської віри. Тому більшість народу інстинктивно боронить свою народність; а що рідна мова – то перша ознака народності, тому й не диво, що народ встає на її захист. І горе тій Церкві, що байдуже ставиться до цього, – сама собі загибель готує. Тому, на нашу думку, коли ж рідна мова й рідна віра так міцно пов'язані зі собою, то Церква повинна стати найбільшою твердинею плекання рідної мови. Без рідної мови не буде рідної Церкви.

Святий Дух у День П'ятидесятниці дав Апостолам дар проповідувати – навчати людей їх рідною мовою, а ап. Павло вияснив важливість і потребу вживання рідної мови для

Церкви, тому Церква повинна стати на захист рідної мови. Зарівно єпископи, як і священники, є приємниками Апостолів, і нам є дана влада зберігати Правду Божу, яка проявляється в науці Церкви, що також стосується слів ап. Павла, висказаних в листі до Коринтян (1Кор. 14,19). Є непохитною правдою, що Божі Закони найлегше пізнавати тільки в рідній мові, – це наша аксіома, і нам не вільно про неї забувати. А коли так, то Церква, що належно не плекає рідної мови, тяжко грішить проти Духа Святого, а той гріх, згідно з наукою Церкви, не прощається ані в цім, ані в майбутнім віці. Це грізне остереження для нас всіх у сьогоднішній час є актуальним!

Безумовно, що ще більші обов'язки Церкви щодо рідної мови тоді, коли її вірні позбавлені державності, або тоді, коли живуть розпорошені між іномовними й іновірними. Тоді Церква в розумінні її вірних – одна міцна твердиня рідної мови, культури і народності. Ми в своїй не завжди сприятливій для нас історії постійно спостерігали Рідну Церкву як щось найвище, найдорожче, найсвятіше, що веде нас до Вічного Спасіння. А на землі Церква є запорукою в зберіганні нашого власного «Я». Тому ми дивимось на свою Церкву з глибокою пошаною та міцною надією, як на свою найпершу Заступницю, як на найбільш вірну Дорадницю, але коли бачимо, що Церква не зберігає повністю рідної мови своїх вірних, не визнає рівноправності, то це глибоко ранить зболілі душі вірних і переповнює їх справедливим жалем до Церкви, тому що в розумінні вірних Церква, яка не плекає їх рідної мови, стає чужою. Про це повинен пам'ятати кожен священник, який відповідає за ввірену йому паству.

Духовенство стоїть найближче до душі народу, і легше є одному пристосуватися до громади, аніж навпаки, причому завжди з пошаною треба відноситися до збереженої традиції і рідної людям мови. Священник, що розмовляє з вірними не рідною їм мовою, не пастир їм, а наймит.

Сьогодні багато дітей наших не вчать в школах рідної мови. Це наша трагедія. Тому нехай священники, які бажають добра своїй Церкві, задбають, щоби всі діти конче навчалися на науці Закону Божого говорити й читати рідною мовою

Інакше Ви ніколи не пізнаєте історії своєї Церкви та народу. Нашим кличем повинно бути: *«Чуже шануй, а своє люби»*.

Стаття друкувалась у збірнику «АРХИПАСТИР. Вибрані послання та доповіді Архiepіскопа Адама», Перемишль, 2016.

Біографічна довідка

Високопреосвященніший владика Адам (в миру Олександр Дубець), лемко з діда-прадіда, народився 14 серпня 1926 р у селі Фльоринка. Був одним із тих, хто рано усвідомив свою русинсько-українську національну ідентичність. Вибір стати православним священником зробив у час, коли це значило стати на тернистий шлях...

У священничий сан рукоположений 30 січня 1965 р. Першою парафією нововисвяченого ієрея стала Висова. У 1966 р його скеровують до древнього княжого Сянока, де провадив свою пастирську місію до останніх днів життя. 30 жовтня 1983 р., після рішення про відновлення православної єпархії на Підкарпатті під назвою Перемисько-Новосанчівської, відбувся інгрес єпископа Адама на кафедру.

Владика Адам зробив вагомий внесок у збереження історичної спадщини, українських церковних традицій, вживання рідної мови у проповідуванні. Підтримував тісні зв'язки з товариством «Лемківщина», часто приймав у себе гостей з України. Діяльність Владики Адама відзначена українськими нагородами – Орденом Ярослава Мудрого V ступеня та Орденом святителя Петра Могили.

24 липня 2016 р. на 90-му році життя, перестало битися серце кир Адама – вірного сина Лемківщини.

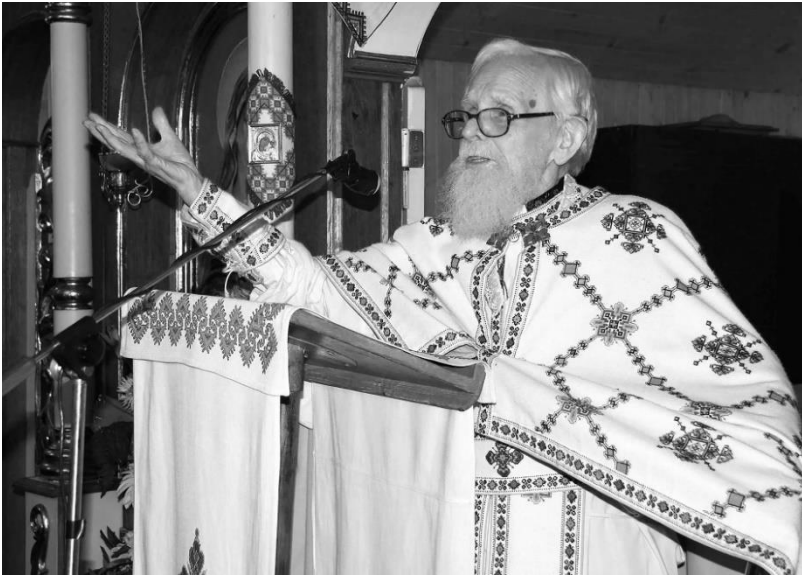
Редактор

«Кожен день мені дарований Богом
І я мушу щось зробити для Бога та України»

Священик, виховник, громадянин

*До 111-ї річниці від дня народження та 10-ї річниці з дня смерті отця-доктора **Дмитра Блажейовського** – українського греко-католицького священника, церковного діяча, історика, державника, митця, виховника, настанови якого актуальні в наш час.*

Народився отець Дмитро 1 серпня 1910 року в селі Вислік Горішній на Лемківщині в багатодітній сім'ї Теодора та Анни

*Слово до вірних у свою 100-ту річницю.
Лемківська церква у Львові, 22 серпня 2010 р.*

Блажейовських. Вчився в українській гімназії у Перемишлі. Студіював електротехніку у Празькому університеті, але волею долі у 1933 р. став питомцем української семінарії в Римі. Дуже любив наукову роботу, поряд із теологією студіював філософію, історію, вивчав ватиканські архіви. Цікавила його також історія України та української церкви. 2 квітня 1939 року

в Римі отримав ієрейські свячення, 1942-го досягнув докторат із теології, а 1946-го – докторат з історії. На жаль, тоді його наукова праця не була належним чином оцінена. У 1946 році скерований на пастирське служіння до США. Результати багатолітньої праці отця Блажейовського у Новому Світі й донині слугують людям.

У 1973 році повернувся до Риму, де займався науковою роботою та вишиванням ікон. Автор 25 наукових праць з історії Церкви, Української держави, педагогіки. Творець понад 350 вишиваних ікон і церковних хоругов. Відкрив у Львові приватний музей вишиваних ікон та портретів видатних українців власної роботи (вул. Театральна, 26).

Усе своє життя отець Блажейовський працював без відпочинку. Був безкомпромісним у своїх поглядах. Рушійною силою людського життя вважав наявність ідеї – «Нема ідеї нема пощо жити. Шлях до мети – віра, знання, праця, жертовність». Незважаючи на тривале перебування на чужині, отець добре знав політичні реалії в Україні та навколо неї. Ще задовго до 2014 року передбачав драматичні події. Майбутнє йому не видавалося рожевим. Він застерігав: «Над існуванням України тяжить поважна московська небезпека. Про це немає сумніву. А коли, то це є питання тільки часу та відповідних обставин».

Особливу вагу надавав вихованню дітей у родині. Родина має підтримувати мову, традиції, пісню. А найважливіше, казав він, до 8 років закласти дитині національну ідентичність, привити любов до книжки, праці, Церкви. Дати відповідне виховання дітям є першим і головним обов'язком родичів. Діти повинні вирости свідомими громадянами, знати історію свого народу, берегти традиції, бути готовими захищати свою землю. Байдужість і лінивість у ставленні до виховання дітей заважають українцям розвиватись.

До 100-літнього ювілею отець опублікував працю «Мої рефлексії щодо проблем минулого, сучасного, майбутнього

України». Це радикальні, обґрунтовані фактами й аналізом, думки отця про стан подій в Україні. Наголошував, що надзвичайно важливо мати серед провідників нації відповідальних людей, бо від них залежить напрям розвитку суспільства та Держави. Не оминув також питання політичного та релігійного протистояння в Україні.

Попри нелегке життя, отець Дмитро був великим життєлюбом і оптимістом. У свої дев'яносто любив жартувати: «І що ж я робитиму у старості?», – а на сотому році життя казав: «Уже відчуваю наближення старості».

Помер отець Блажейовський 23 квітня 2011 року у Страсну суботу, на 101-му році життя, так і не дочекавшись...старості. Похований у Львові на Янівському цвинтарі. Окрім вишивок, залишив нам у спадок свої полум'яні книги, які вчать нас бути справжніми українцями, відданими своїй Батьківщині патріотами. Пам'ятаймо його та виконуймо його настанови.

Євгенія ГОРОДИСЬКА

Отець Роман Сотник

Настоятель Свято-Успенського храму м. Миколаєва
Львівської єпархії

Коронавірус – хвороба, зшита за нашими мірками

Це може виглядати жорстоко, проте... Людство отримало саме ту хворобу, яка була потрібна йому:

Ми перестали цінувати здоров'я, і тому отримали цю хворобу, щоб усвідомити, що про здоров'я потрібно дбати.

Ми перестали цінувати природу, і тому отримали таку хворобу, щоби наше перебування в природі було мінімальним.

Ми перестали вміти співіснувати в сім'ях, і тому ця хвороба закрила нас у наших будинках, щоб ми знову навчилися жити як сім'я.

Ми перестали поважати людей похилого віку, тому отримали цю хворобу, щоб згадати, які вони вразливі.

Ми перестали цінувати медичних працівників, і хвороба показала, які вони незамінні.

Ми перестали поважати вчителів, і тому нам ця хвороба закрила школи, щоб батьки самі могли спробувати вчити.

Ми думали, що можемо купити все, бути всюди і з кожним, з ким хочемо зустрітися, тому ми отримали цю хворобу, щоб усвідомити, що це не є звичайністю.

Нами заволодів Мамона, вільний час ми проводили в супермаркетах, тому нам ця хвороба їх закрила, щоб зрозуміти, що щастя ми не можемо придбати.

Багато уваги ми приділяли нашому зовнішньому вигляду і завжди порівнювали себе з іншими, тому нам ця хвороба закрила обличчя масками, щоб ми зрозуміли, що нашої краси там немає.

Думали, що ми господарі на цій Землі, і тому отримали цю хворобу, щоб нас щось дуже мініатюрне і невидиме могло приручити, дати нам путівник і трохи смирення.

Ця хвороба в нас багато забирає, але в той же час дає можливість багато чого навчитися і зрозуміти те, що в житті найважливіше. Ми отримали хворобу, зшити за нашими мірками. Можливо, як Людству, вона насправді була нам потрібна.

Джерело: <https://www.facebook.com>

Наша Аничка (Ганна Чеберенчик)

Коли в Україні розпочалася Революція Гідності, а згодом – російська агресія на Сході, українці США організували кампанію допомоги Батьківщині.

Аничка – українська лемківська естрадна співачка, волонтерка, яка мешкає в Каліфорнії. Провела десятки благодійних концертів по всій країні. Перший концерт відбувся у Сан-Франциско, другий – у Лос-Анджелесі, третій – в Сакраменто.

Загалом вона зібрала понад 100 тисяч доларів для реабілітації українських захисників. Переважно кошти надходили від українських діаспорян. Повага і вдячність славній волонтерці!

Valentyna Kovalenko, <https://www.facebook.com>

Довідка:

Народилася Аничка 19 січня 1977р. у містечку Свірж на Львівщині. Тут, після депортації, осіли її дідусь і бабуся, які походили з села Рихвальд (нині Овчари) на Лемківщині. Творчий шлях на естраді розпочала у липні 1999 року на XVII-му міжнародному фестивалі «Лемківська Ватра» у Ждині.

Про її виконавську майстерність красномовно свідчить факт, який мав місце на одному з благодійних концертів. Співачка згадує: «якийсь пан перед початком концерту виписав чек на 700 доларів, а після концерту виписав ще на 1000».

За свою волонтерську діяльність удостоєна державних нагород України.

ПУБЛІКАЦІЇ

СВЯТА ГОРА ЯВІР

Вереснева ніч 1925 р... Дві жінки з дівчиною-підлітком тихо ступали знайомою стежкою. Були це мешканки лемківського села Висова, які поверталися додому з відпусту. Обережно

підходили до найбільш небезпечного місця – відкритої всім вітрам вершини гори, порослої де-не-де кущиками ялівцю. Колись, за Австро-Угорщини, цим гірським хребтом проходив кордон, та він радше позначав адміністративний поділ і не розділяв лемків з північного та південного схилів Карпат. Мешканці села Висова були тісно пов'язані зі словацькими лемками: одружувалися, безперешкодно в гості навідувалися, на прощі постійно ходили до Габолтова чи дальшої Люцини. А коли тут постала границя між Польщею і Чехо-Словаччиною, доводилося або виробляти посвідку, чи отак, ризикуючи, скрадатися потемки. Прочани завжди просили Господа легко перет- нути кордон, а перейшовши, дякували Богу.

Нарешті! Ось вони й по висівській стороні! Фірія (Глафіра) Дем'янчик, Теодозія Дем'янчик та їх юна супутниця – Марія Гавлік клякнули у подячній молитві, як раптом їх осяяло яскраве світло. Страх скував паломниць: спіймали! Але... ні

шуму, ні крику. Де ж прикордонники? Озирались – нікого! Здивовані, прочанки продовжили молитву, а коли завершили її та встали, світло, яке їх огортало, згасло. Ой, що ж це було?!

Щоб з'ясувати дивне явище, прочанки пішли на те ж місце наступної ночі. Замість Марисі взяли з собою ще одну жінку – Марту Дем'янчик. На горі прилякнули й почали широко молитися. І знову жінок огорнуло яскраве світло! Стихла молитва – і світло згасло. Зрозуміли, що діється щось надприродне. І тоді вже усім у селі розповідали, що з ними трапилось. Таким був початок дивовижних подій у селі Висова. Одні люди повірили свідкам чуда, інших же брали сумніви, бо самі нічого незвичайного на горі Явір не бачили. Знайшлися й ті, що кепкували з «фантазерок», а дехто висміював і самого Бога. Тих останніх спіткали сліпота, каліцтво, хвороби і навіть смерть. А багатьом із тих, що сумнівалися, згодом було дано побачити те, що переконало їх: від Бога воно сталося!

Якось у Висовій трапилася біда: на поля випав такий сильний град, що селяни фактично залишилися без урожаю. Заможніші висов'яни ще давали собі раду, а біднішим було геть скрутно. Знайома вже нам вдова Фірія Дем'янчик, мати трьох дітей, від безвиході вирішила попросити допомоги у родичів по той бік кордону. Як смеркло, пішла звичною стежкою на гору Явір. Та там її затримали прикордонники і наказали вертатися додому. Фірія відійшла декілька кроків від кордону і гірко заплакала. А тоді стала на коліна і гаряче молилася, просила Бога про допомогу. І знову з'явилося неземне світло! А у світлі вона вперше побачила постать Пресвятої Діви Марії. Марія лагідно звернулася до жінки: „Не плач. Іди додому. Діти твої будуть ситі...”. Коли Фірія поверталась, то зі здивуванням зауважила у вікні своєї хатини світло. Це родич з дальшого села, почувши про стихійне лихо у Висовій, вирішив допомогти родині і привіз зерна та картоплі. Фірія розповіла гостю, а пізніше й односельцям про дивовижну пригоду. І скоро про з'яву Богородиці довідалися у всій околиці, а гора стала місцем паломництва.

З того часу побожна селянка щодня приходила на молитву на гору Явір, де часто до неї промовляла Божа Матір. Одного

разу Фірія попросила Її перенести місце зустрічей трохи далі від лінії кордону. Марія сказала жінці самій обрати зручне місце і позначити його. Тоді вдова поклала разом три камені там, де вперше побачила неземне світло. Коли наступного дня Фірія та інші мешканці села прийшли до зазначеного місця, то побачили, що там б'є джерело, а вода у ньому виявилась цілющою. Тут пізніше було зафіксоване не одне дивовижне оздоровлення.

Після ретельного вивчення подій, з'яви Матері Божої на горі Явір були офіційно визнані Католицькою Церквою. Сюди почали приходити люди зблизька і здалека, щоб помолитися, попросити розради й допомоги у життєвих труднощах. А Фірія стала наче посланцем Богородиці, яка стала з'являлася їй у сні кожної п'ятниці. Фірія розмовляла з Нею, запитувала, отримувала відповіді, а вранці все розповідала людям. Часто Богородиця говорила про події, які насуваються. Сказала і про війну, і про виселення лемків з рідної землі. А ще попросила поставити на горі хрест із розп'яттям та своїм зображенням під ним, а згодом звести каплицю. Долаючи численні перешкоди, Фірія сповнила волю Богородиці.

Учитель висівської школи Стефан Батюк розробив проект каплиці і взявся також малювати запрестольний образ. Два варіанти образу Діва Марія відхилила і звеліла Фірії привезти зразок із Старого Самбора (Львівщина), бо саме там у монастирі лежить книга, в якій є відповідний малюнок. Здивовані монахи після довгих пошуків таки віднайшли потрібну книгу. Відкрили на вказаній Фірією сторінці – і справді побачили зображення Богородиці з Ісусом. Воно й послужило зразком для образу.

14 жовтня 1931 року відбулося урочисте освячення новозбудованої каплиці. З Перемишля прибув греко-католицький єпископ Йосафат Коциловський. Він призначив повний відпуст на свято Покрови Богородиці, а також на свято Перенесення Мощів св. Миколая Чудотворця. Відтоді культ Богородиці на горі Явір став офіційним. На відпусти приходили люди і з другого боку кордону - Матір Божа єднала лемків на горі Явір.

Тим часом ситуація у Європі ставала все більш напруженою, насувалися темні хмари, як перед грозою. У 1938 році, коли надійшов празник Різдва Богородиці, на горі Явір зібралося багато вірних. Під час Літургії нараз люди зашуміли: „Матір Божа плаче!” Усі почали тиснутися всередину та по черзі підходити до образу. І справді Пречиста на образі плакала – з очей текли сльози і стікали аж додолу. Люди відходили від образу здивовані і збентежені. Що віщували ці сльози лемкам? У одній із розмов з Фірією Мати Божа попередила, що скоро буде війна, яка завдасть людям страшного лиха. Вона детально змалювала картину жахливих випробувань: «Тут із вас майже ніхто не залишиться. Всі будете виселені». Це пророцтво здавалося людям неймовірним, вони не могли собі таке уявити. Як?! Жили тут сотні років. Хто зможе їх усіх вигнати з рідної землі? ... А далі все було так, як і говорила Богородиця. Коли нині думаємо про ці сльози Богородиці, приходить на думку, що мабуть Вона хотіла в той непевний час зміцнити лемків духовно перед великим випробуванням. І віра допомогла їм перенести всі страждання і не зламатися.

Хоча Фірія була обраницею Неба, все ж залишалася земною жінкою і була покликана, як і всі люди, залишити цей світ. Богородиця завчасу попередила її, що станеться це у Страсний Четвер. З релігійного погляду це гарний час, та з земного - непрактичний. Фірія не хотіла принести смутку дітям і родині на світлий день Христового Воскресіння і випросила у Пречистої відложити свою смерть на тиждень. Була вислухана, відійшла у вічність 22 квітня 1939 року - у четвер перед Провідною неділею.

Як і попереджала Богородиця, війна спустошила край. По Бескидському хребту пролягла заборонна смуга, яка унеможливлювала доступ до каплиці, та й не було кому туди йти. Виїжджаючи, деякі люди забирали з собою образи з каплиці. Два з них вивезли в Україну, два інші на західні землі. Із родини Фірії депортація оминула лише дочку Анну (в заміжжі Окарма), яка жила у Горлицях. Коли через вісім років доступ до кордону став можливим, Анна поїхала подивитися, що сталося з каплицею. Їхала з великою тривою, бо ж було

передано через маму: «І каплиця зістане частично знищена». Застала жахливу картину: на стінах ні одного образу, а на підлозі згарище, з якого виступали недогорілі рами. Стала розбирати обвуглені уламки – і з самого низу витягнула запрестольний образ Пречистої Діви Марії. Нижня частина пошкоджена вогнем а погруддя і лице лише ножом порізані. Забрала його зі собою, відчистила, підклеїла і передала на зберігання до церкви у Висовій. Згодом каплицю прибрала й закрила.

Вражена святотатством, Анна не могла збагнути, хто б міг це зробити. Жили тут християни - українці, поляки, і Бог у них один. Та нема нічого тайного, щоб не стало явним. Один із прикордонників, які мали доступ до кордону, в товаристві при чарці похвалився «геройством», що «знищил русінам Маткі Боском». Суд Божий не чекав кінця світу - народжується у винуватця дитятко ... без рученят. Не зміг він далі жити у Висовій.

У 1957 році, незважаючи на вкрай обтяжливі умови, частина родин повернулася з понімецьких земель – і Анна перенесла врятований образ до каплиці. Люди раділи, що знову вдома і можуть прийти до своєї святині. Раділа цьому і Божа Мати - вечірньою порою, через два тижні після повернення, у Висовій та сусідній Бліхнарці всі побачили над місцем, де стоїть каплиця, велику Яснину. Було враження, що каплиця палає у вогні. Коли вранці стривожені люди прийшли до каплиці, застали її у найкращому стані.

Після повернення в село частини вірних, опіку над каплицею перейняла Українська Православна Церква в Польщі. До відновлення її чинності особисто долучився Владика Адам. Каплицю відремонтували, перекрили бляхою. Анна знайшла у Кракові професійного художника, який повністю реставрував пошкоджений чудотворний образ. Божим Провидінням незбагненним способом повернулися на призначене місце і всі вивезені образи. Ті, що були на Заході, Анні прийшлося з Горлиць доставляти на місце самій. Для підмоги взяла з собою товаришку. У Висову приїхали автобусом, і коли вже пішо минули село, несподівано з'явився білий голуб. Літав над їх

головами і супроводив аж до гори Явір. Ніхто не міг пояснити, звідки він узявся, казали, що то Святий Дух витав над ними.

Життя каплиці поступово налагодилося. Відновились і прощі, правда, вже не такі багатолюдні, як колись. У 2017 р. каплиця повернулася у лоно Греко-Католицької Церкви, як було до війни. 21 липня цього ж року відбулося всецерковне паломництво УГКЦ, в якому брав участь Глава Церкви Блаженніший Святослав Шевчук, а також єпископи, священники й вірні з Польщі, України, Словаччини та інших країн. Окрім греко- та римо-католиків, приходять на Святу Гору Явір і православні, навіть взялися будувати там-таки православний храм. Щось у цьому місці є таке, що звідси не хочеться йти. Тут добре молитися, роздумувати і лишитись надовше. Приходьте і ви, як будете десь біля Горлиць. Бо місце це не лише святе, але й прекрасне! Як прийдете – то захочеться вернутись сюди ще не раз!

Мріється, прийде час, коли осиротіла гора Явір стане в один ряд із такими Святинями, як Люрд, Фатіма, Меджугор'є, Зарваниця.

За браком місця, надприродні події, пов'язані з горою Явір на Лемківщині, тут описані дуже стисло. Уродженець Висови Стефан Курило був їх свідком і дослідником. Доля закинула його за океан, але не змогла розірвати духовного зв'язку з рідною землею. Там він написав і видав своїм коштом захоплюючу книжку: «Об'явлення Пречистої Діви на горі Явір та перебіг трагедій Другої світової війни», ЙОНКЕРС, Н. Й., 1993. Вона і стала основою для написання цієї статті.

Анна КИРПАН
м. Івано Франківськ

ДВА ДОПИСИ

20 Лютого 2020 року. У 6-ту річницю Револуції Гідності

Сьогодні ми, священники нашого благочиння, молилися в Дунаєві за всіх Героїв Небесної Сотні, між ними також згадували нашого земляка Сашка Капіноса. На Святій Літургії

поминали також усіх українських воїнів, добровольців, волонтерів, військових лікарів і священників, які загинули в боротьбі за Україну. Вражаюче! Але Бог послав Свій знак! Що він означає, можна тільки здогадуватись. Під час Богослужіння на церковне подвір'я прилетів лелека! Зважте, 20 лютого! Він ходив біля храму, підходив до

людей, давав себе погладити, позував для світлин! Коли вся громада пішла на цвинтар, де священники звершили панахиду на могилі Героя, лелека також перелетів і «молився» з людьми. Пояснити таке неможливо!!!

Володимир **БУГРАК**, Тернопільська область

Козулька

Зі спогадів Дмитра Солинки

Допис «У 6-ту річницю Револуції Гідності» нагадав мені розповідь Дмитра Солинки, як він, щойно дозволили відвідувати Лемківщину, взяв свого сина Віктора, а також дружину та сина свого покійного брата, заїхали в Зиндранову, а там Федір Гоч посадив їх у свій старенький червоний «Москвич», і поїхали «домів», у Жидівське, гірське село на повноводій річці, яка кишіла і літом, і зимою пстругами. Зайшли на місце,

де була хижа Дмитра Солинки, з тугою і печалю обійшли по зарослях ціле обійстя, а потім сіли в машину і поїхали в інший кут (колишнього) села, щоб показати братовому синові їхнє батьківське гніздо. Знайшли залишок фундаменту хати, поглядом обвели подвір'я, заросле корчами. Дмитро Солинко розстелив скатертину, присіли, повитягали харчі і занурились у глибокі спогади. Розлили по чарчині, згадуючи похованих тут своїх родичів, сусідів, і ...побачили, що до харчів на скатертині запхала свою мордочку ... серна, гірська козулька

Перше, що охопило їх – заціпеніння, здивування, шок. До людей прийшла козуля?! Це ж не свійська тварина, не приручена, вона ж живе серед лісових хащ!

Козулька не боялася людей, до яких прийшла. Віктор Солинко обійняв її за шию, і вона не пручалася. Потім Віктор сфотографував козульку (фотографія залишилась у родині Солинків, а їх, на жаль, уже нікого немає в живих).

Прийжджі частувались, розмовляли (а розмови були довгі, і не хотілось підніматися з рідної землі), а козулька то відходила, то знову приходила до людського товариства. Нарешті усі п'ятеро сілу в машину... Козулька підійшла і хукнула (ніби поцілувала) в шибку машини. Потім повернулася і, не оглядаючись, пішла до лісу. І як вона зникла в зарослях, аж тоді Федір Гоч завів свого старенького «Москвича»...

Дивні діла Твої, Господи...

Марія ГОРБАЛЬ

А ТАМ, ДОМА...

*Якщо ми не будемо берегти історичну пам'ять,
культуру, звичаї, якщо будемо приховувати своє
коріння, ми зітремо минуле і зітремо нашу правду,
наш спадок.*

Лемківська церква Св.Володимира та Ольги
м. Львів, 2009 рік»

Яким би дорослим і самостійним ти не був, скільки б тобі не було років, а душа лине до рідного дому, до порогу, де проходило твоє дитинство, де жили твої молоді та щасливі батьки.

У мене є бабуся Анастасія. Її душа пов'язана з Лемківщиною. Коли б ми не зустрічалися, вона традиційно говорить: "Хочу додому! Мені сьогодні снилося подвір'я, рідна хата, снилось, як там дома...". Бабусі вже 86 років, а бажання завжди залишається незмінним, – хоча б ще раз поїхати туди, де народилася, – у рідний Карликів.

У неї завжди є безліч цікавих історій про свій рідний край, свою сім'ю та звичаї. Інколи ці розповіді здаються казками, в які важко повірити. І разом з тим, це реальність, в якій звершилася не одна доля. З великим захопленням бабуся

розповідає про своє життя, сповнене радості та смутку, час – там, дома. Коли я слухаю її історії життя, то здається, що вона наче з клубочка розмотує їх по ниточці із глибини своєї чарівної душі, і ти наче поринаєш у світ живих і натхнених пригод, але такого реального життя. Історії, які важко сприйняти і зрозуміти, як після усього пережитого в людей збереглася любов і радість від життя.

Своє дитинство, попри всю складність того часу, бабуся описує щасливим. Її батьки: мама Предка Анастасія з с.Прибишів, а батько Михайло із с.Карликова, де і проживала уся велика та дружна сім'я. Народилася моя бабуся Анастасія під час жнив, її мама до останнього працювала на полі. Уже був час народжувати, а вона пішла в поле жито жати. Праця в такому стані на полі та ще й у такий спекотний період – це подвиг. Та під час роботи починаються перейми, прабабуся Анастасія народжує в полі дівчинку – мою бабуся, яку також називають Анастасією. Замотавши дитя в простирadlo, садить біля нього сестричку Параскевію, яка була поряд, із словами: «Ти бав ту маленьку лялю, а я йду жати»...Ось так народилося нове життя, ось такою нелегкою була доля жінки.

Мати бабусі була доброю господинею. Нагодувати вісім дітей кожного дня, а ще й смачно та корисно – це мистецтво. Щоденно їжа готувалася в печі: зранку сніданок готувався на кухні, обід в п'єцу, а на вечерю решту їжі залишали в теплі.

Пригадує бабуся і «чарівну комору», в якій було все. На зиму квасили бочку капусти, солили рижики, сушили гриби, власні сухофрукти зі слив, груш та яблук. О, про той божественний смак цих рижиків чую й до сьогодні. Так, як їх готувала її мама, не вміє ніхто, сміється бабця. Принаймні, таких смачних вона більше не їла ніколи. Ще їй дуже смакувала каша із тими сушеними грушами, сливами, яблуками. Уся сім'я збиралася за одним великим столом, мама насипала кашу в одну миску й усі їли разом. Бабуся Анастасія завжди вибирали собі сливи та груші, а татові вже залишалася каша без

смаколиків. Оскільки сім'я мала власну господарку, то м'ясо в хаті було завжди, але в піст його не споживали.

Родина була релігійною, кожної неділі та свята ходили до церкви та строго дотримувалися вимог посту, окрім цього, пісними ще були середа та п'ятниця.

Краса лісу та гір супроводжувала бабусю усе її дитинство. А ліси вдома були дійсно чарівними. Тільки зайшов – і вже назбирав кошик грибів, ще не оглянулась, а вже повний кошик ягідок. І чого там лише не було, а його краса просто захоплювала серце, зачаровувала. Разом з сестрою вона часто ходила до лісу. Любили збирати гриби, ягоди, якими так багаті рідні Карпати. Прабабуса пекла дівчатам на дорогу до лісу пиріг з картоплі. «І не знаю, чи це так ягоди любили збирати, чи чекали, коли сядемо десь у лісі на пенечок і будемо з апетитом їсти ще теплий мамин пиріг» - згадує бабуса.

Ще однією втіхою дитинства були гостини у діда Петра, який жив у сусідньому селі. Дуже любили діти прибігати до нього в гості. Дідусь мав пасіку, більше ста вуликів. Взимку складав їх на ганку. Бабуса перед тим, як зайти в хату, стукала по них палицею. Дідусь ніколи не сварив, лише посміхався.

Навчалася бабуса в школі села Карликів. Вона – красива дівчинка з довгим волоссям і глибокими очима – розпочинає свою недовгу шкільну мандрівку. Перша вчителька була із Дрогобича – пані Полянська. Уже в першому класі вивчали Шевченків «Заповіт», який і сьогодні живе в її пам'яті. Та тих шкільних років було небагато, лише перший клас.

Літо 1941 року...Цю подію бабуса згадує так: «Вона із сестрою пасли корів. Її здивувало те, що над ними пролетів літак, з якого скидали листівки, в яких було написано, щоб місцеві тікали із села, бо його будуть бомбити. «Ми полягали в бульбу, одна бомба впала десь недалеко, бо нас прикидало землею, а на місці, де стояла хата сусідів, залишилась велика яма». Це була війна, а вже потім депортація.... І здавалося, що війна пройшла і нарешті розпочнеться спокійне життя.

Відновлювали житло, будували плани на майбутнє. Та насувалася нова трагедія, яка була жакхливішою за війну, не просто знищувала фізично, а викорінювала генетичний код роду.

Вона була ще зовсім дитиною, заледве встигла завершити перший клас, коли доля розпорядилася залишити рідний дім. Мама, взявши восьмеро малих дітей, залишивши все, що було, та подалася в край, де їх ніхто не чекав. Зі сльозами на очах пригадує бабуся цей непростий час... Уся турбота про дітей тоді лягла на плечі її мами Анастасії, оскільки батько Михайло помер за декілька днів до тих страшних подій.

Товарним поїздом їх везли разом із худобою та висадили з поїзда на Тернопільщині на станції Потутори . Так склалося, що опинилися вони в с.Полоничі (в якому проживає дотепер), але тут їх не чекали і не приймали...

Та, незважаючи на обставини, прабабуся Анастасія зуміла вберегти та виховати усіх своїх дітей.

У лемківських генах закладені сильні якості, які дозволяють вижити у складних ситуаціях, зберегти те, що даровано Богом людині, та передати нащадкам через покоління.

Ішов час, непростим було життя бабусі Анастасії, і у скрині її спогадів є ще багато цікавого. Та з великою ніжністю й любов'ю вона завжди пригадує захоплюючу історію кохання її батьків: лемківської княгині Анастасії та старшого за неї майже на десять років парубка Михайла.

Їхня історія – це те, у що важко повірити, але це приклад того, якою є любов. Почуття, яке крізь час не боялося перешкод і зберегло свою чистоту та відданість.

Молоду дівчину, якій не було і двадцяти, віддають за хлопця, майже на десять років старшого за неї. Майже відразу після весілля Михайла забирають до австрійського війська.

Праця в селі не була легкою, а в Михайла в Карликові поля було достатньо, роботи молодій жінці вистарчало. Поки

чоловіка не було, приходилось не лише хатню роботу виконувати, але й поле орати. А не було Михайла аж дев'ять років...

На війні як на війні, потрібно було убивати, а в парубка рука не піднімається. І тут командир, побачивши таку незрозумілу картину, говорить: «Остафій, чому стоїш? Потрібно вбивати!». Михайло сказав, що не може вбити іншу людину. Після почутого командир розлютився, витягнув ніж і хотів його вбити. Та тут прилетів снаряд, командира вбило на місці, а парубка приглушило. Ось яку силу має віра, силу, яку має лише Бог.

Після війни Михайло повернувся додому. Йшов пішки три місяці, а коли вернувся, вдома його чекала жінка. Так, весь цей час вірила й чекала, без зв'язку, без вістки про те, чи живий.

Серце, яке любить, на інтуїтивному рівні відчуває іншу людину, свою буде чекати, зберігати музику душі й говорити мовою, яку розуміє тільки серце. Після такого довгоочікуваного повернення в них народилося ще восьмеро дітей.

Така доля! Це сила духу, сила віри, сила лемківського кохання...

І що б у житті не було, пам'ять про рідний край завжди зігріває та додає сил. А як там дома?

Частинкою рідного дому для бабусі завжди була церква Св. Володимира та Ольги у Шевченківському гаю. Це те місце, яке на мить переносило її додому, робило щасливою та надихало. Пригадую, з яким запалом та вогнем в очах, вона, мов на крилах, мчала туди, брала мене за руку з собою і мовчки посміхалась. Ще будучи дитиною, я не могла зрозуміти усієї глибини її пориву, але написала для неї тоді у своїх 11 років вірш «Лемківщина», який присвятила прабабусі Анастасії та бабусі Анастасії.

ЛЕМКІВЩИНА

Шевченківський гай – це рідний Ваш край!
Рідна Лемківщина – вся їхня родина!
Прадавня родина, там предки твої.
Тече в моїх жилах їх кров навіки.

Там їхні могили забуті стоять.
Згадай Ти про них!
Поїдь в рідний край!

Душа хай радіє,
а серце співає.
Таким же щасливим
ніхто не буває.

Згадай добрим словом
село, де ти жив.
І рідну домівку,
яку ти любив.

Плекай рідну мову,
її не забудь!
Свою Лемківщину
Люби і шануй!!!

29.07.2002 р.

Мар'яна ОСТАФІЙ,
кандидат економічних наук

МИЛОСЕРДНА СТРИЯНЦЯ

У матеріалах п'ятої міжобласної генеалогічної конференції «Український родовід», яка відбулася 5-6 травня 2007 року, вміщено статтю Володимира і Андрія Воробкевичів про рід греко-католицького єпископа Томи Полянського (1796-1869), який походив із Лемківщини.

Мамина стриянка Євгенія Міляннич (з дому Лужецька) належала до цього роду. Я пам'ятаю її з дитинства. У моїй родині з великою шаною та любов'ю ставилися до неї, вона була дружиною о. Миколая Мілянника, рідного брата мого дідуся Євстафія, які походили зі села Щавник (Західна Лемківщина). Євгенія закінчила учительську семінарію у м. Перемишпі, мала надзвичайний педагогічний хист та підхід до дітей. У селі Мочари біля Устрік Долішніх (тепер Польща) о. Миколай Міляннич був парохом і вона навчала на громадських засадах дітей (школи не було) та допомагала селянам медичними порадами.

Про братів та сестер єпископа Томи Полянського і весь його великий рід Полянських відомо саме з розповідей Євгенії Міляннич, а також записок її брата Емануїла Лужецького, які він склав на основі спогадів своєї мами Теофілії Полянської (у заміжжі Лужецької).

Родинне дерево Полянських було намальоване батьком Теофілії священником Атаназієм Полянським ще у 1895 році у вигляді дуба і знаходилося у рамці за склом та висіло в кімнаті на стіні, а також було подібне дерево роду Венгриновичів, із якого походила його дружина Меланія. На цих деревах листочками були позначені особи чоловічої статі, а жолудями – особи жіночої статі і біля них були зроблені відповідні записи, згодом історію родоводу опишуть онуки Євгенії Міляннич – Володимир та Андрій Воробкевичі, з якими вона проживала.

У Галичині священничі роди були тісно пов'язані між собою. Було прийнято, щоб дочки священників виходили заміж за випускників духовних семінарій. Так було і в родах Полянських, Венгриновичів, Копистянських, Хиляків, Жегестовських, Ціханських та інших. Священничі роди розростались і давали

нашому народові висококваліфіковані кадри інтелігенції. Діти священників бачили працю своїх батьків на народній ниві та старалися її продовжувати, піднімати на високий рівень культуру, релігійність, моральність, освіту. Дочка Євгенії та Миколая Міляничів також вийшла заміж за Юліана Воробкевича, батько якого був священником.

Євгенія Мілянич дописувала до дитячого журналу «Наш приятель». Вона згадувала про Клавдію Алексевич (1830, с. Красна (колишня Коростенка) – 1916, Львів), що належала до роду Полянських і займалася літературною діяльністю. До речі, її «Пісню Ольдини» (з 1860 р.) відзначив Іван Франко, а письменницю назвав репрезентанткою жіноцтва, яке в 1860-х роках вийшло на шлях національного самоусвідомлення.

Від 1939 року Євгенія Мілянич проживала в селі Мервичі біля Куликова, де о. Миколай одержав парафію, а від 1952 року, після смерті чоловіка, переїхала до Львова та проживала в сім'ї своєї дочки Ольги та Юліана Воробкевичів. Я дуже любила їздити до родини Воробкевичів. Мене завжди зустрічала солодка усмішка стриянці Євгенії, а смак гостинців і вишуканих наїдків, які вона майстерно готувала, я відчуваю донині. А як вона гарно співала! Пам'ятаю прийняття, де було чимало галицької інтелігенції, і її промову про своє лемківське походження. Євгенія Мілянич гарно малювала та вишивала. Завжди мені дарувала розпочату нею вишивку, яку я мала завершити. Ласкава, добра і надзвичайно побожна. Один із її синів Ярослав став ієромонахом Яковом – студитом у Канаді. У її родині панував добрий тон, ніколи нікого не обмовляли. Померла Євгенія Мілянич у 1975 році. Я була на похороні. Похоронили її поряд з чоловіком о. Миколоєм у селі Мервичі Жовківського району Львівської області неподалік від могили її свекра Михайла Мілянича (мого прадіда), там похоронили і її сина Стефана, який приїхав у незалежну Україну з Англії на 90-му році життя.

Мої спогади хай будуть для світлої пам'яті Євгенії Мілянич живими квітами, які так любила вирощувати.

Анна ГОЛОВЧАК

Довідка:

Тома Полянський народився 15 жовтня 1796 р. в сім'ї пароха с. Бортне о. Томи Полянського. Навчався у Львівській духовній семінарії (1814—1818). Закінчив теологію в новоствореному Львівському університеті, висвятився на священника 1819 року.

Перший ректор греко-католицької духовної семінарії у Перемишлі (1845 р.). 1848 року — учасник Собору руських учених (Весна народів).

5 вересня 1859 р. цісарським декретом номінований єпископом Перемишльським, Самбірським і Сяноцьким ГКЦ (1860-1867). Єпископська хіротонія відбулася 2 грудня 1860 р. На цій Гідності великим досягненням Томи Полянського було затвердження Ватиканом у 1864 р. Перемишльської греко-католицької капітули. Він також співавтор папського декрету «Concordia», яким врегульовувалися стосунки між Римо-Католицьким Костелом та Греко-Католицькою Церквою.

За період управління Перемишльською єпархією Тома Полянський видав Шематизм, упорядкував цінну капітульну бібліотеку та архів і видавав пастирські Послання до вірних. Цей історичної вартості архів у 1944 р. вивезено з Перемишльської Капітули частково до Варшави, а решту, мабуть, до Москви

Помер 11 листопада (30 жовтня за ст. ст.) 1869 року в Перемишлі. Похований на Головному міському цвинтарі. На могилі встановлено пам'ятник, який добре зберігся (поле 9 ?).

Редактор

В ТИНИ ЦМЕНТАРНОЙ ЛИПЫ

Саджыня деяких дерев на гробах померлых в декотрых селах Лемковины было традицийом од непамятных часів. Звичайно і найчастіше на свіжій могилі (в головах) ставляло на скоро збитий хрест, але памятаючи о тым, же він скоро згниє, саджано дуба, явора, липу чи смерека на довгу памят дорогого члена родини. Але дотычыло то переважно патрыярхів роду. Натомість на гробах діти і молодежы сад-жано квітя, но і має розуміти – в кождім припадку, барвінок.

Барз старий Герсень помер пізно восени, втовди, як юж было по вшыткых роботах в поли, а карпатска природа дримала перед довгым зимовым сном. Поховали старого діда в зимну дощову погоду, одсьпівали “Вічная памят” і скоро опустили тото смутне місце. Як проминула зима, а земля на гробі добрі ся ввггла, то його сын, Ваньо, запріг коні до тяжкого воза і по поїхав до далекого Бортного по камінний крест. Бортнянскы каменяре робили крести переважно на замовліня, але на вшыток припадок в запасі мали тіж пару крестів ріжної величыны і ціны. Ваньо згодив з майстром, доброй роботы трираменний крест, лем не было на нім ниякого напису. Але ним коні перегризли обрік, спритний майстер викув долотом такы слова, якы жычыв сой Ваньо. Напис був скромний без жадной філзофії: “Ту спочыват наш дорогій няньо Герсень. Вічная йому памят”, дата народжыня і смерти, а в самій долині креста – фундатор його син Іван! Фундамент юж був готовий – і на другий ден, при помочы сусідів, крест стояв міцно на своїм місци. За пару днів, Ваньо коло креста посадив маленьку липку, котра мала юж набырмілы пучкы. В другий ден Великодных свят, отец духовний посвятив тот гардий памятник свяченом водом і одправив “Парастас” за його душу. То звычайна християнска повинніст, єдна з традиций каждого культурного народу.

Не было бы в тім нич дивного, лем тото, же носив дост рідко спотыкане імено і його жытя, як на тоты часы, было міцно бурливе. А вшытко ся зачало од його народин. Од першого дня родыче были в великій тривозі о його жытя, бо перед ним, здавало ся без жадной причыны, вмерло ім двоє пеленчат. Баба повитуха порадила, жебы окрестити хлопця на імено Герсень, бо она чытала в “Жытю Святых”, же то був великий угодник Божий і жив барз довго. Но, і наравду, хлопец ховався барз добрі, лем же був окропечно пустий, як то кожда пешена дітина. Місцевий дяк мав з ним дуже клопоту, але не про науку, до котрой був перший, але про збиткы, в яких тіж передував в школі. Як юж виріс на тугого парібчака, то місцевий корчмар скаржыв ся перед його няньом, же причыном частой авантури в корчмі єст його сын Герсень.

Якоси перед ярю по селі пішла гутка, же Єфрем з-за Потока выберат ся до якысого “Нового Світа”, котрий ся зове Гамерика. Як ся довідав о тым Герсень, то нич не помогло, лем няньо мусів продати векшы быкы і дати пінязі на дорогу. Мама барз плакала і не хотіла го пустити, але няньо повів так: “Най іде, може світ навчыт го більшого розуму, бо моїх слів нияк не хце слухати”. Но і поїхав разом з Єфремом. З невйорской “Касагранди” взяв го, разом з міцныма хлопами іншыма (Єфрем остав) якысий агент і завюз їх “треном” просто до “майны” твердого угля до Пенсильванії. Робив там не барз довго, бо скоро зненавидыв тоту “кретю” роботу під земльов, так барз, же в котрысу ніч, як задзвонив будзїк, то скочыв з постелі і з цілой сыли трїснув ним о землю і веце не пішов до работы.

Він не боявся жадной тяжкой работы, але під Божим сонцьом і без жадного дзвінка. Його вільна карпатска душа збунтувала ся так сильно, же волів піти на злу дорогу, хоц бы за ціну грїха, лем жебы быти вільным. Знюхав ся з якысима “бомами” і провадив нічне жытя в великім місті. Але не трывало то довго, бо по остатнім “скоку” вшытку банду выгарештували і йому, як найменше винному, присудили два рокры. Высїдив чесно, што до дня, і навет з того скорыстав, бо ся навчыв дост добрі англійской мовы, што зробыло го більше незалежным.

Зас підняв роботу при будові домів, але і ту обв’язувала година, котру узнавав лем при гарешті. Раз ся спізныв, другий, і його бос по остатній “пейді” не казав му більше приходити.

Волочыв ся по розмаїтых тунїх “тавернах” і в єдній з них спїткав Біля, котрий през довгы рокры остав йому добрым другом. Было то в тых часах, як каліфорнійська “золота горячка” кус пристыла, але іщы было дост авантурників, котры вірили в своє щастя, а Герсень і Біль під кождым взглядом надавали ся до того.

Сїли на трансоцеанічний колій і по пару днях і ночах нашли ся в самім центрі каліфорнійского “Ельдорадо”. Найняли ся з Більом копати золото в великій компанії, котра

платила дост добрі, але то не было іще того, о чім мріяли. З часом пізнали Дзьова, хлопа міцной будовы, котрий часто наполягав, жебы во трьох заложыти спілку і на власну руку глядати золота.

Там високо в горах Серры Невады была в тых часах праві никым не контролювана “республіка авантюриків”, в котрій діяли ся найрозмаїтшы чуда. То было на руку нашым знайомым, тым більше, же настав теплий весняний час і тасмны гірскы пропасти зачали їх барз кортити. Купили чеканы, лопаты, мішок сухого іджиня і іншы потрібны річы, і до дня рушыли коло Гамерыцкой Рікы високо в горы, до ей численних допливів. Праві тыждень глядали “вільне поле”, бо всяди аж ся роіло од люди, але коли скрутили в бічны закутины, там было тихо, то значыт, мают право ту перебувати щестя.

Пару днів копали дармо. Бо так юж є в природі, же земля часом сама здрадит свою тасмницю, і втовды, колы чловек того ся найменше сподіват. Вночы пришла велика буря з перунами і близко їх “барлогу” вітер перевернув з коріньом старого кедра. Як пришли рано ту заздрити, то їх радости не было кінця. В неглубокій ямі до сходячого сонця блищали маціцькы зеренця золотого піску. Унція до унції, мішечок до мішечка ріс їх спільний скарб в законспірованій крывіці. Могли юж собі дозволити на розмаїты розрывкы, котрых не бракувало в недалекім місточку.

Так проминуло пару років. Їх золота жыла выразні ся кінчыла. В котрисий ден, як юж нич не нашли, постановили золото змінити на дуляры і поділити ся ними по рівни части. Така можливіст была лем в Сакраменто, в Форті Сатера. Урадили, же підут там Біль і Дзьов, а Герсень стане пильнувати “газдівкы”. По їх повороті і поділіню ся пінязьми, заберут ліпшы річы і будут глядати нового щестя, або вернут на схід.

Чекав Герсень товаришів тиждень спокійно і все іщы глядав даяку преочену кыршынку золота. Але по тім часі зачав підозрівати же стало ся штосы зле. Сам юж там ходив з Більом перед двома роками, і хоц добрі погуляли, за тиждень были назад. Мают при собі добры пістолеты. Герсень тіж мав, то

давало їм безпеку. Што ся могло стати? Нич інше, лем го зрадили і пішли з тяжкым грошом гуляти в шырокій світ. Але неможливе, жебы тото зробыв його вірний друг, Біль! Ні, ні! То неможливе! Так тото міг зробити лем все понурий Дзьов, котрий лем втовди ся сьміяв, як декотрий з них нашов більшу грудку. Товди його очы блищали, як в драпіжного кота, котрий тримав міцно смачну здобыч і знав, же то ест лем його. І Герсень юж си уявляв, як ночуют над скалистым урвиском в затишній ямі. Сплячого Біля забыват Дзьов, а тіло мече в недоступну пропасть на пожертя паскудным пташыскам з голыма карками.

Тяжко пережив Герсень тоту недобру пригоду, але ся не заламав, лем змінився на тылько, же штотраз частіше зачынав думати о поверненню до “Старого Краю”. Штотраз снилося му рідне село, в котрым штоправда не было золота, але жылы там добры люде, котры ту гнескы на далекій чужині мініли ся найвекшым скарбом. “Рада бы душа до раю, але гріхы не пуцают”, – повтаряв часто Герсень тоту мудру приповідку, бо не мав дост пінязи на поворот.

Раз ся му приснило, же вертат пізно вночы од дівчати домів. Над Кычером світив повний місяц і срібном росом пахло сушене сіно. Як переходив коло покутного креста, який звали ту “Спиридонів”, зняв капелюшок і юж ся мав перекрестити, як де ся не взяв величезий хлописко в білій чугані і храпливим голосом повів: “Чом, смаркатий, не спиш дома, лем по півночы ся волочыш по селі і нарушаш мій спокій?”. Вимахнув ся на нього таким великим пястуком, як букова кыян, товды Герсень барз ся здер і...обудив. Чого приснив ся му тот покутний крест, мисльов Герсень – цижбы ту, на чужині, чекало ня іщы векше терпіння?

Не міг юж до рана спати і повторив в мысли історію того креста, котру в його селі знав каждый. А было то так. Спиридон зо своєю женом Мотрьом вертали пізно вночы з другого села, з якисой гостини і його жена цілу дорогу “тесала” на його і так болячий од оковиты голові колик заздриости про якусу молоду вдову, же до ней моргав і, як на статечного газду, нияк при

людях того не пасувало. Йому самому було тепер, як вытерезбів, неприємно, а ту ішчы дурна баба фафре і фафре, та то би ся і псу омерзло тільки слухати лем напівправды. Остерігав ей пару раз: “Мотрьо, перестан врешті дзвандати, бо тя вдарю!” Але Мотря не вірила тому, бо одколи жили разом, ішчы ся таке не притрафило. Але ту ся ій ішчы раз вирвало якысе барз зідливе слово, і спіридонова рука сама полетіла на ей нещасну голову. Лем ей раз вдарив, писла як кролик і веце ся не одозвала. Тырмосив ньом, чухав снігом, але нич не допомгло. Взяв ей на руки, як малу дітину, і полетів до найближчої хыжы просити о поміч. Стара газдыня лем поспотрила ей до скляных очы, скоро іх заперла і зачала гварити “Отче наш” за ей душу. Аж тепер Спиридон вибухнув велькым плачом. Так плакав, што чуло го ціле село і співчувало, бо вшыткы знали, же він того не зробив нароком. Співчув му і судя, котрый вычытав му лагідний вырок.

Як юж вернув з гарешту – то сам наложыв на себе покуту. Тяжко робыв і постив цілыма днями. Як ся доховав гардой ялівкы, продав ей в Устю Рускым і замовив в бортнянина трираменний крест, на котрім казав написати такы слова:” В тім місци стало ся велике нещестя, я забив мою дорогу жену і матір наших діти, най мі Бог прости”, а під сподом дописок: “Грішний Спиридон”.

Аж над раном Герсень кус приснув, і приснило ся му, же косит лучку зараз під хыжом, а мама з няньом стоят на порозі і кличут го на сьніданя. Штораз частійше снили ся му рідны стороны, і твердо постановив, же як буде мав пінязі на дорогу домів, то юж нич не буде зволікав. Мав юж дост білых і кольоровых розпусниц, од котрых смерділо туньом парфумом. Но, або коли хто таке чув на Лемковині, жебы за милост треба было платити грудком золота? Находив ішчы часом преочене нима деяке зернятко золота, але вшытко было за мало жебы вернути. Раз якоси ся так міцно розляло, же за три дни не виходив зо своей “буды”. На четвертий як пішов обіздрити свою “майну”, то не міг выйти з дива, што ся з ньом стало. Високій беріг зсунув ся до самого потока – і тепер ту было

невеличке озерко з водопадом. Як вкопаний стояв на березі і тупо смотрив навколо. Остання його надія пырнула, здавалося, на все. Його быстры очы літали по скалах, по воді і затрималися під водопадом, бо привіділо ся му, же штоси блищыт в білій піні. Коли другий раз ся повторив тот блиск, був певний, же то не привидиско. Спочыв до бурлячої воды і міцно зімав в жменю дост гідний самородок. Довго важыв го в жмени і упевняв ся, чи выстарчыт на дорогу.

Вернув Герсень до свойого села втовды, як його родиче копали компери за яружками. Юж перед св. Миколаєм ся оженив з гардом і богатом дівком. Люде як то люде, поплітали по селі, же принюс з Гамерики дуже золота, але правда была інакша – о ній знали лем його родиче. Штопрада, на його пальци блищав золотий перстін, а в камізельці мав цибулястий дзигарок на золотім ланцушку. Мав і в мішечку пару зерняток, але они не вартали більше, як няньови меншы быцкы, і была то його дорога памятка по горах Сієрра Невада.

Жыв Герсень довго, тішывся свойом родиною, сусідами, церквом і часто оповідав свої пригоды в корчмі, на вечырках, і остерігав молодих, жебы похапливо не іхали в чужий світ, і додавав: “Всяди добрі, а дома найліпше”. Быв добрим газдом і не єдно уліпшыв і змінив в своїм селі, так і на власній газдівці. Лем єдну мав ваду, був скорий до биткы, але люде го добрі знали і не давали му до того поводу. Гмер Герсень в пізну осін свого житя, втовди, як юж треба было одыйти в вічність.

Коротко по великій війні Герсеньове племя страшна доля розметала широко по світі і в селі остали лем небіщыкы, крести і поржня церковця. В котрисий ден на цминтар пришли новы “газдове” з перликамы в руках і побили на дрібни кавальці вшыткы кресты. Былы то розумни люде на двох ногах, а не жадны звірята з рогами і ратицями. Єй, же бы то было вісемнадцете столітя, коли на Лемковині небіжчыкы, час од часу ,ставали з гробів на добре і зле живущым, то хто як хто, але Герсень бы ім не подарував. Встав бы з темной ямы і дусив бы їх по єдному, як смердячы каліфорнійскы блощыці. Але то ся діяло в другій половині двадцетого столітя, віку “высхой

культури і науки”, і в такы чуда юж ниhto не вірив. Нещасна доля розметала Герсеньове племя попід чужы плоты, на посміховисько ворожих нам люди, а культурний світ мовчав, як залятий, і ниhto адже не кывнув пальцем в нашій обороні.

Гнескы на Герсеньовім гробі росне велика липа, котра го своїма міцными коренями оплела. Вчасным літом ту пришла групка наших студентів. З коріньом повырывали не прошену ту тернину, скосили високу коприву, на єдну купу знесли кресне каміня і сіли відпочыты в тіни цминтарной липи. Над їх головами шуміли дикі пчолы, а тихій вітрык шелестів зеленим листьом, котре своєм лемківском мовом оповідало тоту коротку історію єдного людского жытя.

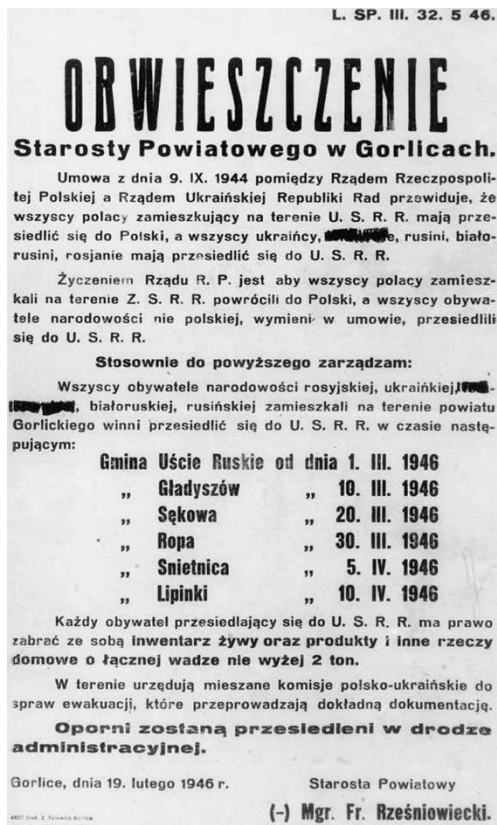
Семан МАДЗЕЛЯН

Про автора: *Семан Мадзелян народився 1922 р. в селі Більцарева на Лемківщині. Під час 2-ї світової війни був вивезений на роботу до Німеччини, але несповна року втік і повернувся на Лемківщину. У квітні 1945 р. його незаконно мобілізували до радянської армії. Встиг повоювати, був важко поранений. У 1947 р. під час акції «Вісла» депортований на Нижню Сілезію у село Тимель, де і помер на 93-му році життя. Активний дописувач тижневика «Наше слово». Автор слів відомої лемківської пісні «Під облачком», ряду белетристичних творів лемківською говіркою, вміщених у збірнику оповідань «Смак долі» (Криниця, 2000), одне з яких пропоновано читачам Календаря.*

Редактор

НЕЗАГОЙНА ТЕМА

ВИГНАНІ З ЛЕМКІВСЬКОГО РАЮ

Розповіді про те, що лемки - це не українці, і тому під час депортації до СРСР (1944-46) та Акції "Вісла" (1947), поляки та польська держава ставилися до них краще і з належною повагою, я давно вже сприймаю, немов казку для дітей.

Подібно як повітовий староста в Горлицях Францішек Жезньовецький, який 19 лютого 1946 р., ідучи за прикладом новосанчівського старости Лабуза, видав розпорядження, яким примусив чергових кільканадцять тисяч лемків покинути свої хати. Більшість із них вигнали в степи та на

Донбас, спустошені під час війни та охоплені черговою хвилею голоду.

Впродовж багатьох років об'єднання вигнаних з Польщі вимагають від української влади визнання злочином тієї вже нині забутої брутальної депортації, здійсненої польською та радянською владами в 1944-1946 роках, та надання вигнанцям прав, прирівняних до тих, якими користуються поляки, експатрійовані із т.зв. «Кресів». Але і досі, безрезультатно.

Сьогодні в Польщі "репатріанти", яких частіше називають "кресовяками", є однією з найбільш відомих і шанованих груп

суспільства, елітою польського народу. Їхня трагічна доля, описана у тисячах публікацій, мемуарів та фільмів, стала важливим елементом історичної політики польської держави. Втрачені ними матеріальні блага, будинки та земля – відомі як "забужанське майно" – були щедро компенсовані Державним казначейством відповідно до спеціальних законів польського парламенту.

Лемки ж, виселені з Польщі в Україну, були і далі вважаються громадянами нижчої категорії. Вигнані з Польщі, втратили все, що мали найдорожче. Загнані до радянських колгоспів та радгоспів - не отримали нічого. Їхня доля, набагато трагічніша від польських "репатріантів", була і є байдужою всім черговим владам незалежної України.

P.S. На оригіналі «Оголошення» слова "лемки" та "лемківської" були замазані чорнилом.

Євген МІСИЛО

Джерело: <https://www.facebook.com/groups/948117968575771/permalink/3284856084901936/>

Євген Місило — польський історик та архівіст українського походження, директор приватного Українського Архіву у Варшаві, колишній співробітник Польської Академії Наук, член Наукового товариства імені Тараса Шевченка у Львові та Нью-Йорку. Народився у 1954 р. в сім'ї депортованих в часі акції «Вісла».

Редактор

ІСТОРИЧНИЙ КАЛЕЙДОСКОП - ВИСЛІК ВЕЛИКИЙ

На мальовничих узгір'ях верхньої течії Вислока стоїть старовинне лемківське село Вислік Великий. Колись це були два окремі села – Вислік Долішній та Вислік Горішній, кожне з яких мало свою церкву і греко-католицьку парафію. Перша письмова згадка про них датована 1361 роком. Метричні книги велися з 1784 р. До першого розбору Польщі (1772 р.) Вислік належав до Сяніцької землі Руського воєводства Речі Посполитої (тут і далі у тексті вживається збірна назва «Вислік»).

Не вдаючись у ширший історичний екскурс, відзначимо лише, що з початком державотворчих процесів територія Лемківщини, у тому числі Вислік, увійшла до складу Київської Русі (981 р.), а згодом стала складовою частиною Галицько-Волинського князівства. У 1340 р. Казимир Великий силою приєднав Галичину до Польщі на правах королівської власності.

Упродовж століть життя у Вислоку текло розміреним патріархальним укладом. В гірських умовах нелегко давався хліб насущний. Скроплена потом багатьох поколінь камениста земля давала скромний врожай. Нелегкою була праця у лісах, які густо вкривали довколишні гори. Для села важливе значення мала близькість давнього торгового шляху, який через Лубківський перевал ішов на Угорщину. У зворотному напрямку дорога вела до Перемишля і, далі, до Львова. Якщо сполучення з Угорщиною мало передовсім економічне значення, то близькість Перемишля та Львова сприяла формуванню у населення Сяніччини україноцентричної національної свідомості.

Зумовлений Першою світовою війною крах Австро-Угорської імперії відкрив перед підкореними нею народами шлях до власного державницького життя. Намагалися не упустити свого шансу й українці – 1-го листопада 1918 р. у Львові було проголошено Західно-Українську Народну Республіку (ЗУНР), яка заявила про свою юрисдикцію над

усіма колишніми підавстрійськими українськими етнічними землями.

Вислік став першим на Лемківщині, де свідомо підтримли цей акт і активно долучилися до нього. З ініціативи пароха Вислока Горішнього о. Пантелеймона Шпильки, який отримав відозву ЗУНР, скликано селянське віче, на яке прибули делегати від 33-ох довколишніх сіл. За результатом бурхливого обговорення ситуації, віче проголосило створення Східно-Лемківської Республіки та Повітової Української Національної Ради. З огляду на присутність у Сяноку – адміністративному центрі повіту, – сильного польського гарнізону, осідком Ради обрано Вислік. У грудні Провід республіки заявив про намір приєднатися до ЗУНР.

Події у Вислоку не на жарт стривожили керівництво тільки-но відновленої польської держави. Для придушення Лемківської Республіки спішно мобілізовано всі наявні у регіоні сили. Після кількох кровопролитних боїв чисельніше та добре озброєне польське військо перемогло оборонців Республіки. Останній бій відбувся 23-го січня 1919 р. біля с. Команчі, через що Республіку називають також «Команчанською». Супротивник зміг захопити територію, та зламати волелюбний лемківський дух йому не вдалося. Про це свідчать подальші події.

Нетривалим був період між двома війнами. Друга світова війна принесла Лемківщині нові лихоліття, які завершилися нечуваною гуманітарною катастрофою – тотальною депортацією українського населення Польщі з його предковічних земель. Ця нелюдська двоетапна акція (переселення до УРСР та акція «Вісла»), dokonana супроти своїх громадян у мирний час, стала вічною ганьбою Польщі, яка донині не спромоглася визнати цей злочин та вибачитися за нього.

Трагічна доля Лемківщини та всього Закерзоння не оминула й Вислік. Нижче наводимо копію з оригіналу та її переклад українською мовою документа, який яскраво характеризує ставлення окупанта до населення цього села. Без особливого

ризиком помилитися можна стверджувати, що поляки вважали українців ворогами, які заважають їм утверджувати свій Lebensraum (нім.) – « життєвий простір».

Примітка: U.B. – Уряд безпеки; W.P. – військо польське

Команча 1.5.1947 р.

С H A P A K T E R Y S T Y K A .
=====

Transportu przesiedlenczego Nr. 4.

Przesiedlency pochodza ze wsi Wisłok W-ki gm. Komancza pow. Sanok . Transport składa sie z 300 osob narodowosci ukraińskiej. Ludność ta wyłącznie rolnicza.

Na przeprowadzony, wywiadzie przez U.B. i W.P. stwierdzono, ze wioska skad pochodzi przesiedlency od dluzszego czasu współpracowała z bandami U.P.A. jak duzo miodziezy zostalo wcielonej do bandy U.P.A. W/w wioska nasyciona wroga propaganda ukraińska, o czym swiadczy ostatni wypadek na terenie wioski , a mianowicie : wykonano wyrok smierci na jednej z kobiet, ktora udzielala informacji W.P. i U.B. o istniejacych bandach i ich czlonkach. Szczegolnie ludnosc tej wioski cechowała sie swoja aktywnoscia zbierajac wiadomosci o W.P. i przekazujac je bandom.

Z powyzzszych faktow poleca sie, aby przesiedlencow z transportu Nr. 4 nie o osiedlac grupowo, a co najwyzej kilka rodzin na wioske.

Komendant Stacji Żelazowczej

/-/ Proniewicz kpt.

Команча 1.5.1947 р.

Х А Р А К Т Е Р И С Т И К А
Переселенного транспорту №4.

Переселенці походять із села Вислік Великий гміни Команча повіт Сянік. Транспорт складається з 300 осіб української національності. Ці люди виключно селяни.

Проведеним УБ і ВП дізнанням стверджено, що село, звідки походять переселенці, довгий час співпрацювало з бандами УПА і багато молоді було залучено до банди УПА. Згідно дізнання, село насичене ворожою українською пропагандою, про що свідчить останній випадок на території села, а саме: виконано смертний вирок над жінкою, яка надавала ВП і УБ інформацію про існуючі банди та їх членів. Населення цього села особливо відзначилося активністю у зборі відомостей про ВП, які передавало бандам.

На підставі наведених фактів, рекомендується переселенців з транспорту № 4 не оселяти групово, а найбільше по кілька родин на село.

Комendant Станції Завантаження

/-/ Проневіч капітан

Міжетнічним конфліктам властиво, що і з відстані часу важко досягти порозуміння у їхній оцінці. Це рівною мірою стосується українсько-польського протистояння 1944-47 років, зокрема дій УПА на теренах Лемківщини. Донині з польської сторони українським повстанцям переважно адресується означення “банди”. З вдячністю відзначаємо, що не всі у Польщі поділяють офіційну оцінку дій УПА у Beskidaх. Одним із таких вільнодумців є Тадеуш Ольшанський (Tadeusz Andrzej Olszanski) - польський політолог, публіцист, знавець української проблематики, хоча не з усіма його твердженнями можемо погодитися. Витримки з його тематичних статей наводимо нижче:

«УПА була сильним та добре вишколеним партизанським військом. Її вояки, на відміну від поляків, чудово знали місцевість і вміли використати особливості рельєфу, тому були важким противником. Лісові відділи УПА мали військову структуру – з рангами, статутами і т.д. Існували старшинські а також офіцерські школи. Підрозділи УПА були дисциплінованими, а у початковому періоді вогневою силою переважали чисельно рівнозначні підрозділи Війська Польського. Окрім регулярних партизанських відділів, УПА мала практично у всіх місцевостях розвідувальні та квартирмейстерські групи, санітарні служби. У селах були також відділи самооборони, завданням яких були підтримка порядку, боротьба з бандитизмом¹ і початковий вишкіл майбутніх партизанів.

Факт, що українська партизанка допустилася численних злочинів² не дає підстав для означення її терміном “банди”, що принижує кровну жертву поляків, полеглих у битві з УПА. Всупереч поширеним судженням, злочинів допускалася не лише УПА. З боку ВП також мали місце акції, у яких люди гинули масово, у тому числі й малолітні діти, чисельними були вбивства поодиноких осіб.

Із віддаленням фронту УПА безроздільно володіла Бещадами, час від часу стикаючись лише з радянськими військами НКВС. Тільки влітку 1945 р. сюди прибула 8-ма

дивізії піхоти Війська Польського. Тоді розпочалося активне виселення населення до УРСР, яке у північній частині регіону здійснювалося вже від літа 1944 р. ... Початково добровільне, зустрівши опір, швидко стало примусовим з участю війська та сил безпеки. У Бєщадах переселення не набуло ширшого розмаху, оскільки протидія УПА була тут особливо сильною. Більшість мешканців гірських теренів залишалася на місці аж до операції “Вісла”.

Від початку УПА уникала сутичок з військом. Атаковано відділки міліції (МО), безжально ліквідовувалися переселенчі комісії, працівники Служби Безпеки (УБ) та відділи НКВС, натомість до звичайних солдатів відносилися явно поблагливо.

Упродовж 1946 р. сили УПА слабшали. Закінчувалися запаси нагромадженої у 1944 р. амуніції. Весною 1947 р. УПА нараховувала у Бєщадах 400—500 людей у лісових відділах і, можливо, стільки ж у сільській самообороні. ***Амністія 1947 р. не поширювалася на українське підпілля, що, напевно, спричинило би його розпад. Нечисленні, які з необізнаності спробували нею скористатися, були розстріляні.***

Ще у 1946 р. польська влада готувала переселення українців, які залишалися у Польщі, до північної та західної частин країни. У другу чергу планувалася ліквідація відділів УПА. Можливо, мало б підстави інтернування місцевого населення на час боїв. Натомість, ніякими військовими аргументами не можна обґрунтувати виселення без права повороту, зокрема, розпорошення виселених на великих територіях, розрив родинних та сусідських зв’язків».

Джерело: Bieszczady, przewodnik. Oficyna wydawnicza “Rewasz”, Pruszków, 2004, стор. 44, 59-62

Примітки: 1. До приписуваних УПА злочинів треба підходити зважено. Відомо, що часто під видом УПА діяли спецгрупи НКВС, польського УБ та Армії Крайової.

2. Групи грабіжників нерідко створювалися з ініціативи НКВС, щоби таким чином утверджувати населення в переконанні, що єдиним порятунком для них є переселення.

Щоби не нав'язувати думки автора, пропонуємо читачу самому дати відповіді на кілька запитань:

1. Чи коректно називати бойові підрозділи УПА «бандами» ?.
2. Чим зумовлена підтримка УПА місцевим населенням ?
3. Якою має бути пропаганда на українській етнічній території ?
4. Як прийнято поводитися зі зрадниками у воєнний час?
5. Чому депортованих українців на понімецьких землях поселяли розпорошеного?
6. Чому на українській етнічній території у Словаччині між-національного конфлікту не було ?

На завершення в'ясиємо, як депортація проявилася на подальшій долі Вислока. Для цього найбільш промовистими є демографічні показники, оскільки вони опосередковано свідчать про економічний потенціал, соціальний рівень та перспективи розвитку населеного пункту.

У 1785 р. у Вислоку проживало 820 гр.-католиків та 41 євреїв.

У 1898 році Вислік Великий нараховував 364 господарства та 2146 мешканців.

У 1900 р. в селі проживала 2271 особа.

У 1939 р. у Вислоку домінувало лемківське населення: з 3040 жителів - 2930 українців греко-католиків, 15 українців римо-католиків (латинників), 25 поляків, 40 євреїв і 30 циган.

Після депортацій українського населення 1944–1946 рр. та операції «Вісли» у 1947р Великий Вислік був заселений польськими осадниками.

Станом на 31.12.2002 р. число мешканців складало 250 осіб.

Станом на 31 березня 2011 р. у селі проживало 248 осіб.

Наведені дані коментарів не потребують

Володимир ЧАБАН

НАУКОВІ РОЗВІДКИ СВІЙ ДО СВОГО – ПО СВОЄ, АБО ДЕЩО ПРО КРАСНЕ ПИСЬМЕНСТВО ЛЕМКІВ

*Отже, про співця не даремно кажем,
Що натхненний він божеством небесним,
Бо летить до зір, над земним поділлям
Крила простерши.*

Павло Русин з Коросна

Так уже склалося, що найбільш впізнаваною і поширеною частиною лемківської культури є пісня, і то пісня народна. Ось і сформувався у багатьох хибний стереотип: як виганяли з рідної землі, то лемки нічого не змогли з собою взяти, лише пісню – ніби, окрім народної пісні (або ширше - фольклору), вони більше нічого й не створили. («Завдяки» цьому стереотипу часто й авторські пісні видають за народні.)

Чому ж ми сьогодні переважно не знаємо творів лемківських письменників? Чому ми нині їх не видаємо, не читаємо? Та ж те, що колись заважало, гальмувало рух твору до читача, сьогодні виявляється несуттєвим чи смішним, особливо з появою інтернету. Стільки перепон, перешкод просто зникло!

У радянський час з надбання лемків з'явилася лише якась дешиця, зокрема в різних збірниках¹. Здавалося, в незалежній Україні нарешті буде широко видано поезію, прозу, драматургію, що публікували за кордоном, і те, що лежало у шухлядах, та й нове напишеться. Та більшість книг лемківської тематики та лемківських авторів, які у нас вийшли за тридцять років, – це книжки про окремі села, декілька пісенників, словники, навіть енциклопедичні видання, а красного письменства вкрай мало.

Цінною книгою, яка стала бібліографічною рідкістю, є коротка антологія поезії, впорядкована у 1998 році Василем Хомиком². Він почав укладати велику антологію лемківської літератури – але працю перервала смерть. Багато авторів, які жили та творили в Україні, друкувалися лише у цій антології та

у періодиці. В СРСР вони не мали можливості вільно друкуватися по-лемківськи чи писати на лемківські теми. Після його розпаду не було видано окремими збірками ані Івана Русенка, ані Нестора Жилича, Івана Желема, Михайла Дзіндзя, Івана Головчака, Нестора Репели, ні інших.

У середині 90-их дещо видав тернопільський поет Володимир Барна (літературною мовою), львів'янин Василь Хомик (також і по-лемківськи), Микола Горбаль; згодом у Калуші видано поезію Богдана Корбача (помертньо) та збірник віршів калуських лемків³, у Львові – дещо з довоєнної газети «Наш лемко»⁴. Лемками опубліковано багато віршів, які ще не є (або зовсім не є) поезією, менше подібної прози (Ярослав Бодак спробував написати автобіографічний роман, проте його «За чужими кордонами» – це олітературені спогади, документальна література). Для справжніх літературних гурманів найцікавішими, мабуть, є твори оригінального поета з-під Львова Романа Вархола, поезія і проза киянки Нелі Шейко-Медведєвої⁵. І прикро, що не було у нас видано, за невеликим винятком (як то Грабан⁶, Нагач⁷), лемківських (русинських) авторів з інших країн. Якщо запитати молодь про лемківських письменників, називають лише Богдана Ігоря Антонича. Соромно, що не знаємо свого. Так, лемківська література невелика, але її горизонти – досить широкі.

Що ж сьогодні можемо віднести до лемківської літератури? Щоби пізнати своє, передусім варто прийняти, що література, яку творили й творять лемки (чи руснаки, як говорять на Пряшівщині), є багатомовною. Лемки на рідній землі, в краях і країнах, куди були вигнані чи емігрували, писали і пишуть по-лемківськи (інакше по-русинськи, руснацьки – є різні мовні стандарти, діалекти). Творять і державною мовою країни, у якій живуть: українською, словацькою, польською, англійською тощо. У давнину лемківські автори вживали й латину, як-ось, наприклад, Павло Русин із Коросна (1470-1517), Станіслав Оріховський (1513—1566). У другій половині 19 – на початку 20 століття писали – як-от дарма забутий прозаїк Володимир Хиляк (1843—1893) та інші – неоковирною

штучною книжною мовою з перевагою російських та церковнослов'янських слів (т. зв. «язичіє»). Отже, якби хтось захотів видати все, створене лемківськими авторами, однією мовою, йому довелося би залучити до роботи над таким проєктом цілий штат перекладачів.

Олександр Духнович писав по-угорськи та по-латині, тоді творив народною мовою, а потім – переважно язичієм. У лемків-руснаків це часте явище: писати спочатку однією мовою, а потім переходити на іншу, або писати паралельно двома чи й трьома. От і у Словаччині є декілька авторів, які в часи соціалізму видавали твори українською літературною мовою, а після падіння комунізму творили різними діалектами Пряшівщини.

Певну складність для сучасного українського читача може становити не лише оце різномов'я, але й різне графічне оформлення мови в творах, написаних по-лемківськи. Фонemi в різних стандартах, діалектах, а теж і в різних авторів передаються різними графемами. От на Пряшівщині тепер користуються літерами «є» і «ї» («і» тут стоїть в дещо інакшій позиції, як в українській мові), а лемки в Польщі їх не вживають. Ось як пише Юрко Харитун:

Дарую вам	до грядок
книжочку стихів	до рядків
Не прикривайте	Хтось прийде
голову нёв	прочитать
Зацлоните сонце	покоштує
Зеренця засійте	насолоду і мудрість дідів

А прозаїк Еміль Кубек (1867—1940), родом із Пряшівщини, який творив на американському континенті, був змушений свої тексти, писані кирилицею, перекладати латиницею для «американізованих» співвітчизників. І не лише він...

Отже, літературна творчість лемків у мовному вимірі надзвичайно строката. Строката вона й у вимірі ідеологічному,

і це багатьох читачів бентежить та дезорієнтує, а дарма. Кожен автор жив та творив у свій час, у певній ситуації, середовищі й це впливало на його погляди і на творчість. Саме в такому контексті варто сприймати різних авторів і... спокійно читати їхні твори. Інакше вийте так, що кожен другий письменник (чи й кожен перший?) для когось буде виглядати неоднозначним.

Багатьом лемкам у Польщі важко насолодитися шедеврами того ж таки Антонича, якщо вони не вивчали, скажімо, у Лігницькому ліцеї літературної української мови. Він їм далекий і чужий, бо не писав «по-нашому». Мабуть, єдиним лемківським «офіційним» автором у СРСР був Дмитро Бедзик. У тетралогії «Украдені гори» він – це була бомба! – підняв замовчувану тоді лемківську тему. Та твір був геть заідеологізований і художньо слабкий, тож нині майже забутий. Що ж, контрверсійних постатей нам вистачає... Що вам говорить ім'я Гавриїла Костельника? Так, це той сумнозвісний священник, який у Львові за завданням радянської влади очолив у 1946 році процес ліквідації Греко-Католицької Церкви. А ось у Сербії й Хорватії його шанують як письменника, історика, мовознавця: не лише писав рідним бачванським діалектом поезію, прозу, п'єси – він унормував його, усталив літературний стандарт, видавши в 1923 р. книгу «Граматика бачванскосримскей бешеди». Ще одна неоднозначна постать – Дмитро Вислоцький, писав полемківськи під псевдонімом Ваньо Гунянка. Громадський діяч, публіцист, письменник відверто прокомуністичних і проросійських поглядів, був водночас здібним і цікавим автором.

Понишпоривши Інтернетом, пересвідчитесь, що лемківська література не вбога: є що читати, є чим пишатися. Тож варто вже від завтра видавати (і перекладати) все, що зі створеного лемками має художню, а також історичну, наукову цінність. А також вивчати – бо лемківську літературу досліджували у своїх дисертаціях, здається, лише Наталія Мартін та Віктор Яручик (він же ж видав антологію, де

представлені й лемки⁸⁾), але вони захищали їх у Польщі*. А пора ж би і в нас!

Анна КИРПАН

Література:

1. «Карпатська замана»: Збірник творів українських письменників Чехо-словащини. – Київ, «Радянський письменник», 1990.
2. «Квіти Бескидів»: Коротка антологія поезії лемків. / Зібрав та упорядкував Василь Хомик. – Львів, «Логос», 1998.
3. «Не обірветься нить життя»: Збірник творів. / ФДЛ у Львові, Калуська міська громадська організація ВУТЛ.– Львів. «Сполом», 2009.
4. «Лемківщино рідна, заколишу в красі твоїй». Львів, 2002. (Тут зібрані зразки творчої спадщини лемків, які публікувалися протягом 1934-39 років у газеті «Наш лемко», є і фольклор, і авторська поезія, оповідання.)
5. Неля Шейко-Медведєва, «Дороги камени». – Київ, Видавничий дім «Комора», 2018.
6. Володислав Грабан, «Іконостас болю». Поезії. – Тернопіль, «Лілея», 1997.
7. Мирослав Нагач, «Вісім чотири». Повість. – Львів, «Кальварія», 2004.
8. «Наближені до України»: Антологія сучасної української літератури, твореної у Польщі. Упорядник Віктор Яручик. – Луцьк, ПВД «Твердиня», 2012.

Також варто прочитати і це: Віктор Яручик, «Українська література в Польщі»: (Історія, видавнича діяльність та періодика, літературні дискусії, поезія), Історико-літературний нарис. – Луцьк, ПВД «Твердиня», 2009.

*Віктор Павлович Яручик (нар. 1979) у Люблінському університеті імені Марії Кюрі-Склодовської захистив (докторську) дисертацію на тему «Українська поезія, творена у Польщі після Другої світової війни».

«ЛЕМ» – БОЖЕ ІМ'Я ТА СЛОВО ПРАДАВНЬОЇ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

«Споконвіку було Слово і Слово було Бог... І ніщо не постало без нього». Так починається Євангеліє від Івана, що говорить про важливість слова, мови як Божого промислу.

Слово, мова починаються зі створення кореня – основних звуків, якими первісна людина виражала свої враження, народжені у ній предметами та явищами природи. Подібно виникали імена, прізвища, різноманітні назви. На початках цивілізації люди говорили окремими звуками, слова були короткими.

Таким було прадавнє слово «лем», яке стало поширеним у мешканців Лемківщини. Воно вживається не тільки в значенні «лиш», «лише», «лишень», але і в багатьох інших моментах – «аби», «мовляв» і т.п. Від цього кореня походить немало слів: «лемити» – у значенні довго і благально просити чогось у когось, або жалісливо розмовляти зі скаргою, намагаючись викликати співчуття слухачів; «лементувати», леміш, лемішка.

Від цього слова походять українські прізвища Лемак, Лемега, Лемех, Лемеха, Лемець, Лема, Лемик, Лемешевський, Лемко, Лемський, Лемковський, Лемішко, Лемпа, Лемчук, Лемчій, Шулє(и)м та багато інших, може ще й не розвіданих; ряд міжнародних слів: дилема, проблема, парламент.

Від нього ж походить деякі латинські слова: *lementary* (лементарний), *limit* (обмеження). Це ж має місце у мовах: французькій – *lamentable* (плачевний), *lampadaire* (вуличний ліхтар); іспанській – *lament*, *albe* (жалісливий, бідний, зажурений); румунській – *lamentabil* (плачевний); італійській – **lamento** (плач, голосіння, стогін).

Ці факти є свідченням праєвропейської мовної спорідненості, яка охоплює і українську мову, у т. ч. й лемківський діалект.

Багато історичних подій зафіксовано у Біблії. Вони скопійовані після 5 ст. до н.е. із шумерської писемної літератури, яку захопили семітські племена як трофей, а згодом, видали як творіння свого народу. Шумери (сумерійці) – це союз племен, які жили на Лівобережжі сучасної України в 4-5 тис. до н.е., а в 2-1 тис. до н.е. освоїли сучасну Малу Азію,

Кавказ, Передню Азію. Їхні письмена написані скитською (праукраїнською) мовою.

Ім'я Лем згідно Біблії, є божественним, як і більшість імен родоначальників. Воно утворене від об'єднання архетипів, слів: Леле, Лель. Леле одне з імен Бога в дохристиянські часи, яке стало символом батька, котрий леліє (виховує) своїх дітей.

Те, що ім'я Лем знає праукраїнцям, свідчать літописні джерела про походження провідника русів (полян) Кия – сина Гора (Ора) й Лади, в якого з дружиною Євою (Овою) були три сини, а саме Лем, Лев та Словен. Ім'я Лем є у Швеції, а у Польщі є прізвище Лем.

Ще одна велика загадка історії – походження назви міста Єрусалим, який є духовним центром трьох основних релігій світу. У різних мовах її пишуть неоднаково, а саме: Єрусалим, Йерусалим, Jerusalem, Jerusolim. Тут знову зустрічаємо корінь «лем», особливо в назвах, писаних латиною. Сергій Плачинда твердить: «В Палестині за п'ять століть до нашестя племені Мойсея пелазги збудували велике місто Русаселем – «Постій русів.». За іншими джерелами (О. Партицький) це місто зва-лося Русалель на честь русинського, праукраїнського Бога Леля.

Про походження лемків сучасна історична наука не має єдиної думки. Першою причиною цьому є сплетіння протиречливих регіональних політичних інтересів. Найбільш правдивою є версія, що лемки – спадкоємці Білих хорватів, слов'янського племені, яке у VI-X століттях жило на території Східної Європи, у т.ч. у районі південного заходу Польщі та півночі Чехії. За часте вживання слова «лем» сусіди прозвали їх лемками таким же чином, як німці прозвали галлів французами (френками – вільними), а українці готів – німцями за те, що не знали нашої мови. Корінь «лем» мають деякі лемківські слова. Цілющу рослину бордун (прозірник, чистик, гладушник, бородавник, чистотіл) на Лемківщині називали леміз. Давня назва ясена – дерева – символу чоловічої чистоти, скромності й пісенної душі парубків – елем, елем.

Культуру Білих хорватів успадували слов'яни західні (поляки, чехи, словаки, сілезіяни, лужичі) та південні (хорвати,

серби, словенці, босняки, чорногорці, македонці, болгарі). Запозичили її й угорці, румуни, молдавани.

Отже, лемківську мову потрібно берегти як унікальну праукраїнську, архаїчну говірку.

Степан АНТОНІВ

Голова Вінницького міського осередку ВУТЛ «Лемківщина».

Подається у скороченому та редагованому виді.

Про автора: Народився 1943 р. у селі Ославиця на Лемківщині. Весною 1946 р. родину депортували до УРСР. Проживає у м. Вінниця. Кандидат сільськогосподарських наук, начальник відділу, тепер провідний науковий співробітник Інституту кормів та сільського господарства Поділля Національної академії аграрних наук.

ОСОБЛИВОСТІ ТРЕТЬОГО ПОКОЛІННЯ ДЕПОРТОВАНИХ ЛЕМКІВ

Цього року минає вже 76-та річниця з часу початку виселення українців з території Польщі до СРСР. З кожним роком залишається все менше свідків тих подій. Ми наближаємося до моменту, коли ця трагічна сторінка вже не матиме свого особистісного виміру, та будемо говорити про неї лише на основі записаних спогадів, документів, історичних досліджень.

Хотів би зосередити увагу на темі третього покоління переселених, яка є актуальною з огляду на те, що невдовзі саме цьому поколінню треба буде зберігати й передавати знання про лемківську культуру та трагічні події депортацій.

Проводячи поділ на покоління, **першим поколінням** вважаємо тих, хто безпосередньо був переселений, мусів на новому місці облаштувати нове життя. Вони пройшли складну адаптацію в пошуку свого місця за нових умов і в різний спосіб себе реалізували.

Друге покоління - це діти переселених. Велика частина з них народилася у повністю лемківських сім'ях, перебрала багато від лемківської традиційної культури, багато представників цього покоління зберегли лемківську говірку. Але варто пам'ятати, що друге покоління формувалося в дуже складних умовах СРСР, коли всіляко стиралася ідентичність, коли не можна було вільно висловлювати свою думку та реалізовувати свої культурні потреби.

Друге покоління, знайоме зі складнощами адаптації батьків на новому місці, є свідком старих контактів, які підтримували батьки з родичами та односельчанами і, подекуди, продовжують їх підтримувати. Однак, живучи в іншому середовищі, відірвані від коренів, розсіяні по всій Україні, вони не могли повноцінно успадкувати лемківську самобутність.

Третє покоління – внуки переселених. Це покоління дуже рідко має обох батьків із Лемківщини. Важливо зазначити, що воно не обтяжене травмою адаптації в новому середовищі, адже їхні батьки, які народжені в Україні, давно стали частиною цього середовища.

Це покоління формувалося за часів незалежності України в умовах свободи та небачених технічних можливостей – доступні архіви, можливість легко знаходити інформацію про родичів та специфіку життя на Лемківщині.

Особливістю третього покоління є те, що знання про Лемківщину найчастіше вони отримували від першого покоління. Третє покоління є останнім, хто буде зберігати живу пам'ять про події переселення, буде цю трагедію відчувати, адже вони спілкувалися безпосередньо зі свідками тих подій.

Хочеться детальніше зупинитися на тому, який образ Лемківщини та виселення перше покоління передало своїм наступникам. Судячи з численних записів та інтерв'ю переселених, можна узагальнити, що життя на Лемківщині до виселення нагадувало рай, де всі жили в мирі та згоді. Натомість виселення стало вигнанням із раю і під час цього вигнання багатьом із них довелося пережити справжнє пекло.

Більшість переселених отримали посттравматичний стресовий розлад, який став причиною страхів, які передалися

наступним поколінням. Які це страхи? Передусім, страх все втратити, який характерний не тільки для переселених, а й в цілому для усіх, хто постраждав від комуністичного режиму.

Складність адаптації у новому середовищі спричинила боязнь визнання своєї ідентичності. Саме тому багато представників третього покоління не згадують про своє лемківське походження або не надають цьому важливого значення.

Натомість є також позитивні моменти. Виселення спонукало лемків задуматися над тим, хто вони, і шукати своє місце у світі. Цей пошук ідентичності також характерний і для третього покоління. Він привертає його увагу до лемківської культури та долучає до її розвитку.

В чому ж полягає місія третього покоління та його можливі завдання?

Передусім, поводитися так, щоби четверте покоління хотіло ідентифікувати себе з лемківською культурою. Це складне завдання, адже, зазвичай, четверте покоління є повністю асимільованим у новому середовищі, що бачимо на прикладі емігрантських середовищ у США.

Друге - це доповнити працю і починання першого та другого поколінь. Важливо, що саме доповнити, а не лише продовжити, бо кожне покоління має свою специфіку та виклики. Оскільки третє покоління посідає небачені технічні можливості, потрібно задіювати їх для збереження пам'яті про переселення та втрачений світ давньої Лемківщини.

І чи не найважливіше – третє покоління має творити новий культурний продукт, який буде конкурентним у сучасних умовах.

Усе це разом дасть можливість лемківській культурі в Україні існувати і розвиватися. Тоді у неї буде майбутнє.

Богдан СИВАНИЧ

Львівська Молодіжна Громадська Організація (ЛГМО)

«Молода Лемківщина»

СЕЛО ВАНІВКА НА ЗАМІШАНЩИНІ

Дослідники Лемківщини в основному зупиняються на суцільній смузі Низького Бескиду, де компактно проживали лемки, і дуже рідко згадують малий «етнічний острів» на північ від Коросна, на південь від Стрижева і на схід від Фриштака, на якому знаходяться всього десять сіл, а саме: Близнянка, Бонарівка, Ванівка, Гвоздянка, Красна (колишня Коростенка), Опарівка, Петруша Воля, Ріпник, Чорноріки, Яблониця, який ще називають «Замішанщина». У самому центрі цього острова знаходиться село Ванівка. Історичні джерела підтверджують існування Ванівки вже у 1418 році. Село розкинулося у розлогій долині річки Чорний Потік, оточеній лісистими узгір'ями, з яких виділяються три значні височини – Суха Гора, Королівська Гора і Кичера (до 400 м). У давні часи поселенці займалися випалом деревного вугілля, виробництвом смоли, дьогтю, відгодівлею худоби. Викорчовуючи ліс, розширювали поля для посіву зернових, льону, конопель.

Подальші згадки про Ванівку датуються 1447 і 1448 роками. У кінці XVIII ст. у Ванівці налічували 1122 мешканців. Серед них було 45 римо-католиків і 22 жиди. Від початку XIX ст. в селі діє парафіяльна школа, яку на початку XX ст. замінила мурована двоповерхова загальноосвітня школа. Поляки називали село Венглювка. Це, мабуть, тому, що венгель по-польськи – вугілля. Фактично ж у Ванівці колись поселився українець Ваньо з родиною, що, між іншим, підтверджується й архівними документами. Отож село Ванівка могло дістати свою назву від її першого поселенця.

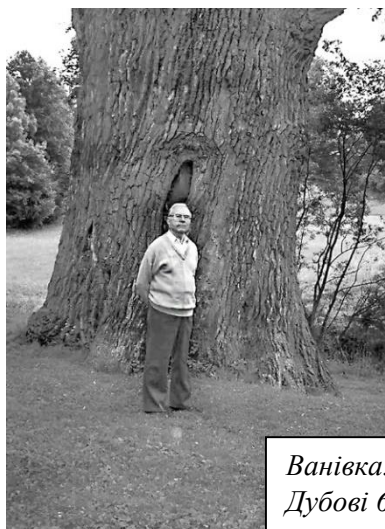
Після першого поділу Польщі (1772 р.) регіон увійшов до складу Австрійської імперії. У Ванівці знайшли нафту і з 1888 р. почалося її промислове видобування. По трубах нафту pompували до Коросна на нафтопереробний завод (рафінерію). Ванівка стала головним видобувачем нафти на Прикарпатті та найбільш економічно розвиненою місцевістю у регіоні. Селяни мали добре оплачувану роботу при розвідці родовища і видобутку нафти, мали можливість опанувати професію нафтовика.

У 1898 році у селі завершено будівництво мурованої греко-католицької церкви Різдва Пресвятої Богородиці в народно-візантійському стилі. До того тут стояла дерев'яна церква, яка прославилася на весь світ своїми іконами XIV – поч. XV ст. Тепер вони зберігаються в Національному музеї імені Андрея Шептицького у Львові та Національному музеї у Кракові. Науковці припускають, що наявність такої високомистецької іконописної школи зумовлена близькістю Ванівки до твердині Одрикінь (по-польськи Оджиконь), яка за часів Ярослава Мудрого, Рюрика та Володаря Ростиславичів, перемишльських князів була західним форпостом Русі.

Мешканці села дотримувалися греко-католицького віровизнання, і сповідували русинські (давньоукраїнські) традиції й культуру. У 1934 році у Ванівці проживало 2246 українців, 37 поляків, 12 жидів. Відносини між русинами-лемками і поляками були доброзичливими. Поважали один одного: на великі релігійні польські свята лемки не показувалися з господарськими роботами, на наші – польські керівники копальні відпускали русинів з роботи. Молодь спільно бавилася на фестинах, весіллях, народних святах. Співали пісні лемківські, українські народні, польські. Говір ванівчан і решти сіл етнічного острова мав відтінок лемківського говору. Все ж ми ніколи не вживали слів «лем», «пак», «кус», «хижа»; замість «мам», «знам», «єдинадцет» говорили «мав», «знав», «єдинайцят». На початку XX ст. демографічна ситуація не змінилася, хоча ванівчани емігрували до Америки, виїжджали до Борислава на нафтопромисли. У міжвоєнний час зросла громадська активність ванівчан. У селі діяла читальня товариства ім. М. Качковського (русофільська), театральний гурток, який ставив виключно українські п'єси – М. Старицького, М. Кропивницького, І. Тобілевича. Вистави ставилися не тільки для селян, а й для чисельного колективу працівників копальні нафти. Працювали українські просвітницькі організації «Просвіта», «Рідна школа», молодіжні «Пласт», «Сокіл», кооператива «Маслосоюзу» тощо. У читальні висіли портрети Т. Шевченка, І. Франка, а також Л. Толстого та О. Пушкіна. У 1943 р. завдяки переконливій

роботі отця М. Цолти Ванівка задекларувала українство, а мешканці отримали від німецької влади кенкарти синього кольору з позначкою U.

У 1945 році було виселено в Україну майже все населення Ванівки (1553 особи). Залишилася нова мурована церква з повним облаштуванням, в т. ч. іконостасом, цвинтар, надгробки, хати. Опустілі після виселення оселі зайняли репатріанти. Свідком усіх діянь в селі був і донині є пам'ятний дуб «Поганин», який налічує понад 650 років.

Наша родина опинилась у с. Салівці Чортківського р-ну. Весною 1946 р. на пропозицію вербувальників ми перебралися у Борислав, де потрібна була робоча сила на нафтопромислах. Разом з нами у Борислав приїхали три татові брати, дві мамині сестри і брат. Інші дві мамині сестри і брат лишилися в с. Ягольниця біля Чорткова.

*Ванівка. Роман Періг біля дуба «Поганин».
Дубові 650 років, його висота 20 метрів*

Якось натрапив в Інтернеті на русинсько-лемківські приповідки – і почав пригадувати своє, те, що мені говорили моя баба, батьки, які мали що приповісти на кожну життєву ситуацію. Воно було і повчальним, і жартівливим, і іронічним, і виховним. Дещо підглянув у класиків. Побачив, що доволі багато приповідок вживається майже всіма народами світу.

Нагромаджений матеріал вирішив опублікувати. У виданій збірці також наведені деякі приповідки, що запам'яталися вже внаслідок тісного спілкування з місцевим українським населенням. Отож моя збірка – це згадана, зібрана й записана маленька частинка того, що зникає на наших очах, як лід навесні.

Шановний читачу, русине-лемку. Прочитуючи цю збірку, відчуй рідний говір, роби помітки, поправки і доповнення, наскільки вистачить пам'яті, просто так, для душі.

Роман ПЕРІГ

Про автора:

Періг Роман Михайлович (1940-2017). Народився в селі Ванівка на Короснянщині у селянській родині. У вересні 1945 р. родину депортовано до УРСР. У 1962 році закінчив Львівський лісотехнічний інститут. Захопився збиранням лемківських приповідок. У 2013 році побачила світ його книжка «Намеркнучі перлини, лемківські приповідки». У збірці поміщено понад 1500 приповідок, які побутували й побутують серед русинів-лемків Низького Бескиду та Підбескиддя. Приповідки написані горлицькою та східно-лемківською говіркою жителів сіл Замішанщини.

Стаття про Ванівку запозичена із цієї книжки

Редактор

Джерело:

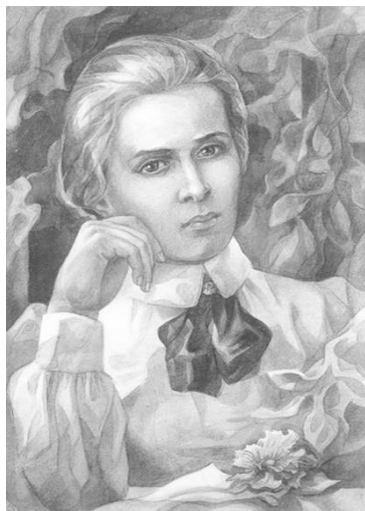
<https://docplayer.net/51690767-Roman-perig-nemerknuchi-perlini-lemkivski-pripovidki.html>

Кілька приповідок зі збірки Романа Періга

Буд самоуком – не ждий, зак тя навчыт жытя.
В чуждй церкві свічок не поправляй.
Вір своїм очам, а не чуждым речам.
Вісемнадцет літ быват ено раз, а 81 іщы рідше.
За доброго мужа – жена, як ружа.
Вчера не доженеш, а вод завтра не втечеш.
Всему ест конец, ено роботі німа кінця.
Вшытко сотворив Бог, решта натворив человек.
Гіркы тому вікы, кому треба лікы.
Давня любов поржавіє, як сьвіжом завіє.
Вшыткы люде братя, но єдні Авелі, інші Каїни.
Де молода жона у діда, чекай в гості сусіда.

ДРУГА СТРУНА

До 150-річчя народження Великої Лесі

*Як я умру, на світі запалає
Покинутий вогонь моїх пісень
Леся Українка*

Серед найвидатніших постатей нашої культури Леся Українка займає особливе місце як українська письменниця, поетеса, палка виразниця українського національного духу. Вона стала в авангарді творчих сил, що вивели українську літературу на широку світову арену.

Дитинство Лесі проходило в атмосфері народного побуту, народної пісні. Леся дружила з селянськими дівчатками, з ними вона бігала зустрічати череду, захоплено слухала гру старого пастуха на сопілці, співала веснянок. Народна пісня мала великий вплив на розвиток її таланту.

Живучи в Колодяжному, Леся цікавилася піснями, які співали не тільки там, а й по навколишніх селах, і записувала їх. Оформила ці записи так: два великих зшитки списаних з обох сторін листків з помітками, де й від кого записано. Перед текстом кожної пісні наклеєна смужка нотного паперу з записом мелодії.

Зацікавленість музикою виявила у п'яти – шестирічному віці, і мати купила їй фортепіано, яке берегла, як великий скарб, усе життя. Вона не тільки любила грати, але й проявила неабиякий композиторський талант. І коли б не понівечена хворобою рука, хто знає, може, в особі Лесі Косач отримала б Україна музиканта-композитора не меншої величі, ніж поетеса Леся Українка.

Освіту Леся отримала вдома – навчалася з братом Михайлом за програмою чоловічої гімназії. Хоча була молодшою, не відставала, навіть ішла попереду з класичних мов – грецької та латини. На формування її музичних смаків благотворний вплив мало спілкування з Миколою Лисенком, якого знала ще з дитинства.

Новий етап біографії Лесі Українки, зокрема музичної, пов'язаний із зближенням з Климентом Квіткою – майбутнім чоловіком. У 1917-1918 рр. у Києві з'явився 2-томник «Народних мелодій», які «з голосу Лесі Українки записав і упорядив» Климентій. З його спогадів про Лесю вимальовується постать талановитої співачки, яка глибоко відчувала стихію народної пісні. Характерно, що тоді Леся Українка майже не співала сумних пісень, хоча її хвороба сильно прогресувала. Напевно, звернення до бадьорих пісень було проявом настійної протидії недузі.

Дуже вартісними для нас, лемків, є слова з листа Лесі Українки до своєї матері, написані восени 1912 року: «Люба мамочко! Дуже дякуємо за Людкевича* – уже одержали. Там найінтересніші пісні – лемківські».

В особі Лесі Українки маємо великого ентузіаста-фольклориста. На цій ниві самовіддано працювала в час, коли не могло бути й мови про планомірне збирання і публікацію народнопісенних скарбів. Вагомо підтримала фольклористичну експедицію Філарета Колесси із записуванням на фонограф дум від їх носіїв – кобзарів та лірників (1908 р.).

Хоч творчі сили Лесі Українки були спрямовані в літературне річище, все ж музика і поезія поєдналися в її серці на все життя. Поет і музикант в ній майже рівнозначні.

Леся ЗАРИЦЬКА

* Йдеться про збірник «Галицько-руські народні мелодії», які списав і зредагував Станіслав Людкевич. Загалом тут більше півтори тисячі народних мелодій, у тому числі біля сотні пісень з Лемківщини.

НАШІ ЮВІЛЯРИ

ГАННА ПАВЕЛЧАК – до 101-ї річниці

від дня народження

Ганна Павелчак (з дому Бігуняк) народилася 23 січня 1920 року в мальовничому селі Новиця (Горлицький повіт). Була найстаршою з п'яťох дітей. Родина жила заможнo, мала 24 гектари ґрунтів, то ж дівчині довелося змалку запі-знати нелегку селянську працю.

Дев'ятнадцятирічною Ганна вийшла заміж за Дмитра Павелчака. У скорім часі молода сім'я була вивезена на роботу до Німеччини. Через два роки вернулися до рідного села. По приході в Польщу радянських військ чоловіка забрали на війну. Ганна залишилася з малим синочком Іваном. У 1945 році їй довелося самій пережити трагедію депортації в УРСР. Опинилася в селі Лебедин Сумської області. Після демобілізації Дмитро розшукав сім'ю. Через рік у них народилася донечка Антоніна.

Некомфортне життя на чужині й велика туга за своїм краєм зродили рішення перебратися ближче до рідних сторін. Поселилися в селі Рихтичі на Дрогобиччині. Життя, як згадує Ювілярка, «було трудним: місцеві мешканці сприйняли нас погано, бо не знали, хто ми, чому приїхали в Україну». Та з часом наладналися добросусідські стосунки – сусіди зрозуміли, що лемки такі ж українці, як і вони, умілі господарі, працьовиті, чесні, з твердою вірою в Бога.

Пані Ганні випала сумна доля поховати чоловіка й дітей. Тепер нею опікується онука Наталя. Ювілярка зберегла чудову пам'ять, намагається допомагати у господарстві. Її часто навідують сусіди – за порадою, а також послухати спогади про

життя в Лемківщині, про звичаї й традиції краю, і тоді дім наповнюється духом лемківської самотності.

На запитання, що сприяє довголіттю, Ювілярка відповідає: «Праця, рух, спілкування з людьми, молитва і любов до Бога».

Дрогобицьке Товариство «Лемківщина» сердечні вітат пані Ганну зі 101-літтям і зичит їй многих і благих літ.

Мирон ГАМЕРСЬКИЙ,
член Товариства «Лемківщина», м. Дрогобич

МАРІЯ ЯКІВНА БАЙКО

До 90-річчя від дня народження

Українська співачка, народилася 2 березня 1931 року в селі Яблониця Руська на Лемківщині. Народна артистка України, професор кафедри академічного співу у Львівській музичній академії імені Миколи Лисенка

«Я народилася в гірському селі. Із сестрами пасли корів, вигукували звук «о», і поміж гір він відлунював. То неймовірно тішило нас. Співали й маминих пісень. Так і виробили голос і слух. Коли вже переїхали до Львова, нашому співу всі дивувалися», – згадує пані Марія. Внаслідок депортації 1945 року родина опинилась у місті Буську Львівської області.

Закінчила Львівську консерваторію. Марія Яківна згадує: «Мені дуже пощастило вступити до консерваторії у той час, коли там працювали найкращі композитори, музиканти. Свої ноти мені якось подарував сам Кос-Анатольський, а іспити приймали Станіслав Людкевич, Микола Колесса. І навчалась я у племінниці Соломії Крушельницької – Дарії Бандрівської, яка передала мені досвід техніки італійського «бельканто».

Вона навчає молодих співаків виливати у своїй пісні душу. Серед її учнів – відома співачка, нині депутатка Верховної Ради України Софія Федина. Якщо згадувати про учнів М. Байко, то найбільшого успіху досягли, в першу чергу, Галина Чорноба (солістка Великого театру в Москві, Народна артистка Росії); Лідія Кондрашевська (Народна артистка України); Г. Зубанич (Заслужена артистка України) тощо.

Як тріо сестри Байко почали свої виступи з 1953 року. Через три роки вони вже дипломантки Республіканського та Всесоюзного конкурсів, учасниці Декади українського мистецтва у Варшаві, Замості й Любліні (РП). За майстерне виконання народних лемківських пісень на VI-му Всесвітньому фестивалі молоді та студентів у Москві (1957) сестри Байко були нагороджені Золотою медаллю і дипломом I-го ступеня. Успішно пройшли їхні гастролі у ЧСФР, Німеччині, Бельгії, Канаді (1968), США (1974).

Тріо сестер Байко вирізнялось особливою манерою виконання музичних творів, самобутнім, лише їм властивим, пісенним стилем. За їхньої участі створено поетичну кінострічку «Сійся, родися, жито-пшениця». Основу репертуару тріо сестер Байко складають лемківські пісні, твори відомих українських композиторів С. Людкевича, М. Колесси, А. Кос-Анатольського, С. Козака, Я. Ярославенка, І. Майчика, Б. Дрималика та інших.

Марія Яківна Байко – жива легенда Лемківського краю, голос України. Вона – дружина покійного видатного лемківського різьбяр, українського скульптора, Заслуженого діяча мистецтв України Василя Одрехівського, мати двох синів – докторів мистецтвознавства Володимира та Романа Одрехівських.

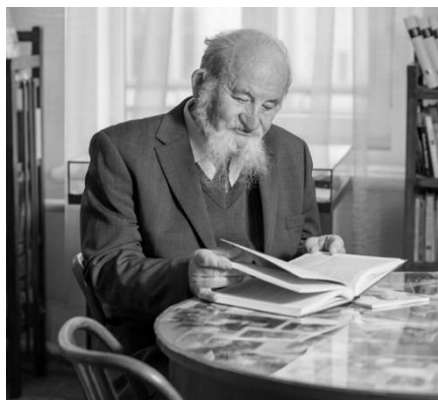
Лемківська громада пишається такою достойною лемкинею. З Роси і Води Вам, наша дорога Маріє Яківно, на Многії Літа!

Марія ГОРБАЛЬ

АКАДЕМІК МИКОЛА МУШИНКА

До 85-річчя від дня народження

Народився Микола Мушинка 20 лютого 1936 року на

Пряшівщині в с. Курів Бардіївського округу Чехо-Словацької Республіки. Закінчив Руську гімназію у Пряшеві. Вищу освіту одержав у Карловому університеті в Празі, де почав вивчати фольклор південних лемків. Із 1960 р. працював у кабінеті україністики Кошицького університету

(Пряшів). Вчився в аспірантурі у Празькому та Київському університетах. У 1967 р. у Києві захистив кандидатську дисертацію. Через контакти з українськими дисидентами висланий з СРСР.

За протест проти введення військ Варшавського договору до Чехословаччини (1968 р.) зазнав переслідувань, був відлучений від наукового й літературного життя. За опозиційне ставлення до комуністичного режиму у 1971 р. його звільнили з роботи. Довелося майже 20 років працювати пастухом, кочегаром. Цей час він використав для етнографічних та фольклорних досліджень – свого роду мимовільна науково-дослідницька експедиція, ходіння в народ. Публікує свої дослідження за кордоном.

У 1990 р. був реабілітований та повернувся в університет. У 1992 р. у Києві в Інституті мистецтвознавства, фольклору та етнографії ім. М. Рильського захистив докторську дисертацію.

Микола Мушинка - автор близько 200 наукових розвідок, більше 1000 статей, 350 рецензій, 50 книг. Серед його численних титулів виділимо наступні: Президент НТШ у Словащині, іноземний член Національної Академії наук України, Почесний Доктор наук Ужгородського національного університету, Почесний Професор Кам'янець-Поділь-

ського державного університету, Почесний Доктор Дрогобицького державного педагогічного університету ім. Івана Франка.

Регіон його досліджень специфічний – динамічний стик кордонів, особливості ландшафту, пронизана протиріччями етнографічна, релігійна та політична мозаїка. За таких умов людині непросто визначити свою принципову позицію та відкрито її відстоювати. Микола Мушинка це зробив. Йому слово:

«Мій батько, не виходячи з рідного села, прожив у п'ятох державах: Австро-Угорщині, Чехословаччині, Словацькому штаті, Чехословацькій Соціалістичній Республіці і Словацькій Республіці, в якій помер. І кожну з тих держав він вважав своєю батьківщиною. Однак і батько, і дід, і прадід знали, що їхнє коріння — там, за горами Карпатами, у країні, що давно називалася Русь (Київська, Галицька), тому край свого перебування вони окреслили цією ж назвою (Угорська Русь, Карпатська Русь), а за собою зберегли давній етнонім — русини. Я, на відміну від батька, діда і прадіда, знаю, що Русь — це нинішня Україна, а русини — нинішні українці. Отже, своєю прабатьківщиною вважаю сучасну Україну... Кожен має право декларувати себе тим, ким він себе відчуває. Почуваєш себе русином — будь ласка, але не зневажай того, хто вважає себе українцем, бо і «ми», і «вони» становимо одне національне ціле. Отже, я вважаю себе русином, бо такими були мій дід, прадід і все населення Русі. Та одночасно вважаю себе українцем, бо належу до того народу, який остаточно сформував себе національно під новою назвою у XIX—XX століттях.... Якщо не буде взаємної співпраці між тими, хто вважає себе русинами, і тими, хто вважає себе українцями, обидва національні напрями поодиноці зникнуть».

Микола Мушинка є моральним авторитетом, таким, якими були Євген Сверстюк, Іван Світличний. Його наукова та громадянська позиція вивірена гірким, незаплямованим життєвим досвідом. Їй можна довіряти, на неї можна опертися

при розв'язанні непростих субетнічних конфронтацій, які історично склалися в україно-русинському регіоні Карпат.

Незважаючи на поважний вік, Академік Мушинка плідно продовжує свою наукову та громадську працю.

Лемківська спільнота України вітає видатного Лемка-Русина-Українця Миколу Мушинку з ювілеєм і бажає йому здорового та щасливого довголіття на Многії і Благії літа.

Володимир ШУРКАЛО

Голова Львівського обласного об'єднання ВУТЛ

СТЕПАНОВІ КРИНИЦЬКОМУ – 85

«Лемко я си, лемко, в Криниці м ся родив». Хто з лемків не чув цієї пісні? Вона про долю горян, вигнаних у 1944-1946 роках з Бескидів, з прабатьківської землі Лемківщини. Автор пісні – Степан Криницький, син Семена.

Народився п. Степан 15 січня 1936 року в куротній Криниці (лемківській Швейцарії) в багатодітній сім'ї – був дев'ятою дитиною.

«Наш будинок тато побудував як пансіонат для жильців у воєнні роки. У будинку жили семінаристи, бо за річку була українська вчительська семінарія, – розповідає Степан Семенович. – Там вчилася багато лемків, і після переселення в Україну вони працювали вчителями французької та німецької мов». Пан Криницький добре пам'ятає й уродження Криниці Никифора Дровняка – відомого художника-примітивіста

Степан Семенович з 1991 р. по травень 2018 р. очолював Івано-Франківське обласне товариство «Лемківщина». За його участі був заснований лемківський хор. З родини Криницьких

у хорі брали участь дев'ятеро осіб. Колектив швидко став популярним, через п'ять років отримав назву «Бескид», а невдовзі удостоївся звання «Народна хорова капела».

Упродовж двадцяти п'яти років, починаючи з 1992 р., пан Степан постійно організовував поїздки хору на фестивалі «Лемківська Ватра» у Ждиню та «Дзвони Лемківщини» у Монастириська Тернопільської області.

У травні 1992 р. С. Криницький організував перший обласний фестиваль лемківської пісні в Івано-Франківську, у якому взяли участь колективи з різних районів Франківщини. Він та інші лемки долучилися до побудови на ватряному полі в Монастириськах дерев'яної «Лемківської хижі», де розмістилася виставка предметів побуту, лемківського одягу, ляльок у лемківському одязі, літератури та документів.

Степана Криницького можна було бачити на різних лемківських форумах, на «Ватрах» як у Польщі, так і в Україні. Не тільки під час виступів, а й опісля був одягнений у лемківський стрій.

Разом з Обласним товариством «Надсяння» організував на базі Прикарпатського педагогічного університету ім. Василя Стефаника науково-практичні конференції до 50-ліття акції «Вісла», до 60-ї та 70-ї річниць депортації українців з Польщі. Виступав на цих конференціях з цікавими, змістовними доповідями. Пан Степан активно протистоїть ідеології русинського сепаратизму. Попри жаль за малою Батьківщиною, відчуває себе щасливою людиною на «рідній чужині».

65 років віддав пан Степан охороні здоров'я. За плідну професійну та громадську діяльність його нагороджено відзнакою Президента України – ювілейною медаллю «25 років Незалежності України».

Тож у час 85-ліття численна родина, друзі й знайомі, лемки і не лемки, сердечно вітають Степана Криницького з ювілеєм і бажають у доброму здоров'ї жити довго та плідно працювати на благо українського народу та Лемківщини.

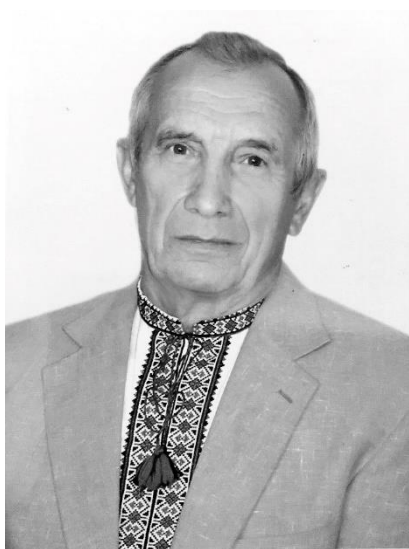
Членкиня НСЖУ Юлія БОЄЧКО

ВАСИЛЬ АНТОНІВ –

гордість української медицини

До 85-х роковин від дня народження

Василь Антонів народився 24 грудня 1936 року в селі Ославиця Сянницького повіту на Лемківщині у багатодітній сім'ї. Весною 1946 р. родину Антонівих депортували в Україну, на Тернопільщину. У 1954 році закінчив середню школу, а у 1961 році лікувальний факультет Тернопільського медичного інституту. Працював лікарем у Луганській області.

З 1964 року продовжив освіту та працю в Москві, спеціалізувався в галузі оториноларингології. Захистив кандидатську, а згодом докторську дисертації, професор. Працював в Університеті дружби народів, створив там профільну кафедру. Згодом Василь Антонів – генеральний директор Московського науково-дослідного інституту оториноларингології, хірургії голови та шиї (2002–2012 рр.). Зараз – веде курс на факультеті фундаментальної медицини Московського університету ім. М. В. Ломоносова (МГУ), Почесний Професор Тернопільського медичного університету ім. І. Горбачевського, член управи Світової федерації українських лікарських товариств (СФУЛТ)

Автор понад 300 наукових праць, серед яких 8 монографій та 3 підручники. Маючи хист художника видав два атласи малюнків хірургічних ЛОР-операцій, які були перевидані в США. Створив свою наукову школу. Серед його вихованців 45 кандидатів та 12 докторів наук. Має також великий практичний досвід – щороку виконував сотні складних хірургічних

операцій, впровадив у світову клінічну практику більше 15-ти оригінальних операцій.

З часу створення у Москві Товариства української культури «Славутич» (1988) багатолітній його Голова. Впродовж 10 років (1995–2005) – головний редактор газети «Український кур'єр», член редколегії Української медичної газети.

Професор Василь Антонів – активний член лемківської громади Тернопільщини, учасник Світового Конгресу Лемків у Львові та Києві, «Лемківських Ватр» у Ждині та Всеукраїнського фестивалю «Дзвони Лемківщини» в Монастириськах. Він автор ґрунтовних праць із проблем українського державотворення, відродження Лемківщини, захисту української мови, фундаментальної роботи «Українці у Москві». У співавторстві з братом Степаном написав книгу про рідне село Ославиця, готує до видання «Тлумачний словник лемківського діалекту української мови».

За свою працю на благо України і рідної Лемківщини Василь Антонів нагороджений орденом «За заслуги III-го ступеня». Його портрет в мантиї Почесного Професора знаходився на виставці визначних українців, починаючи від Аскольда, до сьогодення, яку демонстрували в Українському домі в Києві.

Степан АНТОНІВ
голова Вінницької міської організації ВУТЛ

ЯНІНА НАЧАС – 75-ті роковин від дня народження

Ішов останній рік Другої світової війни. Люди сподівалися, що настануть кращі часи. Але українському населенню Лемківщини довелося пережити лихоліття депортації. Ця трагедія не оминула й мешканців с. Ванівки. Серед них у вересні 1945-го року була депортована сім'я Гічви Методія в Донецьку область, на хутір Тельман. Пан Методій був спеціалістом у нафтовій справі, і сім'ю переселили в

м. Борислав: там була нестача спеціалістів-нафтовиків. У березні 1946 року в сім'ї Методія і Анни народилася донечка Яніна. Дитячі роки Яніни проходили швидко: учениця середньої школи № 1, студентка Інституту нафти і газу м. Івано-Франківська. Після закінчення вузу Яніна почала трудову діяльність в НГДУ «Бориславнафта» на посаді інженера-технолога. З 1980-го року працює заступником начальника філії Львівського заводу освітлювальної апаратури «Сяйво», з 1980-го – начальником філії. У 1966-му році Яніна вийшла заміж і виховала двох чудових дітей.

Свою громадську роботу в лемківському Товаристві м. Борислава розпочала в 1990-му році, а в 1995-му її обрали Головою Товариства, яке очолює по сьогоднішній день. У Товаристві користується повагою, її ласкаво називають «мамою Товариства». При Товаристві працює хор «Лемківська студенка», молодіжний гурт «Червена ружа». Товариство постійно бере участь у всіх «Ватрах», які відбуваються в Україні та Польщі. Художні колективи Товариства щорічно виступають з концертом на День міста Борислава. Пані Яніна організувала побудову лемківської каплички, де щороку 21-го вересня відбуваються заходи по вшануванню Різдва Пресвятої Богородиці, а також дня, коли з с. Ванівки було депортовано українців-лемків. Товариство ініціювало зміну назви вулиці Замкнена на Лемківську. Саме на ній побудовано цю гарну капличку. Дорога наша, шановна пані Яніно! Бажаємо міцного здоров'я та плідної праці на благо Товариства до 100 років!

Любимо, шануємо і поважаємо!

Володимир БАЙСА

Голова Дрогобицької міської організації «Лемківщина»

ВОЛОДИМИРОВІ ШУРКАЛУ – 70

Володимир належать до тих людей, співпрацю з якими вважаю дарунком долі. Знаємося багато-багато років.

Незважаючи на різницю у віці, нас поєднала незбагненна сила тяжіння прабатьківської землі – Лемківщини. Я прийшов на світ 1943 року ще там, вдома, у Більцаревій. Володимир народився 29 квітня 1951 року у Пустомитах у сім'ї вигнанців з Радоциди, які після довгих поневірянь осіли у цьому підльвівському селищі. У хаті домінувала лемківська мова.

Після закінчення школи вступив до Львівської Політехніки на будівельний факультет. Здобута професія стала його покликанням. Та в глибині Володимирової душі таїлася зернина, яка чекала свого часу, щоби прорости і розбудити досі не відані почуття. Припускаю, що наблизити цей час судилося мені.

У 1990 році я вперше побував на «Лемківській Ватрі» у Ждині. Наступного року на Ватру ми поїхали разом, а звідти втрійку з Андрієм Барною поспішили до Радоцини. Можна здогадуватись, яка буря почуттів зародилася у його душі від побаченого. Андрій Барна відшукав місце, де стояла батьківська хата Володимира, знайшли фундаменти церкви. Того дня Володимир ніби вдруге народився – на нього зійшло Одкровення – він син цієї землі, тут коріння його роду, тут його Вітчизна. Згодом він скаже: *«Держава є, а Вітчизни не маємо»*.

З того часу Володимир не пропускає жодної «Ватри» у Ждині. При найменшій нагоді відвідує Радоцину (по кілька разів на рік), і не просто, щоби посумувати, понарікати на долю. Академік Микола Мушинка, познайомившись з

Володимиром, був захоплений його енергією, цілеспрямованістю та практичними справами. Між ними зав'язалися міцні дружні стосунки. До 50-ліття з дня народження Володимира Академік на одному подиху написав про нього книжку «Лемко на фоні Радоцини».

Немало добрих ініціатив проявив і зреалізував Володимир у рідних Пустомитах. Перш за все, треба згадати про його активну участь у створенні та діяльності районного об'єднання лемків, яке згуртувало людей, організації хору «Радоцина». Років сім тому він очолив об'єднання, гідно продовживши справу попередників – Андрія Барни та Юліана Френчка.

Та не лише Пустомитами обмежується діяльність Володимира. Він – один з ініціаторів спорудження Меморіалу депортації у селі Соکیلники. Вагомий його вклад в організацію щорічного обласного фестивалю «Гомін Лемківщини» у Зимній Воді та багатьох інших справ.

Для нього дороге все, що пов'язане з Лемківщиною, з її історією, традиціями. До 70-ї річниці депортації його стараннями й коштом біля новозбудованої дерев'яної церкви, яка є символом сотень українських церков, зруйнованих у часи лихоліть, встановлено пам'ятний знак – на оригінальному постаменті старий кований хрест, віднайдений на радоцинському цвинтарі. Без перебільшення, подвигом є встановлення у Команьчі на каплиці УГКЦ пам'ятної таблиці до сотої річниці проголошення Східної Лемківської Республіки. 4 листопада 2019 року тут вперше за століття відправили панахиду за полеглими оборонцями Республіки.

Діяльність Володимира здобула визнання лемківської спільноти: у вересні 2020 р. його обрано головою Обласного товариства «Лемківщина». Дай йому, Боже, мудрості й наснаги на цьому нелегкому, відповідальному посту.

Дорогий наш Земляче!

Здоров'я, щастя, успіхів, Многих та Благих літ бажає Тобі вся Лемківська громада Пустомитівщини..

Ігор ДІДОВИЧ

АННІ ГОЛОВЧАК – 70

Анна Головчак народилася 4 серпня 1951 року в селі Зимна Вода біля Львова в родині депортованих із Західної Лемківщини. Батько походив з Тилича, мама – зі Щавника, які неподалік Криниці. У хаті дідуся та бабці, де вона жила, звучали лемківська мова, лемківська пісня. До їхньої часто сходилися земляки й згадували свої, вкриті вічнозеленими лісами, гори з їх дзюркотливими потічками, швидкоплинними ріками, цілющими джерелами. Дівчинка з колиски вбирала неповторний чар лемківського говору, мелодики співу.

Після довгих років мовчанки про трагедію Лемківщини та інших українських земель, які після II Світової війни опинилися в складі Польщі, 1969-й став переломним. Туга лемківської душі покликала до дії – при будинку культури селища Рудно створено хор «Лемковина». Цим актом на весь голос було заявлено: «Є такий етнос – Лемки, ми живі і пам'ятаємо, якої землі ми діти!» Не дивно, що юнка Нуся (так ніжно, по родинному називали Анну) була в числі перших хористок «Лемковини».

Спливали роки... У доробку «Лемковини» – сотні концертів в Україні та зарубіжжі, у великих залах та храмах, на співочих полях та у студіях звукозапису. «Лемковина» засвітила на творчому небосхилі немало яскравих зірок. Минулої осені (2019) у Львівській філармонії відбулася урочиста Академія з нагоди півстолітнього ювілею хору. Зал бурхливими оплесками вітав на сцені «Лемковину»... Анна Головчак була єдиною, яка співає у хорі від самого початку. Після концерту вона сказала: «Дуже жаль, що до цього Великого ювілею не дожили Тереза Кишак, Ольга Байса, Анна Щерба, Аліна Головата, з якими я йшла рука об руку від перших днів, у яких вчилася. Поряд з ними складаю дань пам'яті всім, хто творив славу «Лемковини», а нині з небес слухає її спів».

Коли 1989 року у Львові було створено товариство «Лемківщина», Анна однією з перших стала його членкинею – номер її посвідчення 0015. Зразу ж активно включилася у роботу

молодіжної секції. Неодноразово обиралася до Правління товариства.

"Лемковина" святкує День Незалежності України.

*На передньому плані **Анна Головчак**.*

Голос пані Анни звучить також у хорі нашої Лемківської церковці у Шевченківському Гаю. Ще одну важливу місію взяла вона на себе – веде архів «Лемковини». «Без неї було би проблематично написати книгу до ювілею хору» – сказала її автор-упорядник Олена Падовська. Окрім того, п. Анна є берегинею родинного архіву, який сягає у понад 200-річне минуле.

Професійне життя Анни Головчак пов'язане з медициною. Закінчила Львівське медичне училище № 1 та лікувальний факультет Львівського медінституту. Працювала у медичних установах Львова та Пустомитівського району. Лікар-терапевт, сімейний лікар вищої категорії. Після виходу на пенсію продовжує працювати лікарем у навчально-реабілітаційному центрі м. Львова.

Хор «Лемковина» вітає свою Колегу з ювілеєм та зичить їй міцного здоров'я, щасливого довголіття, дзвінкого голосу на Многії та Благії Літа.

МИХАЙЛО СМЕРЕКАНИЧ – до 70-річчя від дня народження.

Село Калинів – недалеко від Самбора, тут 19 листопада 1951 року в сім'ї Івана й Анни (з роду Чулик) народився хлопчик, який приніс собі ім'я Михайло. Няньо й мама – вихідці із села Свіржова Руська, що на Лемківщині, депортовані в УРСР у 1945 році. Доля спочатку закинула їх аж у Донбас, але не змогли там прижитися і намагалися повернутися додому, та кордон уже був на «замку». Зупинилися в селі Калинів – колишньому поселенні австрійських колоністів Кайзердорф.

Тут пройшли дитячі та шкільні роки. З 1969 по 1971 рік служив у армії. Змалку його цікавив зв'язок, і після служби в армії влаштувався монтажником міжміських кабелів зв'язку. Згодом перейшов на завод «Мікроприлад», де пропрацював у службі зв'язку до виходу на пенсію на різних посадах – від електромонтера до директора підприємства «Телеком Мікроприлад». Без відриву від виробництва з відзнакою закінчив вечірнє відділення «Технікуму Промавтоматики». Одружений, має дочку й сина, трьох онуків. Член правління Фондації дослідження Лемківщини, голова церковного комітету званого в цілому світі Лемківського храму свв. Володимира і Ольги, що у Шевченківському Гаю. Багато часу віддає будівництву «Лемківської Світлиці». Часто відвідує Свіржову Руську, про яке нагадує лише цвинтар і туристичний маршрут, що проходить через, колись квітуче село.

Настоятель Отець Анатолій та прихожани храму бажають панові Михайлу здоров'я, щастя, Божої Благодаті. натхнення на ниві збереження, примноження й відродження Лемківщини.

ВАСИЛЕВІ ШЛЯНТІ виповнилося 70.

Народився пан Василь 5 травня 1950 року в лемківській родині Івана Шлянти на західних землях Польщі у м. Мендзижеч. Там здобув вищу освіту в Сілезькій політехніці, захистив звання магістра. Багато років працює викладачем професійного училища в м. Б'єч.

Все своє життя присвятив громадській діяльності для відродження рідного краю, і на Заході, і вже після повернення на рідну землю у Горлицях.

Після заснування Об'єднання лемків Польщі (ОЛП) пан Василь стає його активним членом. Є одним з ініціаторів Свята лемківської культури «Лемківська Ватра» у Ждині та інших проектів. Багатий досвід допомагає йому вирішувати складні проблеми, вигравати судові справи, започатковані ОЛП: повернення лемківських лісів, повернення справжнього імені маляру-примітивісту Никифору – Епіфану Дровняку. Докладає зусиль для відновлення та охорони занепадаючої сакральної архітектури (ремонті церков, придорожніх хрестів, покинутих цвинтарів).

Василь Шлянта очолював Об'єднання лемків Польщі у 1991-1997рр.. Довголітній член Президії ОЛП, член Оргкомітету «Лемківської Ватри» у Ждині. Із 1996 р. співпрацює з Сеймовою комісією з питань національних та етнічних меншин, член Президії Світової федерації лемківських українських об'єднань. Василь Шлянта багато років невтомно працює для об'єднання зусиль лемківських організацій світу заради лемківської справи, для налагодження їхньої співпраці, розширення зв'язків ОЛП з лемківськими організаціями в Україні та світі. Ювіляра привітала Голова СФУЛО Ярослава Галик і вручила йому *Іменний нагрудний ювілейний знак СФУЛО*.

БОЛЕСЛАВУ-ВАСИЛЮ БАВОЛЯКУ - 70

Народився пан Болеслав–Василь 15 червня 1951 року в селі Святкова Велика на Лемківщині. Початкову грамоту осягнув у місцевій школі. Щоб отримати середню освіту, довелося їздити до дальшого села - Мисцова. Вищу освіту студіював у Краківському Лісотехнічному інституті. Працював у лісовому господарстві на різних посадах аж до виходу на пенсію.

Будучи громадянином Польщі, не цурався свого походження, завжди залишався лемком-українцем. Він один, із нині небагатьох, учасник всіх «Лемківських Ватр» у Ждині, починаючи з першої (1982 р.). З 1999 року пан Баволяк працює в оргкомітеті по підготовці і проведенню фестивалів. Він – засновник, керівник і акомпаніатор вокального етноансамблю «Вишеньки». Окрім того, проявив себе і як письменник – у 2019 році вийшла його ґрунтовна монографія «Лемківське весілля у Святковій Великій», презентація якої відбулася у рідному селі. Приїжджаючи на «Лемківську Ватру», завжди відвідую пана Василя в його гостинному домі, двері якого завжди відкриті. Він цікавиться життям лемків в Україні, відвідує фестивалі Лемківської культури в Монастириськах, Зимній Воді, Нагірному.

Тож шановний наш Ювіляре, жичиме Вам довгих і плідних років життя, творчих здобутків, наснаги на ниві відродження і збереження культурного надбання лемків. Божого Вам благословення у всіх лемківських справах.

Михайло СМЕРЕКАНИЧ

ЛЕМКІВСЬКА «ФІРКАЧКА»

Ярослав Кидонь

працює музейним доглядачем у секторі Лемківщини в Музеї-скансені «Під відкритим небом» у Шевченківському гаю у Львові.

Зимом потік відвідувачів рідшає і пан Ярослав, щоб не гаяти вільного часу, придумав оригінальну справу. Він дає друге життя деревцям ялинок, які після новорічно-різдвяних свят люди викидають зі своїх домівок. Збирає їх, обрізає закінчення стовбурів і робить «колотівки» для яєць, рідкого тіста – прототипи сучасного міксера. На Лемківщині такі ужиткові предмети називались, як каже пан Ярослав, «фиркачки». Використовує і інші частини стовбура. У давнину такі вироби були в кожній карпатській родині – як для заколочування тіста, так і щоб пом'яти картоплю. Робить він і інші речі, наприклад, вішаки.

І ще дуже гарно завішував: «Жеби ви ся нигди не сходили. Най ся сходят ваши керпці*».

Таким побажанням попрощався пан Ярослав із назвичними гостями Лемківської хижі** – журналістами газети «Високий Замок (на вихідні)». Про цей візит газета написала у № 61 (6007) за 31 липня – 2 серпня 2020 року.

26 вересня 2021 року Ярославу Кидоню виповнюється 65. Редколегія «Лемківського Календаря» вітає його тим же віншуванням і бажає йому МНОГИХ та БЛАГИХ ЛІТ!

Примітка для не лемків:

*керпці – постолі (літнє шкіряне взуття)

** хижа – хата

**БОГДАНУ ДУРНЯКУ,
РЕКТОРУ УКРАЇНСЬКОЇ АКАДЕМІЇ ДРУКАРСТВА— 65**

Цього року Ректору Української академії друкарства виповнюється 65. Народився він 12 червня 1956 р. у Львові. Його батько Василь Дурняк походив із с. Лупків на Лемківщині, звідки після II Світової війни був депортований до УРСР.

Після закінчення середньої школи у 1973 р. став студентом Українського поліграфічного інституту (нині Українська академія друкарства – УАД),

який успішно закінчив у 1978 році.

Вся його трудова біографія пов'язана з рідним вишем. Сходинка за сходинкою долав він нелегкий шлях науковця та викладача: інженер науково-дослідного сектора при Кафедрі автоматизації поліграфічного виробництва (АПВ), асистент кафедри, аспірантура, захист кандидатської дисертації (1989 р.), старший викладач, доцент.

З 1998 по 2003 рр. Богдан Васильович працював директором Поліграфічного технікуму УАД. З 2001 р. і дотепер працює на Кафедрі автоматизації та комп'ютерних технологій (АКТ). У 2000 р. захистив дисертацію на здобуття наукового ступеня доктора технічних наук. У 2002 р. отримав Вчене звання Професора Кафебри АКТ. З 2003 р. обіймає посаду Ректора УАД.

Указом Президента України в 2006 р. йому присвоєно почесне звання «Заслужений діяч науки і техніки України». Його обрано Почесним Доктором Видавничо-поліграфічного інституту Національного технічного університету України «КПІ ім. Ігоря Сікорського», Почесним Професором

Варшавської політехніки, почесним членом Міжнародного братства кавалерів Гутенберга та ряду інших інституцій.

Під його керівництвом захищено вісім докторських та понад 20 кандидатських дисертацій. Є головним редактором та членом редколегій багатьох фахових видань. Автор понад 600 наукових і навчально-методичних праць, у тому числі монографій, навчальних посібників, довідників, словників. Наукові та практичні результати його праці захищені авторськими свідоцтвами та патентами. Створив свою наукову школу. Плідна діяльність Богдана Васильовича відзначена урядовими нагородами.

Професор Богдан Дурняк – активний громадський діяч, послідовний захисник українського книгодрукування та видавничо-поліграфічної галузі. Не забуває й свого родового коріння - за його сприяння побачили світ десятки видань на лемківську тематику.

Богдан Васильович – прекрасний сім'янин. Разом з дружиною Мирославою, також науковцем, доцентом УАД, виховують двох синів.

Прожиті роки стали джерелом мудрості, неоцінімим скарбом, яким щедро ділиться з усіма, хто його оточує.

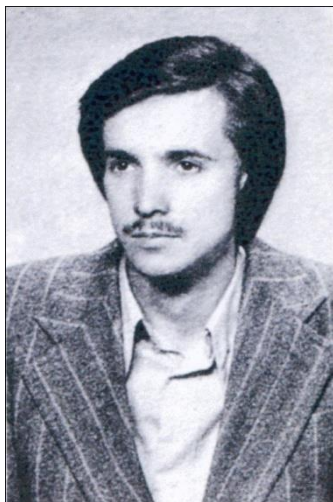
Шановний Богдане Васильовичу! Викладачі, науковці та студенти Академії друкарства вітають Вас з 65-річчям та бажають міцного здоров'я, гармонії в душі, достатку в домі, злагоди в родині, духовного багатства та щастя. Хай кожен день буде прекрасним, світлим, добрим і радісним. Нових Вам здобутків на науковій та освітянській ниві.

Світлана ГАВЕНКО,
професор, доктор технічних наук

РОМАНУ ВАРХОЛУ – 65!

Народився 24 грудня 1956 року в селі Нагірянкa Чортківського району Тернопільської області. Батьки – із Завадки Риманівської, що у п'яти кілометрах від Дуклі, увіковіченої Антоничем у відомому вірші. Закінчив українську філологію у Франковому університеті.

Поет, чл. НСПУ (1994), автор майже 20-ти поетичних збірок та книжок. Окремі вірші перекладено англійською, польською та румунською мовами.

Лауреат літературних премій «Світлослов» (2001), ім. М. Шашкевича (2012), ім. П. Куліша (2015). Нагороджений медаллю НСПУ «Почесна відзнака» (2017).

Тематика творчості – минуле й сучасне українського народу, зокрема лемків. Працює у жанрі мініатюри. Стихія лемківських народних загадок, їхня незбагненна мета-форичність живить його поезію.

Про себе поет говорить: «Оповіді про втрачені Бескиди змалку бентежили моє серце, а рідна бесіда-мова звучала як прекрасна мелодія, яку підхоплювала цнотлива дитяча душа. Та сьогодні унікаю розмовляти «по-лемківськи», хоч жодного слова не позабув. А все тому, що немає вже тих старих людей, які були для мене, так би мовити, еталоном горянського світу. Вони стали легендою, а мова немов перетворилася на ікону в золотій оправі, до якої боязко припасти грішним вустам... Але ж пишу тією мовою, заперечите. Пишу, бо наче стоїть наді мною душа Лемківщини і водить моїм пером.»

Редакція Лемківського Календаря вітає п. Романа з уродинами і бажає йому міцного здоров'я та творчих успіхів.

ЮВІЛЕЙ ЧАРІВНОЇ ЛЕМКИНИ – *Лесі Зарицькій-60*

Психологи вважають, що на характер людини, на її таланти впливає спадковість. Ну що ж, коли так, то треба зануритись у глибину минулого, віднайти свої корені, воскресити імена пращурів.

От і розповідь про ювілярку, яка 28 вересня 2021 р. має намір закинути собі на плечі першу копу літ, почну з її пра-прадіда Русиняка Теодора (1826-1915), який народився і жив у лемківському селі Верхомля, що поблизу Криниці. Разом зі своєю дружиною Варварою вони народили п'ятеро синів: Антона, Івана, Семена, Стефана, Йосифа та доньку Варвару. Згадую всіх, кого знаю, з надією, що може десь «віднайдеться» ще родина.

Щоб купити землю і бути на ній господарем, прадід Антон Русиняк (1865-1951) важко працював на шахтах Америки. Повернувшись до краю, взяв собі за жінку Антоніну з родини Головачів, і почав з нею газдувати в селі Андріївка. Мали вони дванадцятьох дітей, серед яких і дідусь ювілярки Петро Русиняк (1905-1995). Сім'я була дружна, працювита, кожен знав свої обов'язки. В домі панувала сувора дисципліна та порядок. Петруся, який від природи був наділений неабияким хистом та інтелігентністю, віддали вчитися кравецькій справі та дяківству.

За жінку взяв Петро красуню Стефанію Михальчик із села Королева Руська, і стали вони газдувати у своїй новій хаті на Загуменку в Андріївці. Здається, що серед краси лемківської природи у кожній людині пробуджуються і розквітають творчі таланти. Щоб прикрасити свою хату, Петро виготовляв настінні килимки – справжні витвори мистецтва. Тут народилися їхніх перших троє дітей: Роман, Орест та Юля.

Та у розмірене і щасливе життя увірвалася війна, а далі – вигнання з рідного дому, депортація. Ой, як це важко! Яка невимовна туга і біль! Поневірялись, жили у Кіровоградській області, у Тернопільській. Там, на Поділлі, народилися Маруся та Ігор Русиняки. Згодом переїхали на Львівщину. Воно ніби і ближче до рідного дому, та все ж недосяжно далеко.

Тут прийшла на світ улюблена внучка діда Петра – Леся (донька Юлі). Від дідуся та бабусі перейняла вона любов до втраченого рідного краю, навчилася лемківської мови і успадкувала хист до малювання. В родині зберігалась стара світлина – вид з високої гори на рідну хату в Андріївці. З неї дідусь намалював велику картину із зображенням милого серцю лемківського краю. Пізніше Леся створила свою версію «Втраченого краю»* та намалювала ще багато картин на лемківську тематику. Навчилася також мистецтву писанкарства, захопилася рукоділлям.

Пані Леся любила точні науки (це від тата), закінчила Політехнічний інститут і понад тридцять років працювала у галузі телекомунікацій. Не байдужа і до громадських справ, активно долучається до життя лемківської спільноти – вона членкиня Фондації дослідження Лемківщини, її скарбник, учасниця заходів, які проводить Товариство «Лемківщина».

Нині Леся Зарицька – поважна пані, мати двох дорослих дітей, допомагає виховувати п'ятьох онуків (п'ятизіркова бабуся).

Фондація дослідження Лемківщини, земляки, друзі сердечно вітають Ювілярку – мисткиню, чарівну жінку, та бажають їй міцного здоров'я, нев'янучої краси, щастя-радісті в особистому житті та творчих злетів.

Ігор РУСИНЯК

* Диви 2-гу сторінку обкладинки

Вітаємо Ювілярів

ВІК	ЮВІЛЯРИ	ДЕНЬ УРОДИН
85	<i>Капець Володимир</i>	16.04.1936
75	<i>Дзяма Стефан</i>	26.09.1946
	<i>Копильчак Іван</i>	01.10.1946
	<i>Марко Володимир</i>	21.07.1946
	<i>Куцик Роман</i>	19.07.1946
70	<i>Хім'як Дарія</i>	01.02.1951
65	<i>Боянівська Любомира</i>	11.09.1956
	<i>Жилич Петро</i>	25.06.1956
	<i>Лукачик Ярослав</i>	12.01.1956
	<i>Шлянта Роман</i>	15.07.1956
60	<i>Смалюк Андрій</i>	04.10.1961
50	<i>Одрехівський Ярослав</i>	03.05.1971

*Друзі, Товариство «Лемківщина», редакція Календаря
бажаютьє Ювілярам міцного здоров'я, достатку,
злагоди в родині, миру в Україні.*

ЮВІЛЯРИ-БОЩАНИ
Самбірська громадська організація «БОЩАНИ»
вітає з ювілеєм:

Із 85 – річчям:

Теплого Михайла	- 10 січня
Проць Антоніну	- 11 червня
Теплого Миколу	- 27 листопада

Із 80-річчям:

Балича Богдана	– 30 листопада
----------------	----------------

Нашадків переселенців - членів організації:

Із 75-річчям:

Лаб'яка Романа	– 10 травня
Кузьм'як Марію	– 23 травня
Міненко Віру	– 9 серпня
Лико Ярослава	– 28 вересня

Із 70-річчям:

Страхоцьку Ярославу	– 2 листопада
---------------------	---------------

Із 65-річчям:

Гнатик Ярославу	- 25 січня
Козак Віру	– 4 лютого
Мельникович Марію	– 19 лютого

Із 60-річчям:

Артимич Оксану	– 26 січня
Артимича Ігоря	– 14 травня
Ванів Марію	– 8 серпня

Із 55-річчям:

Андрусів Оксану	– 7 вересня
-----------------	-------------

**Бажаємо всім міцного здоров'я, добра і всяких гараздів
на Многії та Благії літа!**

ВІДІЙШЛИ У ВІЧНІСТЬ

СТЕФАН ГЛАДИК

Лемківщина осиротіла – 3 березня 2020 р. на 73-му році життя відійшов у вічність Стефан Гладик – співзасновник та багатолітній Голова Об'єднання лемків у Польщі, член Спільної комісії Уряду з питань національних і етнічних меншин, член Президії СФУЛО, просто достойний лемко...

«Твердий лемко, який з вигнання повернувся до рідної Білянки і всеціло віддався праці для збереження рідної культури та захисту прав лемків. Належав до тих лемків, які бачили себе невід'ємною частиною українського народу, і завжди це підкреслював. Був вірним сином Православної Церкви...» – згадує про нього голова Українського товариства в Любліні Григорій Купріянович.

Батько покійного - Іван Гладик, уродженець села Кункова Горлицького повіту. Разом з дружиною Марією у 1947 році під час операції «Вісла» був депортований на понімецькі землі до Гурецька (нині Любуське воєводство). Там 24 січня 1948 р. у молодого подружжя народився син Стефан. У 1956 р. Гладики повернулися до Кункової, але через кілька років в силу обставин виїхали на Захід. Там, у Рибнику на Гурному Шльонску, Стефан закінчив гірничий технікум і в роках 1967-1992 працював у гірничій фірмі. З 1971 р. – член Катовіцького відділу Українського суспільно-культурного товариства.

Одружився з Марією - лемкинею такої ж долі, як він. Народили четверо дітей, троє з яких на вигнанні. Покійних Бабцю і Тата поховали на Лемківщині, у Кунковій. «Покласти їх прах у чужу землю було б продовженням наруги над ними» – говорив Стефан Гладик.

У 1988-му Гладики повернулися на Лемківщину. У Білянці збудували дім на подвір'ї батьків пані Марії, котрі перебралися додому раніше. Стефан з головою поринув у громадські справи - їх не перелічити. Найважливіші з них:

*організація етнофестивалю «Лемківська Ватра» у Ждині;
виграна справа про повернення лемківських лісів;
встановлення двомовних дорожніх знаків у Білянці.*

Стефан Гладик для лемків - Мойсей, який показав дорогу. Його самовіддана праця на суспільній ниві відзначена державними нагородами України і Польщі, у тому числі, орденом Ярослава Мудрого.

Запорукою успіхів Стефана Гладика був його чесний, безкомпромісний, наполегливий характер та непохитна віра у Божу Справедливість. Про це влучно написав у пропам'ятній статті Григорій Суханич* :

«Штефан Гладик:

Били твердим лемківским патріотом;
Не ходили під руку з несправедливістю;
Били гперти;
Не глядали користи для себе;
Знали бесідувати голосно, коли інчи мовчали;
Не боялися діалогу;
Ялися річи з початку тяжких і непопулярних;

Мимо же росли і жили серед роками неприхильно
наставленого суспільства, не ганьбилися своїх
історичних коренів;
Все дарували добре слово;
Любили сьміх і шпаси».

«Спочив Він у рідній лемківській землі, у Білянці, де прожив половину свого життя після повернення з вигнання». Вічна йому пам'ять і вдячність усіх лемків в Краю і на поселеннях!

* Часопис-квартальник «Ватра». Весна, 2020 №2

БОГДАН БОБЕРСЬКИЙ

У суботу 18 квітня 2020-го на 98-му році життя упокоївся в Господі блаженної пам'яті Богдан Боберський – архітектор, художник-графік, великий шанувальник старовини, знавець історії мистецтва, живопису, різьби, колекціонер книжок та монет.

Народився 31 жовтня 1922 року в Полянах біля Кросна в родині греко-католицького священника, де його батько Юліан був парохом. Дитячі роки минули у Яблониці Польській, Тарнаві, згодом у Львові, де закінчив навчання у середній школі. Після війни виїхав до Вроцлава, де розпочав студії на Політехніці на факультеті архітектури, а після закінчення отримав скерування до праці у Варшаві. Тут опиняється в бюро Miastoprojekt-Stolica, де розробляли проекти реконструкції Старого та Нового Міста після воєнних руйнувань. Багато його проєктів втілено у життя.

Від 1956 року, коли засновано Українське суспільно-культурне товариство, Богдан Боберський долучився до його діяльності. Співав у хорі “Дума” та відомому чоловічому хорі “Журавлі” від початку його існування впродовж 22 років. У тому часі почав співпрацю з українськими виданнями у Польщі – “Нашим Словом”, “Нашою Культурою” та “Українським Календарем”, роблячи для них графічні оформлення, ілюстрації до коміксів та гумору.

Богдан сильно ангажувався в пристосування сакральних та світських будівель для потреб нашої Церкви. На громадських засадах розробляв оформлення інтер'єрів. З-під його руки вийшло 25 проєктів іконостасів у різних місцевостях Польщі й

України. Його співпраця з митцем Іваном Процівим дала чудові результати в інтер'єрі церкви св. Анни у Львові.

Тривалий час займався упорядкуванням та відновленням могил діячів Української Народної Республіки, зокрема воїнів та старшин на Православному кладовищі на варшавській ділянці Воля. У співпраці зі скульптором Геннадієм Єршовим створив пам'ятник жертвам Голодомору 1932—1933 років, який встановлено на цьому кладовищі (2009).

Професійна кар'єра до відходу на пенсію у 1988 році проходила в бюро Warcent, де після закінчення спеціалістичних студій займався проектуванням шпиталів.

Похований на Православному кладовищі на Волі. Хай добра згадка про блаженної пам'яті Богдана Боберського завжди залишиться в наших серцях.

За джерелом:

<https://www.facebook.com/cerkiew.warszawa.miodowa/photos/a>

Примітки:

1. Дід Богдана Боберського доводився рідними братом Іванові Боберському (педагог, організатор, фундатор, теоретик і практик української національної фізичної культури), ім'я якого носить Львівський державний університет фізичної культури.

2. Молодша сестра Богдана Боберського Олександра – вдова Ореста Чабана, професора Львівської Політехніки, голови Львівського товариства «Лемківщина» (1990-1994).

ЕМІЛІЯ ГВОЗДЮК

19 вересня 2020 р. відійшла від нас непересічна людина - лемкиня, берегиня родових традицій Емілія Гвоздюк з дому Роман.

Народилася 1 лютого 1931 р. у селі Сянічок на Східній Лемківщині. Була старшою з трьох сестер. Зростала у патріотичній сім'ї. Після закінчення сільської початкової школи вчилася у гімназії в Сяноку. У часі війни була зв'язковою УПА. Після депортації родина осіла у с. Сокільники біля Львова. Тут закінчила середню школу. Своєю професією обрала друкарство. Вчилася відмінно, добре оволоділа спеціальністю, згодом стала викладачем рідного «вишу» (тепер це Академія друкарства). Студенти горнулися до неї. Шанували її й односельці.

Життя рано посріблило її голову: двічі вдова та ще і молодого сина поховала. Її радістю та опорою стала дочка Ірина – талановита вчителька музики.

Емілія Андріївна була активною учасницею легендарного хору «Лемковина». Хористи згадують, що це була жінка-красуня. Її чарівність заворожувала. Вона з'являлась мов сонечко: усміхнена, привітна, акуратна, зі смаком одягнена.

Вміла розважити, пожартувати. А що пісень та віршів знала – не перелічити. Без неї не обходилося жодне свято в селі. Була завжди у вирі подій. Співала в хорі «Сокільничани» та в хорі церкви Успіння Пресвятої Богородиці. Була активною членкинею Союзу Українок. Традиція неділі була у неї непорушною. З усіх християнських свят найбільше любила Великдень. Писала лемківські писанки не писальцем, а сірничком і воском, бо так її навчили. Як народний митець писанкарства, проводила майстер-класи для дітей і дорослих у Шевченківському гаю та Львівській школі мистецтв.

Була великим знавцем лемківських народних традицій, звичаїв, фольклору. До неї, мов до енциклопедії, зверталися студенти, науковці, брали численні інтерв'ю вітчизняні та зарубіжні кореспонденти.

Коли Емілія Андріївна святкувала своє 85- ліття, із сумом призналась, що не дають їй спокою думки про долю України. Прагнула миру, аби молодь не гинула, а жила й розвивала державу.

Менше пів року не дожила до свого 90-ліття. Поховали Пані Емілію в Соکیلниках. Незважаючи на карантин, провести її в останню дорогу прийшло немало людей, з якими за життя щедро ділилася своїм талантом, теплом душі, для яких була прикладом Людини.

Для всіх, хто знав її, це велика втрата. Хай Милостивий Господь прийме її душу у Царство небесне і оселить там, де праведники спочивають. А ми продовжимо її буття у нашій пам'яті та щирих молитвах.

Ганна ВОЛОШИНСЬКА

... Я цінності оті марні
Давно перецінила,
І знаю – головне в житті
Лиш Віра, Праця, Честь
Та добра пам'ять по тобі ...

Софія Караффа-Корбут

ПАМ'ЯТАЄМО

ЗІРКИ ЛЕМКІВСЬКОГО РІЗЬБ'ЯРСТВА

ІВАН КИЩАК - 120-та річниця від дня народження

Відомий лемківський народний різьбяр по дереву (16 липня 1901 с. Балутянка Сяніцького пов., Лемківщина – 10 жовтня 1968, м. Львів).

Уже на початку 1930-х здобув визнання досвідченого майстра пласкої та круглої різьби. Його вироби неодноразово експонувалися на художніх виставках у Закопаному, Кракові, Криниці, Сяноці, отримуючи високу оцінку мистецтвознавців та шанувальників. Особливо вдавалися йому скульптурні композиції з тваринами. Із виробів найбільш досконалі «Бій турів», «Беркут», «Дикі кабани».

У 1945 р. виселений до с. Гутисько Тернопільської області. У 1949 р. переїхав до Львова. Майстерності різьби по дереву навчав синів Василя та Степана.

МИХАЙЛО ЧЕРЕШНЬОВСЬКИЙ

110-та річниця від дня народження

Михайло Черешньовський походив з Лемківщини – “землі вівса та ялівцю”. Народився 5 березня 1911 року у селі Стежниця Ліського повіту. У родині Матвія та Єви Черешньовських. Михайло був первістком (за ним народилися сестри Катерина і Ганна та брат Іван). Дитячі роки майбутній мистець провів у рідному селі. З молоком матері ввібрав любов до “задуманой країни”,

її живої мови, надзвичайну лемківську працьовитість і особливе світосприйняття горянина.

Різьба по дереву була однією з традиційних домінант культури лемків. У яких сім-вісім років Михайло уже мережив ножичком узор на патичках, різбив з дерева фігурки птахів, звірів. Ці дитячі роботи належно оцінив секретар Балигородського адвоката Осип Копач і посприяв вступові чотирнадцятилітнього Михайла на відділ церковної різьби й орнаменту Коломийської художньої школи. Там він опанував техніку рельєфного та круглого різьблення. По закінченню навчання склав іспит різьбарського майстра. При вродженому мистецькому таланті, юнак був надзвичайно працьовитим, що допомогло удосконалити техніку різьби до віртуозної майстерності та збагатити її гамою власних відчуттів. Михайло Черешньовський був мистцем-різьбарем з ласки Божої. Без перебільшення, його руки творили у дереві музичну симфонію ліній. До звукових асоціацій його різьби спричинилося те, що Михайло мав неабиякий музикальний хист. Ще підлітком змайстрував скрипку і мріяв стати музикою. Однак став різьбарем, перенісши, подібно Орфееві, особливий стан своєї душі у дерево, камінь і метал.

Після закінчення Коломийської школи Михайло вступив до Краківського інституту пластичного мистецтва на відділ скульптури. Провчився там від 1932 р. до 1939 р. У Кракові був активним членом української громади, молодіжного гуртка “Зарево”, а згодом ОУН. Спілкування з Богданом Лепким, Володимиром Кубійовичем, Іваном Зілінським та іншими відомими діячами посилювало його відчуття українськості.

З початком війни почалися для Михайла драматичні випробування долі. Довелося змінити різець на зброю, – став бійцем УПА. Наприкінці війни його разом із вісімнадцятьма тисячами лемків незаконно мобілізували до лав радянської армії і, необстріляних, кинули на фронт. Михайло потрапив до штрафної роти, дванадцять разів був допитаний службістами НКВС. Постійно “ходив по краю леза”, відтак вихід лишався один – дезертирство.

І знову УПА... Закінчення війни для нього ознаменувало чотиримісячний виснажливий перехід кордону і небезпечний рейд на Захід. Смерть не раз підстерігала його, але якась надзвичайна сила і витривалість лемка відводили її руку. Чесько-німецький кордон Михайло перетнув німецьким і виснаженим, потрапив до шпиталю. Там доля звела його з Людмилою Білокрис (родом з Катеринославщини), з якою одружився 22-го березня 1950 року.

У таборах для переселених осіб Черешньовський розпочав свою працю у жанрі портрета, що давало можливість творити в складних умовах та за обмеженості вибору матеріалу. Із робіт цього періоду виділяється “Портрет дружини” (1950), який підняв його творчість на найвищий мистецький щабель.

У 1951 році Черешньовський разом з дружиною переїздить із Німеччини до Америки. Обставини спонукали до організації на еміграції своїх українських центрів культури і науки, одним з яких стало Об'єднання Мистців-Українців в Америці. Черешньовський був його очільником впродовж 25-ти років.

В Америці М.Черешньовський затвердився як класик не лише портрета, а й об'ємної скульптури і неперевершений майстер різби, яка ще на початку його творчого зростання стала однією з граней його потужного мистецького обдарування. Шедевром мистця у цьому жанрі по праву вважається інтер'єр церкви святого Івана Хрестителя біля Гантера.

І третя грань творчості Маестро Черешньовського – монументальна скульптура. У його доробку – пам'ятник Героям визвольної боротьби українського народу в Елленвіллі (1962), пам'ятники Лесі Українці в Клівленді (1961) і Торонто (1974), проєкт пам'ятника Тарасові Шевченку у Вашингтоні та інші.

Пам'ятники Лесі Українці є чи не найбільшою творчою перемогою автора в ділянці монументальної скульптури.

Важко визначити, яка з граней творчості мистця проявилася яскравіше, виразніше. У кожній з них він виступив автором видатних робіт. В усьому він був і залишається неперевершеним.

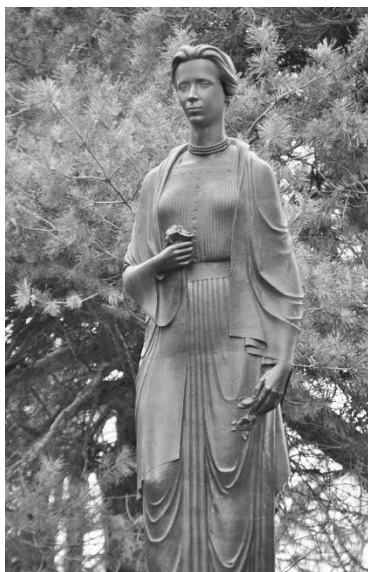
Творчість Михайла Черешньовського належить до епохальних явищ українського мистецтва. Його могутній талант наполегливо й болісно пробивав собі дорогу серед складних перипетій ХХ-го століття. Маєстро залишив спадщину виняткової значимості. Він блискуче поєднав традиціоналізм із широким новаторським трендом розвитку світового мистецтва та увійшов в історію української культури як мистець виняткового таланту, як людина високого патріотизму, як взірець безкорисної відданості Батьківщині та її народові.

Михайла Черешньовського відійшов на вічний спочинок на чужині 20 липня 1994 року. І лише цвинтарна тиша Бавнд-Бруку час від часу болісно й самотньо схлипує над його могилою журавлиним ... кру-кру-кру!

Опрацював **Володимир ЧАБАН**

Джерело:

<https://www.t-skrypka.name/Persons/Chereshniovskyj.html>

*Пам'ятник Лесі Українці
у Торонто*

ВАСИЛЬ ОДРЕХІВСЬКИЙ

100 років від дня народження

18 лютого 2021 року минає 100 років від дня народження видатного лемківського різьбяр, українського скульптора, Заслуженого діяча мистецтв України Василя Одрехівського.

Народився мистець у лемківській родині у знаменитому своїми різьбярськими традиціями селі Вілька гміни Риманів Сяноцького повіту тодішнього Львівського воєводства. Різьбленням займалась уся родина Одрехівських – батько Павло, сини Василь, Іван, Михайло. Творили у ділянці як рельєфного так і об'ємного різьблення.

У 30-40 роки ХХ ст. у міжвоєнній Польщі та за кордоном твори лемківських різьбярів були дуже популярними. Родина Одрехівських виготовляла високомистецькі вироби: тарілки, палиці, фігури оленів, орлів тощо. Однак події після Другої світової війни перервали усталений триб життя, – у 1945 р. жителів Вільки примусово виселили до Радянської України. Родину Одрехівських доля закинула у Одеську область.

Жити в умовах радянського села, із примусу вступати до колгоспу було складно, і сім'я переселилася на Західну Україну. У 1946 р. Василь Одрехівський опинився у Львові. Якось, ідучи містом, на перехресті вулиць Київської та сьогоднішньої Генерала Чупринки побачив оголошення про роботу в артілі ім. Лесі Українки. За вказаною в оголошенні адресою віднайшов артіль і познайомився із бухгалтером Левом Лісогорським. У розмові порушив питання про створення в артілі різьбярського цеху. За допомогою п. Лісогорського віднайшов свого давнього знайомого

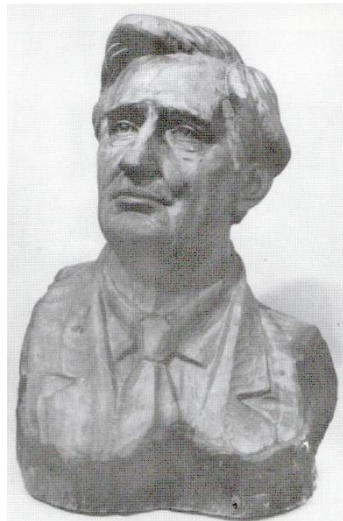
Володимира Паньківа, який на той час був директором Музею народних промислів та етнографії у Львові.

Завдяки старанням В. Паньківа та Л. Лісогорського в артїлі відкрили різьбярський цех. Василь Одрехівський відшукав розпорошених по Західній Україні переселених із Лемківщини різьбярів та згуртувати їх у цьому цеху.

У Львові Василь Одрехівський активно поринув у творчу працю. На Всесоюзні та Всеукраїнські виставки виставляв свої численні твори, прославивши на увесь Союз мистецтво лемківського різьблення. Його твори зберігаються у музеях Москви, Санкт-Петербурга, Києва, Львова та інших міст. Творчу й громадську роботу Василь Одрехівський успішно поєднав із навчанням. Метою було отримати вищу професійну освіту. У 1957 р. закінчив Львівський державний інститут прикладного та декоративного мистецтва (сьогодні – Львівська національна академія мистецтв).

Особливістю його творчого почерку було внесення у практику елементів лемківського народного різьблення: широту розмаху різця, принцип цілості композиції дерева як матеріалу, «обкоровування» нижньої частини твору. Це помітно у низці творів: «Юрко Шкрібляк» (1957), «Варнак» (1964) та інших.

Поряд із монументальними творами (пам'ятники Іванові Франку у Львові, 1964 рік – у співавторстві; Дрогобичі, 1966 рік – у співавторстві), В. Одрехівський впродовж усього життя різьбив скульптури у дереві. Низку творів виконав без підготовчих ескізів у

*Портрет лікаря-онколога
Анатолія Гнатишака. 1990 р.*

глині чи пластиліні, як це прийнято у професійній технології. Мистець створив у дереві галерею

портретів лемківської інтелігенції, у т. ч. Б.-І. Антонича (1970), лікаря-онколога А. Гнатишака (1990), майстерно передавши не лише фізичну подібність, але і риси їх характеру.

Твори Василя Одрехівського засвідчили високий рівень лемківського різьбярства. Вони гідно доповнили скарбницю української культури та мистецтва.

Роман ОДРЕХІВСЬКИЙ

ПЕТРИШАК АНАТОЛІЙ

У цьому році йому виповнилось би **дев'яносто**. Народився п. Анатолій в мальовничому куточку Лемківщини, – перлині Західних Карпат, місті Криниці. Його дитинство закінчилось з початком війни, а потім депортація, поневіряння по всій Україні. Довелось багато працювати, щоб утримати родину. Відбув службу в армії і життя пішло у звичному ритмі, навчання, робота, сім'я, виховання дітей. Але туга за далекою тепер Лемківщиною не покидала його. Коли у Львові було створено Товариство “Лемківщина” – став його активним членом. Лемківщина для пана Анатолія була передусім. Не шкодував ні часу, ні коштів, коли йшлося про лемківські справи.

Сьогодні в Музеї Народної архітектури і побуту ім. Климентія Шептицького стоїть церква свв. Володимира і Ольги. До її будівництва вагомо прислужився п. Анатолій, а купольні хрести – його рук робота. Анатолій Петришак був Членом Фондації дослідження Лемківщини від початку її створення та до кінця життя незмінним Головою Церковного комітету.

Відійшов у вічність 24 жовтня 2011 року. Пам'ять про нього бережуть ті, хто його знав, а його добрі справи живуть у величній споруді нашої Лемківської церкви.

Михайло СМЕРЕКАНИЧ

ОРЕСТ ЧАБАН - до 90-ї річниці від дня народження.

Орест Чабан народився 2 березня 1931 року в селі Долина поблизу Сянока.

У квітні 1946-го більшість мешканців села депортували до УРСР. Родина осіла у передмісті Львова. Після закінчення середньої школи став студентом Львівської Політехніки, й у 1953 р. отримав диплом інженера-теплоенергетика. Упродовж наступних 15 років займався налаштуванням і запуском у експлуатацію енергоблоків на теплових електростанціях, проводив випробовування та експериментальні дослідження нового обладнання. У 1968 р. перейшов на роботу у Політехнічний інститут, став відомим вченим у своїй галузі.

Орест Йосипович вагомо проявив себе у справі своєї Малої Батьківщини – Лемківщини. Він – член товариства ”Лемківщина” від початку його заснування (1989). У 1990-1994 рр. був Головою Правління Товариства. На його плечі лягла організація перших виїздів на «Лемківську Ватру» у Ждині. Справа непроста, адже, щоби відправити всіх бажаючих, було потрібно більше 20-ти автобусів, та й слова “безвіз” тоді не знали. Він був співорганізатором I-го Всеукраїнського конгресу лемків та головою Оргкомітету I-го Світового конгресу, що відбувся у Львові в 1993 р. На цьому конгресі його обрали заступником голови Світової Федерації Лемків. Орест Йосипович умів довіряти людям і коректно контролювати хід справ.

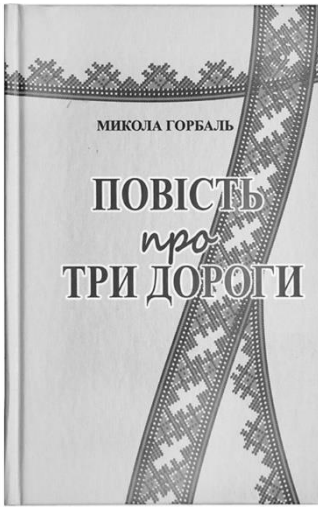
Був скромною, толерантною, обов’язковою людиною. З дружиною Олександрою виховали трьох доньок, які подарували їм семеро внуків. Усіх їх дуже любив.

Відійшов у вічність 28 квітня 2017 року. Похований на старому цвинтарі у Зимній Воді. Пам’ятаймо його.

Ярослав КОЗАК, Володимир ЧАБАН

КНИЖКОВІ НОВИНКИ

«ПОВІСТЬ ПРО ТРИ ДОРОГИ» Миколи ГОРБАЛЯ

На початку 2020 р. вийшла чергова книжка нашого земляка «Повість про три дороги». Саме того Миколи Горбалья, який був тричі засуджений як ворог радянської влади, провів у неволі 16 років, та залишився собою - вільнодумним, мужнім, шляхетним, людяним, із тонким почуттям гумору, з вірою у світлу дорогу України. В анотації редактор видання зазначає: «Той, хто пройшов справжнє пекло советських тюрем і концтаборів, деє там за обрієм бачить світлу дорогу України.

Фрагменти містики тільки підсилюють авторське трактування присутності в цьому світі не тільки демонів, але й Бога».

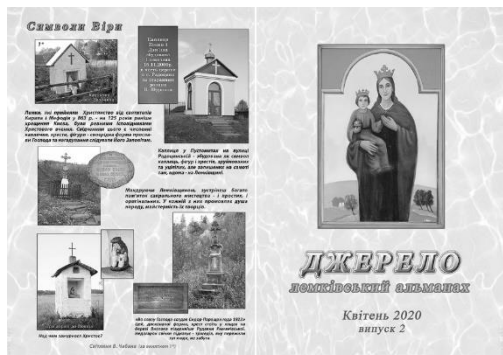
Життєве кредо автора можна окреслити як «Україна понад усе» – і це для нього не порожні слова. Він вважає, що «самовіддана праця й жертвність мають стати принципами життя кожного громадянина. І тільки це буде дякою Господу за неоціненний дар – край Україну».

Уболіваючи за долю України, Микола Горбаль звертається в молитвах до Всевишнього: **«Твоєю волею, Господи, я народився українцем, і цим Ти поклав на мене обов’язок любити народ свій і землю цю, яку Ти нам дав, і край цей, який ми зараз називаємо Україною. То ж у цей важкий час, коли Московія напала на Україну, я змушений, Господи, звернутися до Тебе: «Боже великий, єдиний, нам Україну храни!»**

Велика дяка Миколі Горбально за його мужність і оптимізм, за надихаючі думки, спогади, пророцтва, за книжки, які він дарує нам - його сучасникам та прийдешнім поколінням.

ЛЕМКІВСЬКИЙ АЛЬМАНАХ «ДЖЕРЕЛО», випуск2

У квітні 2020 р. вийшов другий випуск міжрегіонального історико-краєзнавчого видання лемківського альманаха «Джерело», засновником якого є ГО «Пустомитівське районне об'єднання лемків».

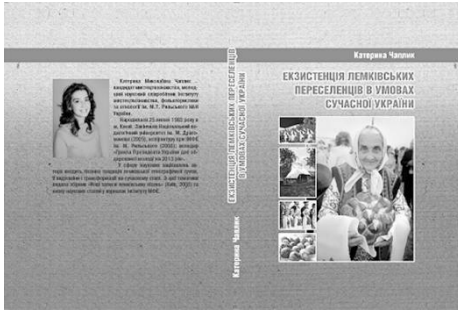
Широкоформатне, ілюстроване фотографіями видання містить інформацію про найважливіші події минулого року, історичні статті, дописи про видатних релігійних та громадських лемківських діячів, спогади очевидців. Оскільки видання передсвяткове, у ньому висвітлено Великодні традиції на Лемківщині. Привертає увагу стаття про об'яву Матері Божої на горі Явір у с. Висова.

Ось як тепло, щиро пише про лемківські писанки мисткиня Марія Янко: «Сьогодні для лемків, яких доля порозкидала по всьому світу, єдиними символами праатьківської землі є пісня і писанка. Звичайними краплинами гарячого воску талановиті майстрині творять дивовижні орнаменти...». І не тільки гарячим воском, додаю від себе, а гарячою думкою, помислом, усім своїм життям. Вони є дивовижним свідченням українського лемківського духу, Божого духу. І у цьому весь секрет його незнищенності.

Серед дописувачів альманаха – Володимир Прислонський, лемко з Полтавщини; Анна Кирпан, Оксана Данилів – Івано-Франківськ; Анна Головчак, Володимир Чабан, Андрій Тавпаш, Євгенія Городиська, Зиновій Кочмарський, Ярослав Рось – Львів; Володимир Шуркало, Ігор Дідович – Пустомити; Олександр Волошинський із Сокольник та Юлія Левицька – с. Зимна Вода.

ЧАПЛИК Катерина. ЕКЗИСТЕНЦІЯ ЛЕМКІВСЬКИХ ПЕРЕСЕЛЕНЦІВ В УМОВАХ СУЧАСНОЇ УКРАЇНИ

Книжка вийшла ще в 2013 році але, вчасно не була анонсована – робимо це зараз.

Отож: Національна академія наук України, Інститут мистецтвознавства, фольклористики та етнології ім. М. Рильського. Київ, Видавничий дім Дмитра Бураго, 2013.

Науковий редактор С.Й. Грица, професор, доктор мистецтвознавства, член-кор. АМ України

Рецензенти:

М.І. Мушинка, професор, доктор філологічних наук, академік НАН України;

Б.М. Фільц, кандидат мистецтвознавства.

У монографії вперше на основі польових матеріалів автора, а також вітчизняних та зарубіжних джерел простежено буття лемківських переселенців у нових соціально-економічних і культурних умовах. Велику увагу приділено пісенному фольклору лемків як чиннику самоідентифікації групи, виявленню змін в його жанрово-тематичному складі, репертуарній традиції, спричинених зміною побуту, впливом нового оточення, сприйняттям лемківської культури в Україні.

До книги додається аудіодиск із найкращими зразками лемківського музичного фольклору, записаними автором в експедиціях.

Видання адресоване фольклористам, етномузикологам, викладачам, студентам, усім, хто цікавиться питаннями народнопісенного мистецтва.

«СПОМИН ПРО БОСЬКО» Мирона ТЕПЛОГО

На величезному пласті джерельного матеріалу, а це архівні документи, вітчизняна і зарубіжна література, інформація з періодичних видань, а також спогади старожилів, автор відтворює від найдавніших часів історію села Босько Сяноцького повіту на Лемківщині. Зібрана по крупинах інформація стала основою розповіді про історичні сліди, можливий час заснування села, першопоселенців, відомих протягом віків як «русини» чи «лемки», а з ХХ-го століття як «українці»,

їхній спосіб життя та рід занять і розвиток громади аж до виселення після Другої світової війни. Зафіксовані релігійні та календарні обряди бощан, їх пісенна та поетична спадщина.

Автор дослідження – корінний бощанин, а тому історія села написана з великою точністю, правдивістю та любов'ю до рідного краю, легкою і доступною мовою.

Для науковців та широкого загалу читачів, особливо бощан, які втратили свою автохтонну землю, та не втратили пам'ять про свій рід, свою малу Батьківщину.

Розділ підготувала **Марія ГОРБАЛЬ**

ПОСЬМІЙМЕСЯ КУСЦЬОК!

* Ваньо ма старшу сестру, котра ся рихтує до виданя, и разом зо своїм нареченим часто запераються в своїй хыжі. Єдного разу наречений звідуюєся Ваня, чи часто він підзерат за ними през шпарку в дверях. А Ваньо повідат, же нечасто, лем товди, кед мама і няньо не підзерают.

* Поїхав єден газда до Гамерики, а жену з двома діточками лишив дома. Повідав, же їх забере, як там вшитко пририхтує. През кілька літ пише в листі до жени, же му там барз добрі і просит, же юж може з двома діточками приїхати до нього. Жена читат листа, слизи з очей течут потоком и повідат сама собі: «Добрі тобі повідати – озми двох, а других двох де подію».

* Межи лемками не было пияцтва, але праві każde село мало свого пияка. И так, приходить такий пияк домів, а жена го товче и на остаток повідат му: «Присігай мі ту зараз, же юж веце пити не будеш». А муж троха ся оправив, підняв праву руку догори, виставив два пальці и повідат: «Присігам ти, моя жено, же веце пити не буду, але и менше тіж».

* Мусіла єм быти барз глупом, же єм ся за тя, неробо, оддала. Видиш, мила Оленко, глупы мают щестя.

* Звідуюєся баба бабы: «А ци давно гмер ваш муж?» – «За три тижны по шлюбы». – « Слава Богу, же ся, бідак, хоц довго не мучив».

* «Ви все тримате стари методи», – повідат молодий агроном до старого газди. – «Буду барз здивлений, як зберете з того дерева хоцбы 10 кыльо яблок». « Я тиж буду здивлений, – поведат газда, бом все зберал з него грушки».

ЗМІСТ

КОРОТКИЙ ЦЕРКОВНИЙ КАЛЕНДАР 2021року	3
ХРОНІКА ПОДІЙ 2020-го РОКУ:	
З УКРАЇНИ	8
З-ЗА КОРДОНУ	18
ПО ДІЇ	
Виставка присвячена пам'яті Юліана Тарновича	25
I Всеукраїнський конкурс дитячої та юнацької творчості	27
Ювілей Миколи Горбала	30
Українка з Донецька відкрила в Техасі крамницю української вишиванки	33
СТОРІНКИ ІСТОРІЇ	
Родом з Руси.	35
Замок – свідок історії, хранитель скарбів.	38
Пересопницьке Євангеліє: як починалася українська літературна мова	40
Пересопниця	42
НАША ДУХОВНІСТЬ	
Архієпископ Адам (Дубець)	45
Священик, виховник, громадянин – річниці отця Д. Блажейовського	50
Коронавірус – хвороба зшита по наших мірках	52
Аничка (Ганна Чеберенчик)	54
ПУБЛІКАЦІЇ	
Свята гора Явір	55
Два дописи:	61
В шосту річницю Революції Гідності	61
Козулька	61
А там дома...	63
Милосердна Стрияння	69
В тіні цментарной липы	71

НЕЗАГОЙНА ТЕМА

Вигнані з Лемківського раю	79
Історичний калейдоскоп - Вислік Великий	81

НАУКОВІ РОЗВІДКИ

Свій до свого – по своє, або дещо про красне письменство лемків	87
Лем – Боже ім'я та слово прадавньої української мови	92
Особливості третього покоління депортованих лемків	94
Село Ванівка на Замішанщині	97
Друга струна – до 150-річчя народження Великої Лесі	101

НАШІ ЮВІЛЯРИ

ГАННА ПАВЕЛЧАК – до 101-ї річниці	103
МАРІЯ ЯКІВНА БАЙКО до 90-річчя від дня народження	104
МИКОЛА МУШИНКА до 85-річчя від дня народження	106
СТЕПРАНОВІ КРИНИЦЬКОМУ – 85	108
ВАСИЛЬ АНТОНІВ до 85-річчя від дня народження	110
ЯНІНА НАЧАС – 75-ті роковин від дня народження	111
ВОЛОДИМИРОВІ ШУРКАЛУ – 70	113
АННІ ГОЛОВЧАК – 70	115
МИХАЙЛО СМЕРЕКАНИЧ – до 70-ти річчя	117
ВАСИЛЕВІ ШЛЯНТІ виповнилось 70	118
БОЛЕСЛАВУ- ВАСИЛЮ БАВОЛЯКУ	119
ЛЕМКІВСЬКА «ФИРКАЧКА» – Я. Кидоню 65	120
БОГДАНОВІ ДУРНЯКУ – 65	121
РОМАНУ ВАРХОЛУ – 65	123
ЛЕСІ ЗАРИЦЬКІЙ – 60	124
МИХАЙЛОВІ КАВЦІ – 60	126
ВІТАЄМО НАШИХ ЮВІЛЯРІВ	127
ЮВІЛЯРИ-БОЩАНИ	128

ВІДІЙШЛИ У ВІЧНІСТЬ

СТЕФАН ГЛАДИК	129
БОГДАН БОБЕРСЬКИЙ	131
ЕМІЛІЯ ГВОЗДЮК	133

ПАМ'ЯТАЄМО

ІВАН КИЩАК - 120-та річниця від дня народження 135

МИХАЙЛО ЧЕРЕШНЬОВСЬКИЙ

110-та річниця від дня народження 135

ВАСИЛЬ ОДРЕХІВСЬКИЙ

100 років від дня народження 139

ПЕТРИШАК АНАТОЛІЙ –

до 90-ї річниці від дня народження 141

ОРЕСТ ЧАБАН - до 90-ї річниці від дня народження 142

КНИЖКОВІ НОВИНКИ 143

ПОСЬМІЙМЕСЯ КУСЦЬОК! 147

ЕЛЕКТРОННА АДРЕСА ДЛЯ НАДСИЛАННЯ МАТЕРІАЛІВ ДО
«ЛЕМКІВСЬКОГО КАЛЕНДАРЯ»:

smerek11@i.ua

Прохання надсилати дописи до 1 вересня 2021 року. Відповідальність за точність наведених фактів, цитат, імен, назв, дат несуть автори. Редакція залишає за собою право редагувати, у т.ч. скорочувати текст, не спотворюючи суті допису. В окремих випадках редакція може погоджувати відредагований текст з автором.

Сумна звістка

2-го березня 2021 року мистецька громадськість Львова та України, шанувальники таланту видатної співачки, педагога, учасниці легендарного тріо «Сестри Байко» Марії Байко збирались відзначати її 90-річчя. Наш Календар помістив статтю про творчий шлях співачки, її вклад у скарбницю українського вокального мистецтва.

Та не так сталося як хотілося... 18 листопада 2020 року відійшла у вічність. Залишила нам свій неповторний голос, який ніколи не стихне на нашій землі. Особливим смутком відгукнулася ця звістка в лемківських серцях, адже була вірною дочкою своєї малої Батьківщини – Лемківщини. Лемківські пісні були окрасою репертуару світлої пам'яті пані Марії та її сестер.

Вічна їй пам'ять та щирі співчуття рідним і близьким.

Редколегія календаря

НАУКОВО-ПОПУЛЯРНЕ ВИДАННЯ

ЛЕМКІВСЬКИЙ КАЛЕНДАР 2021 РІК

Редактор випуску – Володимир Чабан

Упорядник – Марія Горбаль

Відповідальний за випуск – Михайло Смереканич

Коректор – Ольга Кулик

Обкладинка:

На першій сторінці:

Вид з тераси Сяніцького замку;

Будівля на центральній вулиці Сянока, відома як «Аркади сяноцькі»;

Королівський замок;

Гімназія Королеви Софії, у якій навчався Б.-І. Антонич (1920-1928).

Фото В. Чабана

На другій сторінці: Картина Л. Зарицької «Ось вона дідівська земля».

На третій сторінці: Графіка Марії Янко «Лемківська трагедія».

На четвертій сторінці: світлини фотожурналіста Михайла Садового, які вперше експонувалися у Лемківській світлиці (м.Львів, Шевченківський гай) на виставці "Лемківський вернісаж" (січень, 2019р.)

Підписи до фотографій диви на наступній сторінці.

Дизайн та оформлення обкладинки – В. Чабан

Підписи до фотографій на 4-й сторінці обкладинки
(зліва направо, зверху вниз)

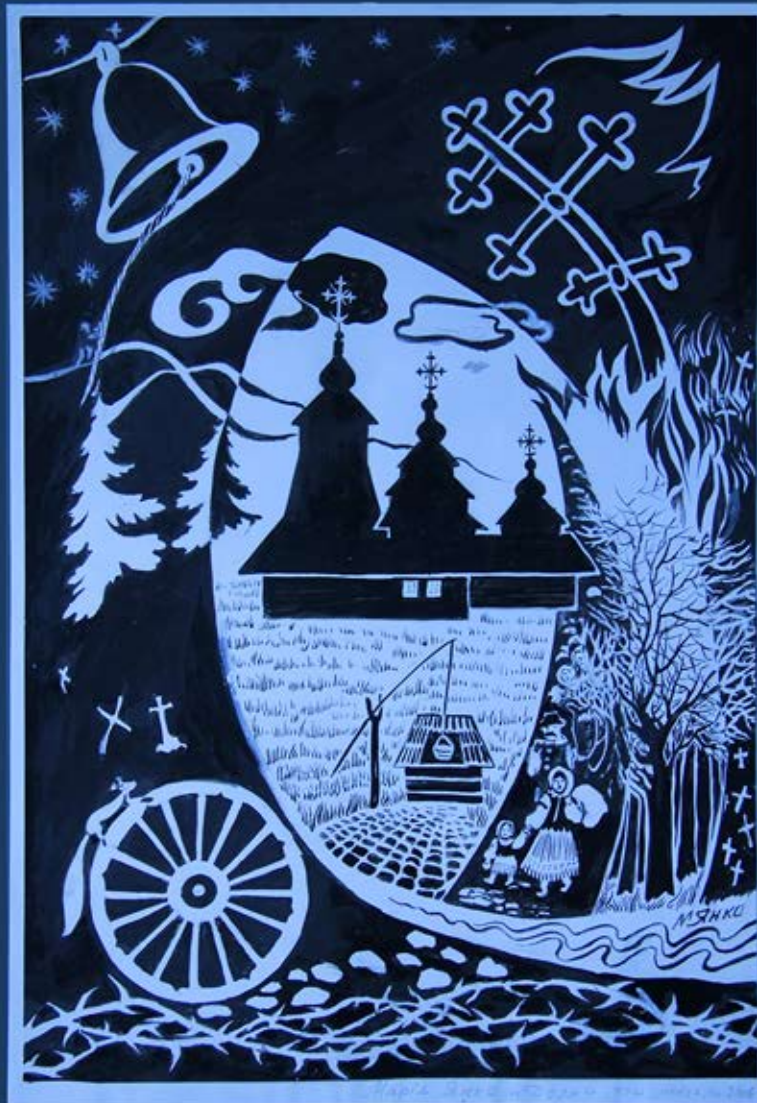
1. Лемківська співачка Юлія Дошна
2. Зустріч двох лемків у Зиндрановій –
Богдан Бобак і Федір Гоч
3. На фестивалі Лемківської писанки
4. Спогади, спогади ...
Лемко – залізничник Богдан Рось із Загутиня
з дружиною Юлією. Обдарований музикант,
багатолітній керівник духового оркестру депо Львів-Захід.
5. Хор «Лемковина» на фестивалі у Нагірному, 1.09.2013.
У Нагірне приїхали також гості «Лемковини» – Народний
хор із смт. Борова Фастівського р-ну Київської області.
6. Незабутня лемкиня Емілія Гвоздюк.

Редакція Календаря пропонує читачам відчитати (описати,
пояснити) графіку Марії Янко з 3-ї сторінки обкладинки.
Описи надсилати на Е-адресу, вказану на стор.150, або
передавати у Лемківську Церкву.

Редакція розгляне надіслані описи, визначить найповніший та
найцікавіший і опублікує його у Календарі на 2022 рік.

Підписано до друку 09.11.2020р. Формат 60x84/16
Гарнітура Times New Roman. Папір офсетний. Друк офсетний.
Наклад 300 прим.

ТЗОВ «Галицька видавнича спілка»
Вул. Туган-Барановського, 24, м. Львів, 79005
тел. (032) 276-37-99
Свідectво суб'єкта видавничої справи ДК № 198

ЛЕМКІВСЬКА ТРАГЕДІЯ
Графіка Марії Янко

Лемківський вернісаж

від Михайла Садового

